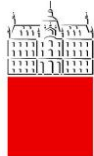

Univerza
v Ljubljani *Biotehniška*
fakulteta
Oddelek za agronomijo

*Katedra za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega prostora in
ekonomiko ter razvoj podeželja*

Jamnikarjeva 101
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon: 01 320 30 00
www.bf.uni-lj.si

Naročnik
Regijska razvojna agencija ROD

Vipavska cesta 4
5270 Ajdovščina, Slovenija

Naročilnica številka:
5/2023-N

Naslov

ANALIZA STANJA KMETIJSTVA V OBČINI VIPAVA

osnutek

Ljubljana, 24. 3. 2023

Izvajalec

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Naročnik Regionalna razvojna agencija ROD

Analiza stanja kmetijstva v Občini Vipava

Naročilnica številka:
5/2023-N

Vodja projekta
doc. dr. **Matjaž Glavan**
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Ljubljana, 17. 03. 2023

Naročnik:

*Regionalna razvojna agencija ROD
Vipavska cesta 4,
5270 Ajdovščina,
Slovenija
<https://rra-rod.si/>*

Izvajalec:

*Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani
Oddelek za agronomijo, Katedra za agrometeorologijo, urejanje kmetijskega
prostora in ekonomiko ter razvoj podeželja
Jamnikarjeva 101
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon: 01 320 30 00

www.bf.uni-lj.si*

Vodja:

doc. dr. **Matjaž Glavan**, univ. dipl. inž. agr.

Sodelavci v projektni skupini:

doc. dr. Rozalija Cvejić, univ. dipl. inž. agr.
doc. dr. Anton Perpar, univ. dipl. inž. agr.
doc. dr. Tjaša Pogačar, univ. dipl. meteorol.
prof. dr. Andrej Udovč, univ. dipl. inž. agr.

Predlog za navajanje:

Glavan M., Cvejić R., Perpar A., Pogačar T., Udovč, A. 2023. Analiza stanja kmetijstva v Občini Vipava. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo: Ljubljana; XX str.

KAZALO

1	UVOD	1
2	STRATEŠKA IZHODIŠČA	3
2.1	Strateške podlage za razvoj kmetijstva.....	5
2.1.1	Evropski zeleni dogovor v okviru Strategije od vil do vilic	5
2.1.2	Strategija za biotsko raznovrstnost do leta 2030	6
2.1.3	Dolgoročna vizija za podeželska območja EU do leta 2040	6
2.1.4	Resolucija »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021«	7
2.1.5	Resolucija o Dolgoročni podnebni strategiji do leta 2050	7
2.1.6	Program upravljanja območij Natura 2000	8
2.1.7	Načrta upravljanja voda (NUV) za obdobje 2022-2027	8
2.2	Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo	9
3	STANJE PODNEBJA IN PROJEKCIJE	12
3.1.1	Temperatura zraka	12
3.1.2	Padavine	14
3.1.3	Veter	15
3.1.4	Vodna bilanca.....	15
3.1.5	Energetski kazalniki	16
4	PROSTORSKA ANALIZA	17
4.1	Zemljišča	17
4.1.1	Lastnosti tal	17
4.1.2	Boniteta ali pridelovalni potencial zemljišča, trajno varovana zemljišča	21
4.1.3	Strateška območja za kmetijstvo in pridelavo hrane	22
4.1.4	Namenska raba	23
4.2	Ranljivost kmetijske pridelave	24
4.2.1	Razpoložljivost vodnih virov	24
4.2.2	Izpostavljenost poplavam	27
4.2.3	Plazovitost območja	29
4.3	Vodovarstvena območja	29
4.4	Naravovarstvene vsebine	30
4.4.1	Natura 2000	30
4.4.2	Ekološko pomembna območja	32
4.4.3	Naravne vrednote	33
4.4.4	Zavarovana območja	33
4.5	Gozdni sestoji	34

4.6	Analiza prostorskih podatkov zbirnih vlog za neposredna plačila	35
4.6.1	Dejanska raba	35
4.6.2	Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev	36
4.6.3	Kmetijske rastline.....	37
4.6.4	Vinogradi.....	38
4.6.5	Zavarovani prostori	39
4.6.6	Omejene možnosti za kmetijsko dejavnost	39
4.6.7	Kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi.....	40
4.6.8	Ekološko kmetijstvo.....	42
4.6.9	Okoljsko občutljivo trajno travinje	44
5	STANJE KMETIJSTVA IZ POPISA KMETIJSTVA.....	46
5.1	Število kmetijskih gospodarstev	46
5.2	Raba kmetijskih zemljišč.....	47
5.3	Velikostna struktura kmetijskih gospodarstev.....	52
5.4	Živina na kmetijskih gospodarstvih.....	54
5.5	Družinski člani po starostnih skupinah na družinskih kmetijah in polnovredne delovne moči (PDM).....	58
5.6	Dopolnilne dejavnosti.....	59
6	VIRI.....	61

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Cilji evropske SKP v obdobju 2023–2027.....	3
Preglednica 2: Zastopanost talnih tipov.	18
Preglednica 3: Bonitetne točke kmetijskih in gozdnih zemljišč.	21
Preglednica 4: Kmetijska zemljišča po strateškem pomenu za kmetijstvo in pridelavo hrane.....	23
Preglednica 5: Generalizirana namenska raba prostora na prvem nivoju (PNRP-1)	22
Preglednica 6: Določitev razredov ogroženosti kmetijskih zemljišč primernih za namakanje v primeru suše iz seštevka točk količinske razpoložljivosti vodnih virov za namakanje	24
Preglednica 7: Razredi potencialov za razvoj vrtnarstva glede na boniteto zemljišča in bližino vodnega vira, primerne za namakanje, s priporočili Ministrstvu za kmetijstvo in okolje RS o prioritetenih aktivnostih po posameznih primernostnih območjih za razvoj vrtnarske pridelave.	25
Preglednica 8: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev znotraj posameznih razredov pogostosti pojavljanja poplav.....	28
Preglednica 9: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev znotraj posameznih vodovarstvenih režimov.....	29
Preglednica 10: Natura 2000 območjih na grafičnih enotah rabe kmetijskih gospodarstev. ...	31
Preglednica 11: Ekološko pomembna območja (nekatero površine se prekrivajo).	32
Preglednica 12: Vrsta dejanske rabe zemljišč (RABA) in posamezni deleži površine (v ha in %)	35
Preglednica 13: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev (GERK).....	36
Preglednica 14: Najpogostejše zastopane kmetijske rastline po podatkih iz zbirne vloge za leto 2022.....	37
Preglednica 15: Zastopanost sort in število trsov v vinogradih.	38
Preglednica 16: Spreminjanje površin pod vinogradi.	38
Preglednica 17: Kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi po zbirni vlogi 2022	41
Preglednica 18: Ekološko kmetijstvo.....	43
Preglednica 19: Površina posameznih rab zemljišč (KZU-GERK) na območju okoljsko občutljivega trajnega travinja (OOTT) (SKP 2023-2027).	45
Preglednica 20: Kmetijska gospodarstva v Občini in Sloveniji leta 2010 in 2020 (<i>vir podatkov: SURS, Popis kmetijstva 2010 in Popis kmetijstva 2020</i>).	46
Preglednica 21: Trend rabe kmetijskih zemljišč.	48
Preglednica 22: Raba zemljišč na kmetijskih gospodarstvih po vrsti rabe.	50
Preglednica 23: Kmetijska gospodarstva v Občini po velikostnem razredu KZU.....	52
Preglednica 24: Kazalniki stanja živine na KMG v Občini.	54
Preglednica 25: Živina na KMG v Občini po kategorijah živali.....	55
Preglednica 26: Družinski člani na kmetijah v Občini po starostnih skupinah v letu 2010 (SURS, Popis kmetijstva 2010).	58

Preglednica 27: Polnovredne delovne moči (PDM) na kmetijah v Občini ter na ha KZU v letu 2010, 58

Preglednica 28: Število registriranih dopolnilnih dejavnosti na posamezni kmetiji v Občini. 60

KAZALO SLIK

Slika 1: Študijsko območje - Občina Vipava.	1
Slika 2: Razgibanost krajine na študijskem območju.....	2
Slika 3: Pedološka karta območja.	18
Slika 4: Bonitetne točke kmetijskih in gozdnih zemljišč.	21
Slika 5: Kmetijska zemljišča po strateškem pomenu za kmetijstvo in pridelavo hrane.	22
Slika 6: Generalizirana namenska raba prostora na prvem nivoju (PNRP-1).....	23
Slika 7: Ranljivost na sušo in razpoložljivost vodnih virov.....	24
Slika 8: Potenciali za razvoj vrtnarstva.	26
Slika 9: Namakalni in osuševalni sistemi ter obstoječa vodna dovoljenja za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč.	27
Slika 10: Ogroženost kmetijske pridelave zaradi poplav.	27
Slika 11: Plazovitost območja.	29
Slika 12: Vodovarstvena območja.....	30
Slika 13: Območja Natura 2000.	30
Slika 14: Kmetijska pridelava v območjih Natura 2000.	31
Slika 15: Ekološko pomembna območja.	32
Slika 16: Naravne vrednote območja.	33
Slika 17: Zavarovana območja.....	33
Slika 18: Gozdni sestoji.....	34
Slika 19: Razporeditev dejanske rabe zemljišč.	35
Slika 20: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev (GERK).	36
Slika 21: Zastopanost in razporeditev kmetijskih rastlin po podatkih iz zbirne vloge za leto 2022.....	37
Slika 22: Zastopanost in razporeditev vinogradov.	38
Slika 23: Zastopanost in razporeditev zavarovanih prostorov.	39
Slika 24: Grafične enote rabe tal z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD)...	40
Slika 25: Kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi po zbirni vlogi 2022.....	41
Slika 26: Ekološko kmetijstvo.....	43
Slika 27: Območje okoljsko občutljivega trajnega travinja (OOTT) (SKP 2023-2027).....	45
Slika 28: Kmetijska gospodarstva v Občini in nekatere njihove osnovne značilnosti,.....	47
Slika 29: Raba kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) v Občini (vir: SURS, 2023).....	49
Slika 30: Raba zemljišč na kmetijskih gospodarstvih po vrsti rabe.	50
Slika 31: Kmetijska zemljišča v uporabi po vrsti rabe.	51
Slika 32: Kmetijska zemljišča v uporabi po kategorijah rabe.	52
Slika 33: Kmetijska gospodarstva v Občini po velikostnih razredih KZU.	53

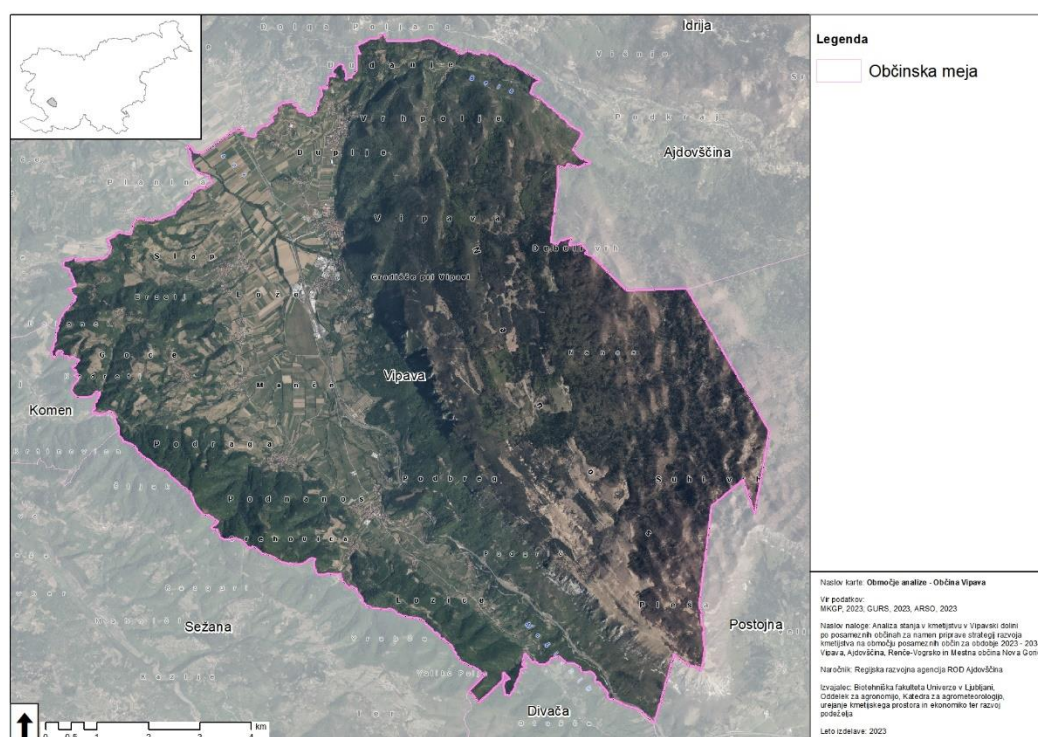
Slika 34: Velikostni razredi KZU v Občini v letu 2020 (SURS, 2023).	54
Slika 35: Živina na kmetijskih gospodarstvih v Občini.	55
Slika 36: Gibanje števila živali po kategorijah ter števila KMG, ki posamezne kategorije živali redijo v Občini.....	56
Slika 37: Gibanje števila govedi ter števila KMG, ki posamezne kategorije živali redijo v Občini.	57
Slika 38: Kmetijska gospodarstva v Občini glede na število registriranih dopolnilnih dejavnosti,	59

1 UVOD

Kmetijstvo in gozdarstvo s svojimi dejavnostmi uporabljata pretežni delež prostora Občine Vipava (Občina) (Slika 1). Njuna vloga se v spremenjenih družbenih in prostorskih razmerah spreminja, primarna raba prostora pa dobiva tudi nove vloge in pomen, kljub temu, da je gospodarski pomen teh dejavnosti v bruto družbenem proizvodu razmeroma majhen. Vse bolj pomembne namreč postajajo sekundarne funkcije kmetijstva in gozdarstva kot so gospodarno ravnanje z naravnimi viri, tlemi in vodami ter ohranjanje skozi stoletja oblikovane kulturne krajine in kulturnih značilnosti prostora.

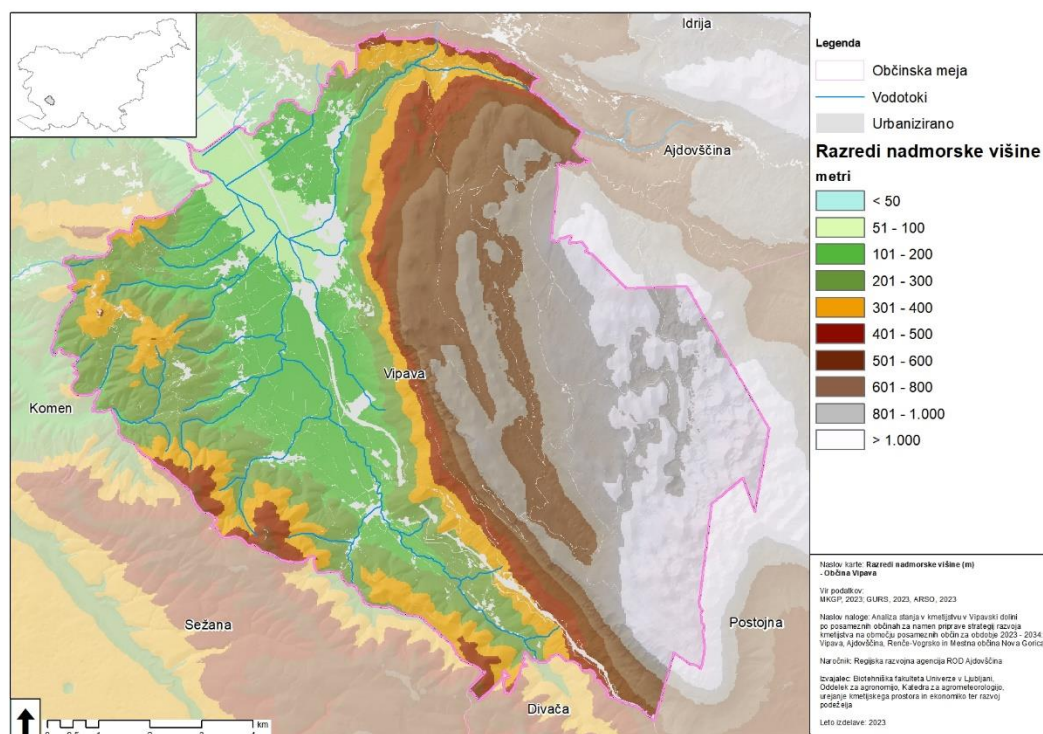
Kmetijstvo namreč še vedno predstavlja enega najboljših skrbnikov naravnih virov, še posebej, če ni izrazito intenzivno ter pomembnega oblikovalca krajinske podobe. To ni pomembno le za kakovost bivalnega okolja, pač pa tudi za rekreacijo ter preživljanje prostega časa ter razvoj dejavnosti, ki lahko izrabljajo te potencialne, kot je na primer turizem. Seveda ima kmetijstvo še vedno v prvi vrsti svojo primarno vlogo, to je pridelava kakovostne hrane (konvencionalno ali ekološko pridelane), vse bolj aktualna pa postaja tudi lokalna oskrba s prehranskimi proizvodi.

Razvoj vseh omenjenih dejavnosti zahteva tudi določene prostorske pogoje za strateške usmeritve pa analizo stanja kmetijstva, dosedanje razvojne trende, in usmeritve na nacionalni in evropski oz. globalni ravni. Upoštevati je potrebno tudi omejitve v prostoru in omogočiti ustrezen razvoj vseh dejavnosti v prostoru, ki pa morajo slediti določenim smernicam.

Slika 1: Študijsko območje - Občina Vipava.

Za območje občine je značilna velika razgibanost terena, južna ravninska območja se na do 100 m.n.v. Hribovski predeli pa na več kot 500 m.n.v. in presegajo 1000 m.n.v. (Slika 2). Velika razlika v nadmorski višini na geografsko majhni razdalji močno vpliva na značilnosti podnebja in s tem kmetijstva in gozdarstva.

Slika 2: Razgibanost krajine na študijskem območju.

V nadaljevanju so povzeti nacionalni strateški cilji razvoja kmetijstva, ki temeljijo na ključnih sprejetih dokumentih za obdobje do leta 2027. Analiza stanja kmetijstva in potencialov v Občini je bila narejena na podlagi razpoložljivih statističnih podatkov ter različnih baz prostorskih podatkov (SURs, AKTRP, GURS, DRSV, ARSO, MKGP in BF).

Pričujoče poročilo predstavlja analizo stanja razvoja kmetijstva, ki bodo predstavnikom občine predstavljane dne 20. 4. 2023, zainteresirani strokovni javnosti pa v okviru SWOT delavnice pa 12. 4. 2023. Delavnica bo priložnost, da deležniki s področja kmetijstva, okolja in narave ter drugih področij podajo svoje mnenje na predstavljenih izhodiščih ter izpostavijo svoje videnje glede morebitne specifičnih izzivov, ki bi jih bilo v izhodiščih še smiselno upoštevati.

2 STRATEŠKA IZHODIŠČA

Opredelitev večnamenske vloge kmetijstva v Občini je opredeljena v kontekstu Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo (SN 2023–2027), ki podaja usmeritve za razvoj trajnostne in tržno usmerjene pridelave hrane na celotnem območju države z namenom povečati samooskrbo upošteva je energetska draginja ter podnebne in okoljske izzive.

SN 2023–2027 podaja nabor ukrepov (t.i. intervencij) za uresničevanje 9 specifičnih ciljev evropske Skupne kmetijske politike (SKP) in horizontalnega cilja za razširjanje znanja, inovacij in digitalizacije. S tem SN 2023–2027 sledi vsem 3 krovnim ciljem SKP: konkurenčnosti in odpornosti kmetijskega sektorja, varstvu okolja in podnebja ter skladnemu razvoju podeželja« (SN 2023–2027) (Preglednica 1).

Preglednica 1: Cilji evropske SKP v obdobju 2023–2027.

Spodbujanje pametnega, konkurenčnega, odpornega in raznoliškega kmetijskega sektorja, ki zagotavlja dolgoročno prehransko varnost	Podpora in krepitev varstva okolja vključno z biotsko raznovrstnostjo, in podnebnih ukrepov ter prispevanje k doseganju okoljskih in podnebnih ciljev Unije, vključno z njenimi zavezami iz Pariškega sporazuma	Krepitev socialno-ekonomskega tkiva podeželja
(1) Podpora vzdržnim dohodkom kmetij in odpornosti kmetijskega sektorja po vsej Uniji, da se poveča dolgoročno prehranska varnost in kmetijska raznolikost ter zagotovi gospodarske trajnost kmetijske proizvodnje v Uniji	(4) Prispevanje k blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje vključno z zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov in povečanjem sekvestracijskega ogljika ter spodbujanje trajnostne energije	(7) Privabljanje in zadrževanje mladih kmetov in drugih novih kmetov v tem poklicu ter spodbujanje trajnostnega razvoja podjetij na podeželju
(2) Krepitev tržne usmerjenosti in povečanje tako kratko kot dolgoročne konkurenčnosti kmetij tudi z večjim poudarkom na raziskavah, tehnologiji in digitalizaciji	(5) Spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega upravljanja naravnih virov, kot so voda, tla in zrak, vključno z zmanjšanjem odvisnosti od kemikalij	(8) Spodbujanje zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželju, vključno s krožnim biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom
(3) Izboljšanje položaja kmetov v vrednostni verigi	(6) Prispevanje k zaustavitvi in obratu trenda biotske raznovrstnosti, krepitev ekosistemskih storitev ter ohranjanja habitatov in krajine	(9) Izboljšanje odziva kmetijstva Unije in zahteve družbe glede hrane in zdravja. Vključno z visokokakovostno, varno in hranljivo hrano, pridelano na trajnostni način, zmanjšanje živilskih odpadkov ter izboljšanje dobrobiti živali in zatiranja protimikrobne odpornosti
Horizontalni cilj: modernizacija kmetijstva in podeželja s spodbujanje in razširjanjem znanja, inovacij in digitalizacije		

Tako SN 2023–2027 predvideva **raznoliko kmetijstvo**, ki bo zagotavljalo hrano in številne druge javne dobrine. V prehranski verigi je prepoznana tako **vloga** tehnološko razvitih kot majhnih kmetijskih gospodarstev v pridelavi hrane ter ohranjanju okolja, narave in virov.

Namen SN 2023–2027 je **zagotoviti pogoje** za odporno in konkurenčno pridelavo in predelavo hrane, s posebnim poudarkom na ohranjanju »proizvodnega potenciala in obsega kmetijskih zemljišč ter zagotavljanju primerne in stabilnega dohodka kmetijskih gospodarstev, tudi na

OMD območjih in v sektorjih v težavah, ter zagotavljanjem enakovrednejšega položaja kmetijskih pridelovalcev z odpravo plačilnih pravic».

Mladi kmetje imajo osrednje mesto v razvoju slovenskega kmetijstva, zato se vzpodbuja prevzem, zagon in modernizacija kmetij ter odličen dostop do kakovostnega znanja, da se zagotovi ugoden dohodkovni položaj.

Posebna pozornost je usmerjena v **vzpodbujanje kolektivnih naložb** in drugih spodbud poslovnega povezovanja za stabilno preskrbo z varno in kakovostno hrano tudi skozi razvoj lokalnih dobavnih verig, povezovanje akterjev znotraj agroživilskih verig in izboljšanje položaja kmeta. Oblikovane so linije enostavnejšega dostopa do investicijskih podpor za majhne kmetije. Poseben poudarek namenjamo pridelavi hrane z višjo dodano vrednostjo, zlasti ekološki pridelavi in predelavi ter drugim proizvodom iz shem kakovosti.

SN 2023–2027 je usmerjen v **varovanje in trajnostno upravljanje z naravnimi viri**, blaženje in prilagajanje na podnebne spremembe ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. Pravila o pogojenosti so se glede na preteklo programsko obdobje zaostрила, predstavljajo standard, nad katerim so oblikovana plačila za sheme za podnebje in okolje (SOPO) v okviru neposrednih plačil I. stebra ter kmetijsko-okoljska-podnebna plačila (KOPOP) in druga plačila na površino v okviru II. stebra, zlasti Ekološko kmetovanje. Ta plačila spodbujajo kmete k izvajanju nadstandardnih oblik kmetovanja. Sheme SOPO so enoletne in širše dostopne, KOPOP pa so izrazito ciljno in k rezultatom usmerjena na vsebinska področja in posamezna območja, ki zahtevajo ukrepanje zaradi vzdrževanja ali izboljševanja stanja okolja in blaženje posledic podnebnih sprememb in prilagajanje nanje.

Posebna pozornost je **dana ožjim naravovarstvenim in vodovarstvenim območjem** ter območjem, kjer okoljski cilji niso doseženi. Z namenom bolj učenkinega varovanja biotske pestrosti so uvedena plačila za območja NATURA 2000 in podpora izvajanju ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij. K tem ukrepom so na novo dodane **neproizvodne naložbe**, ki podpirajo okoljsko funkcijo kmetijstva. Načrtovana je podvojitev obsega površin pod ekološkim kmetijstvom (na 81.545 ha), kar podpira Evropski zeleni dogovor.

V SN 2023–2027 je trdno **zasidrana ohranjanje, trajnostno rabo in razvoj rastlinskih genskih virov v kmetijstvu**. Naslovljeni so podnebni izzivi, izpusti amonijaka in energetska kriza. Ukrepi obsegajo uvajanje in obnovo kapacitet OVE, odpornih sort v trajnih nasadih, učinkovitejšo rabo gnojil in FFS, optimizacijo krmnih obrokov, uvajanje krmnih dodatkov, in gnojenje z nizkimi izpusti.

Nadalje je v SN 2023–2027 zaveza za **dvig kakovosti življenja in krepitev** gospodarske aktivnosti na podeželju. Poleg kmetijskih dejavnosti se razvijajo dopolnilne dejavnosti, vključno z biogospodarstvom, in dejavnosti ohranjanja kulturne dediščine, ki pomembno pripomorejo k dvigu in stabilnosti dohodka kmetijskih gospodarstev. Nadaljujejo se podpore za aktivnosti lokalnih pobud oziroma lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (pristop LEADER/CLLD), predvsem z namenom spodbujanja zaposlovanja na podeželju, večje socialne vključenosti prebivalcev, ohranjanja dediščine na podeželju, trajnostnih oblik turizma, spodbujanja medgeneracijskega sodelovanja in različnih socialnih ter »pametnih« storitev po konceptu Pametnih vasi.

Izhajajoč tudi iz Dolgoročne vizije podeželja EU skupaj z ostalimi EU skladi in programi, ter drugimi nacionalnimi politikami SN 2023–2027 vzpodbuja **celovit razvoj slovenskega podeželja**. Na ta način se bo s sredstvi ESRR, Načrta za okrevanje in odpornost, InvestEU in drugimi viri doseglo izboljšanje pokritosti s hitrimi širokopasovnimi povezavami, v skladu s ciljem strategije „od vil do vilic“ glede širokopasovnih povezav.

Uspešnega razvoja slovenskega kmetijstva in podeželja ni brez učinkovitega prenosa znanja in inovacij ter uvajanja digitalizacije. Zato je SN 2023–2027 usmerjen v razvoj mreže deležnikov v sistemu AKIS, demonstracijske projekte, specializirana svetovanja in usposabljanja. Posebna pozornost je namenjena usposabljanju kmetijskih in gozdarskih svetovalcev, ki so eden izmed ključnih deležnikov v sistemu prenosa znanja. V SN 2023–2027 se obseg finančnih sredstev za sistem AKIS povečuje glede na PRP 2014–2020, ko je bilo za izvajanje ukrepov prenosa znanja, svetovanja in inovativnosti namenjenih 3,49 milijona evrov letno. V SN 2023–2027 se za AKIS namenja 33,26 mio evrov (oz. 6,65 milijona evrov letno), kar na letni ravni v primerjavi s prejšnjim obdobjem pomeni 90,6 % povečanje alokacije sredstev za sistem AKIS, s čimer izkazujemo svojo zavezanost za njegovo krepitev.

Sistem AKIS bo osredotočen na **vsebine prehoda v zeleno, digitalno in podnebno nevtralno kmetijstvo**. Financiran bo tudi z nacionalnimi sredstvi za kmetijsko izobraževanje, znanstveno-raziskovalno dejavnost in delovanje javnih služb v okviru Načrta za okrevanje in odpornost.

Ključna evropska in SN 2023-2027 usmeritev temelji na ciljih:

- Evropskega zelenega dogovora v okviru Strategije od vil do vilic,
- Strategije za biotsko raznovrstnost ter leta 2021 objavljeno Dolgoročno vizijo za podeželska območja ter drugih strateških dokumentih EU.
- Resolucije »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021«
- Resolucije o Dolgoročni podnebni strategiji do leta 2050 in Nacionalni energetske in podnebni načrt (NEPN),
- Programa upravljanja območij Natura 2000 ter
- Načrta upravljanja voda (NUV) za območje Donave in Jadranskega morja.

Zelena arhitektura SN 2023–2027 (t.j. podnebno-okoljska komponenta) je zastavljena dovolj premišljeno, uravnoteženo in bolj ambiciozno kot kadarkoli v zgodovini. Je odraz dolgotrajnega in zahtevnega dialoga med vsemi ključni partnerji: predstavniki kmetijskih, okoljskih in naravovarstvenih organizacij ter Evropsko komisijo. Večja ambicija se kaže na več področjih: kot posledica zaostrenih standardov v okviru pogojenosti se zaostrujejo vsi ostali elementi zelene arhitekture (shema SOPO, KOPOP...), širi se nabor ukrepov na področju okolja in podnebja (Natura 2000 plačila, ...) ter povečujejo se sredstva za varstvo okolja, biodiverzitet in podnebje. Na ta način se dviguje okoljska in podnebna ambicija načrta ter podpira kmetijstvo v smeri varne prehrane s kakovostno hrano.

2.1 Strateške podlage za razvoj kmetijstva

Kmetijstvo mora pri načrtovanju in razvoju upoštevati številne strateške dokumente na evropski in nacionalni ravni. Evropska skupna kmetijska politika (CAP) opredeljuje cilje, podpore in ukrepe za kmetijstvo in podeželje, ki jih je mogoče izvajati, hkrati pa določa in postavlja tudi omejitve. Temu sledijo še specifični nacionalni dokumenti in strategije, ki opredeljujejo razvoj kmetijstva. Takšni dokumenti so lahko pripravljeni tudi na regionalni ali lokalni ravni. V nadaljevanju predstavljamo nekaj ključnih aktualnih dokumentov in politik na katerih temelji SN 2023–2027.

2.1.1 Evropski zeleni dogovor v okviru [Strategije od vil do vilic](#)

Evropski zeleni dogovor določa, kako doseči, da bo Evropa do leta 2050 postala prva podnebno nevtralna celina. V njem je predstavljena nova, trajnostna in vključujoča strategija za rast, katere cilji so spodbuditi gospodarstvo, izboljšati zdravje in kakovost življenja ljudi ter poskrbeti za naravo in za to, da nihče ne bo prezrt. Strategija „od vil do vilic“, za pravičen, zdrav in okolju prijazen prehranski sistem je v središču zelenega dogovora. Celovito obravnava izzive trajnostnih prehranskih sistemov, ob čemer priznava neločljive povezave med zdravimi ljudmi, zdravimi družbami in zdravim planetom.

Ključni cilij strategije so:

- Zagotavljanje trajnostne proizvodnje hrane
- Zagotavljanje prehranske varnosti
- Spodbujanje trajnostne predelave hrane, trgovine na debelo, trgovine na drobno, gostinstva in živilskostoritvenih praks
- Spodbujanje trajnostne porabe hrane ter omogočanje prehoda na zdrave in trajnostne načine prehranjevanja
- Zmanjšanje izgube hrane in količine zavržene hrane
- Preprečevanje goljufij s hrano vzdolž verige preskrbe s hrano
- Spodbujanje prehoda
- Raziskave, inovacije, tehnologija in naložbe
- Svetovalne storitve, izmenjava podatkov in znanja ter znanja in spretnosti ter
- Spodbujanje svetovnega prehoda

Strategija prepoznana, da je za prehod na trajnostne prehranske sisteme skupen pristop, ki bo vključeval javne organe na vseh ravneh upravljanja (vključno z mesti, podeželskimi in obalnimi skupnostmi), akterje iz zasebnega sektorja po vsej prehranski vrednostni verigi, nevladne organizacije, socialne partnerje, akademike in državljane.

2.1.2 Strategija za biotsko raznovrstnost do leta 2030

Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030 je dolgoročen načrt za zaščito narave in preprečevanje propadanja ekosistemov. Strategija konkretnimi ukrepi in zavezami deluje v smeri ohranjanja in povečanje biotski raznovrstnosti Evrope.

Njen namen je, da družba okrepi odpornost proti prihodnjim grožnjam, kot so

- učinki podnebnih sprememb
- gozdni požari
- neustrezna prehranska varnost
- izbruhi bolezni, vključno z zaščito prostoživečih vrst in bojem proti nedovoljeni trgovini s prostoživečimi vrstami

Strategija vsebuje posebne zaveze in ukrepe, ki bodo uresničeni do leta 2030:

- Razširitev mreže EU z zavarovanimi območji na kopnem in morju
- Izvajanje načrta EU za obnovo narave
- Ukrepi za omogočanje potrebnih preobrazbenih sprememb
- Ukrepi za spoprijemanje s svetovnim izzivom biotske raznovrstnosti

2.1.3 Dolgoročna vizija za podeželska območja EU do leta 2040

Podeželska območja EU so osrednji del evropskega načina življenja. Na teh območjih, ki obsegajo več kot 80 % ozemlja EU, živi 137 milijonov ljudi, ki predstavljajo skoraj 30 % njenega prebivalstva, če se upoštevajo vse evropske skupnosti in občine z majhnim številom ali gostoto prebivalstva. Ta območja so splošno priznana in cenjena zaradi proizvodnje hrane, upravljanja naravnih virov, varstva naravne krajine ter rekreacije in turizma. Številne naše tradicije, festivali in kultura so zakoreninjeni v evropskih podeželskih območjih.“.

V viziji je predstavljena dolgoročna vizija za podeželska območja EU do leta 2040. V njem so opredeljena področja ukrepanja za močnejša, povezana, odporna in uspešna podeželska območja in skupnosti. Pakt za podeželje bo mobiliziral javne organe in deležnike, da se odzovejo na potrebe in želje podeželskih prebivalcev. Spremljajoči akcijski načrt EU za podeželje bo utrl pot spodbujanju teritorialne kohezije in ustvaril nove priložnosti za privabljanje inovativnih podjetij, zagotovil dostop do kakovostnih delovnih mest, spodbujal

nova in izboljšana znanja in spretnosti, zagotovil boljšo infrastrukturo in storitve ter okrepil vlogo trajnostnega kmetijstva in raznolikih gospodarskih dejavnosti.

2.1.4 Resolucija »[Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021](#)«

Živimo v svetu, ki se korenito spreminja. Ni mogoče natančno predvideti, kaj nam bodo prinesli nove tehnologije, premiki politično-ekonomskih razmerij in spremembe v naravnem okolju. To velja tudi za slovensko kmetijstvo in podeželje, ki sta predmet tega strateškega dokumenta in sta posebej občutljivi del družbenega tkiva. Posredno in neposredno se kmetijstvo in podeželje dotikata slehernega prebivalca Slovenije. Vplivata na varnost, dostopnost in kakovost hrane, ki jo vsi uživamo. Določata kakovost bivanja in prostora za prosti čas, v določeni meri pa opredeljujeta stanje okolja in narave. Družbeni odnosi in pogledi na pridelavo hrane, kmetijstvo in podeželje se hitro spreminjajo. Sodobni potrošnik, državljan in javnost pričakujejo, da bodo deležniki v verigi oskrbe s hrano ob aktivni vlogi države:

- zagotavljali varno in kakovostno hrano ter ustrezno stopnjo samooskrbe;
- varovali naravne vire in se ustrezno odzivali na podnebne spremembe;
- ohranjali vitalno podeželje.

To je temeljni okvir za določitev nove strategije, katerega specifični cilji so:

- Odporna in konkurenčna pridelava in predelava hrane,
- Trajnostno upravljanje z naravnimi viri in zagotavljanje javnih dobrin,
- Dvig kakovosti življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju,
- Horizontalni cilj: krepitev oblikovanja in prenosa znanja.

Resolucija je prizadevanje za novo poglavje v razvoju slovenskega kmetijstva in podeželja. Pomeni zavestno prilagoditev na nove družbene izzive ter iskanje nove, zahtevnejše, a obetajoče zgodbe slovenskega kmetijstva in podeželja. Zato potrebujemo predvsem dobro voljo, znanje ter pripravljenost za sodelovanje.

2.1.5 Resolucija o [Dolgoročni podnebni strategiji do leta 2050](#)

Podnebna strategija je strateški dokument in ne vsebuje konkretnih ukrepov. Akcijski načrt za izvajanje podnebne strategije do leta 2030 je NEPN. Dokumenta sta bila pripravljena usklajeno in temeljita na istih strokovnih podlagah. Za obdobje do leta 2030 dokument sloni na že sprejetih odločitvah, opredeljenih v Strategiji razvoja Slovenije 2030 (SRS 2030), Celovitem nacionalnem energetske podnebnem načrtu (NEPN), Resoluciji o nacionalnem programu razvoja prometa v Republiki Sloveniji za obdobje do leta 2030 (Uradni list RS, št. 75/16; v nadaljnjem besedilu: ReNPRP30), Resoluciji o Nacionalnem programu varstva okolja za obdobje 2020–2030 (Uradni list RS, št. 31/20; v nadaljnjem besedilu: ReNPVO20-30) in drugih sektorskih dokumentih. Podnebna strategija navedene dokumente nadgrajuje ter zastavlja vizijo, dolgoročne cilje do leta 2050 in daje usmeritve za njihovo doseganje.

Vizija Resolucije je naslednja:

- Slovenija bo leta 2050 podnebno nevtralna in na podnebne spremembe odporna družba na temeljih trajnostnega razvoja. Učinkovito bo ravnala z energijo in naravnimi viri, hkrati pa ohranjala visoko stopnjo konkurenčnosti nizkoogljičnega krožnega gospodarstva. Družba bo temeljila na ohranjeni naravi, krožnem gospodarstvu, obnovljivih in nizkoogljičnih virih energije, trajnostni mobilnosti in lokalno pridelani zdravi hrani.
- Prilagojena in odporna bo na vplive podnebnih sprememb. Slovenija bo družba, v kateri bosta kakovost in varnost življenja visoki, izkoriščala pa bo tudi priložnosti v razmerah spremenjenega podnebja.

- Prehod v podnebno nevtralno družbo bo vključujoč, upoštevala se bodo načela podnebne pravičnosti. Stroški in koristi prehoda bodo porazdeljeni pravično, saj bo tudi najranljivejšim skupinam prebivalstva omogočeno izvajanje ukrepov blaženja in prilagajanja.

2.1.6 Program upravljanja območij Natura 2000

Operativni program - Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015-2020 je sprejela Vlada Republike Slovenije na 30. seji dne 9. aprila 2015, popravek dveh prilog na 38. seji dne 28. maja 2015 in nato na seji 24. marca 2016. Januarja 2021 je Vlada RS ([Sklep Vlade](#)) podaljšala uporabo podrobnih varstvenih ciljev in ukrepov za njihovo doseganje, določenih v Operativnem programu - Program upravljanja območij Natura 2000 (2015-2020).

V tem programu so podrobni varstveni cilji in ukrepi za njihovo doseganje določeni v tabelarni obliki v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi«. Nadalje so prednostni projekti za doseganje ciljev tega programa, ki se financirajo iz Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike 2014–2020, izhodišča za izvajanje integriranih projektov LIFE in izvajanje lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost za prednostno področje ohranjanje narave (v nadaljnjem besedilu: CLLD ohranjanje narave) navedeni v prilogi 6.4 »Načrtovani projekti«. Projekti, ki se financirajo iz aktivnosti za odpravo pomanjkanja potrebnih raziskav, ekspertiz, podatkov in monitoringa, so določeni v prilogi 6.5 »Monitoringi in raziskave«.

2.1.7 Načrta upravljanja voda (NUV) za obdobje 2022-2027

Načrta upravljanja voda (NUV) za območje Jadranskega morja za obdobje 2022-2027 je narejen z namenom zasledovanja ciljev [Vodne direktive](#) te določiti okvir za varstvo celinskih površinskih voda, somornic, obalnega morja in podzemne vode:

- ki preprečuje nadaljnje slabšanje stanja vodnih ekosistemov ter, glede na njihove potrebe po vodi, stanja kopenskih ekosistemov in močvirij, ki so neposredno odvisni od vodnih ekosistemov, to stanje varuje in ga izboljšuje;
- ki vzpodbuja trajnostno rabo vode, ki temelji na dolgoročnem varstvu razpoložljivih vodnih virov;
- katerega cilj je večje varstvo in izboljšanje vodnega okolja, ki se med drugim lahko doseže s posebnimi ukrepi za postopno zmanjšanje odvajanja, emisij in uhajanja prednostnih snovi, ter ustavitev ali postopno odpravo odvajanja, emisij in uhajanja prednostnih nevarnih snovi;
- ki zagotavlja postopno zmanjšanje onesnaženosti podzemne vode in preprečuje njeno nadaljnje onesnaževanje, in
- ki prispeva k blažitvi učinkov poplav in suš

ter s tem prispeva k:

- zagotavljanju zadostnih zalog kakovostne površinske in podzemne vode, potrebne za trajnostno, uravnoteženo in pravično rabo vode,
- znatnemu zmanjšanju onesnaževanja podzemne vode,
- varstvu teritorialnih in morskih voda, in
- uresničevanju ciljev ustreznih mednarodnih sporazumov, skupaj s tistimi, katerih cilj je preprečiti in odpraviti onesnaževanje morskega okolja, z ukrepanjem Skupnosti na podlagi člena 16(3), da se ustavijo ali postopno odpravijo odvajanje, emisije in uhajanje prednostnih nevarnih snovi, s končnim ciljem, da se v morskem okolju za naravno prisotne snovi dosežejo koncentracije, ki so blizu vrednostim naravnega ozadja, in za sintetične snovi čim bližje vrednosti nič.

Z načrti upravljanja voda na vodnih območjih za vsako šestletno obdobje določimo cilje za vode ter ob tem zagotovimo osvežen pregled vplivov človekovega delovanja na vode.

2.2 Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo

V okviru Strateškega načrta skupne kmetijske politike se, za doseganje 9 specifičnih ciljev in 1 horizontalnega cilja, izvaja 61 intervencij, nekatere izmed katerih pa se naprej delijo na podintervencije. V oklepaju je navedena višina razpoložljivih sredstev po posameznih intervencijah (v EUR) v programskem obdobju 2023-2027.

Intervencije specifičnih ciljev 1, 2 in 3 – konkurenčnost in odpornost kmetijskega sektorja:

- INP01 Osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost (414.451.188,10 €)
- INP02 Dopolnilna prerazporeditvena dohodkovna podpora za trajnostnost (38.873.375,99 €)
- INP03 Vezana dohodkovna podpora za rejo drobnice (6.576.498,30 €)
- INP04 Vezana dohodkovna podpora za rejo govedi (28.936.604,65 €)
- INP05 Vezana dohodkovna podpora za krave dojilje (30.909.560 €)
- INP06 Vezana dohodkovna podpora za mleko v gorskih območjih (19.071.857,35 €)
- INP07 Vezana dohodkovna podpora za beljakovinske rastline (13.153.000,89 €)
- IRP01 Plačilo za naravne ali druge omejitve (240.000.000 €)
- IRP02 Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev in živilskopredelovalne industrije (60.981.458€)
- IRP03 Kolektivne naložbe v kmetijstvu za skupno pripravo kmetijskih proizvodov za trg in razvoj močnih in odpornih verig vrednosti preskrbe s hrano (12.388.702 €)
- IRP04 Naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij (4.115.808 €)
- IRP05 Izvedba agromelioracij in komasacij kmetijskih zemljišč (10.770.200 €)
- IRP06 Naložbe v ureditev gozdne infrastrukture (3.590.672 €)
- IRP07 Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za delo v gozdu (18.399.206 €)
- IRP08 Naložbe v primarno predelavo lesa in digitalizacijo (8.975.394 €)
- IRP09 Naložbe v ustanovitev in razvoj gozdnega drevesničarstva (1.795.000 €)
- IRP10 Spodbujanje kolektivnih oblik sodelovanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju (6.500.000 €)
- IRP11 Podpora za novo sodelovanje v shemah kakovosti (1.429.320 €)
- IRP12 Regijski pristop povezovanja lokalnih proizvodov s poudarkom na ekoloških proizvodih (2.300.000 €)
- IRP13 Izgradnja namakalnih sistemov, ki so namenjeni več uporabnikom (8.975.150 €)
- IRP35 Naložbe v predelavo in trženje kmetijskih proizvodov za dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo (88.350.406 €)
- IRP39 Podpora za dejavnosti informiranja in promocije proizvodov iz shem kakovosti (2.599.974 €)
- IRP40 Individualni namakalni sistemi in nakup namakalne opreme (3.590.000 €)

Intervencije v sektorju čebelarških proizvodov:

- SI01 – Prenos znanja v čebelarstvu (697.862,58 €)
- SI02 – Podpora čebelarjem in čebelarskim društvom (1.852.324,40 €)
- SI03 – Vzreja čebeljih matic (753.491,20 €)
- SI04 – Raziskovalno delo na področju čebelarstva (1.661.131,60 €)
- SI05 – Promocija in raziskava trga sektorja čebelarstva (142.675,10 €)
- SI06 – Kakovost in varnost čebeljih pridelkov (1.377.936 €)

Intervencije v vinskem sektorju:

- SI07 – Prestrukturiranje in preusmeritev vinogradov (13.992.000 €)

- SI08 – Promocija vina v tretjih državah (4.800.000 €/leto)
- SI09 – Ukrepi informiranja o vinih Unije v državah članicah (604.000 €/leto)

Intervencije v sektorju sadja in zelenjave (410.000€):

- SI10.01 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – naložbe in raziskave
- SI10.02 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – svetovanje in tehnična pomoč
- SI10.03 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – usposabljanje in izmenjava dobrih praks
- SI10.05 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – promocija, obveščanje in trženje
- SI10.06 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – umik s trga za brezplačno razdelitev
- SI10.07 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – opustitev spravila
- SI10.08 Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo – zavarovanje letine in proizvodnje

Intervencije specifičnih ciljev 4, 5, in 6 – varstvo okolja in podnebja:

Shema za podnebje in okolje – SOPO (101.801.968 €):

- INP08.01 Ekstenzivno travinje (15.534.649,35 €)
- INP08.02 Tradicionalna raba travinja (10.533.615,65 €)
- INP08.03 Gnojenje z organskimi gnojili z majhnimi izpusti v zrak (23.916.420 €)
- INP08.04 Dodatki za zmanjšanje emisij in izpustov amonijaka in TGP (5.978.400 €)
- INP08.05 Naknadni posevki in podsevki (15.417.392 €)
- INP08.06 Ozelenitev ornih površin preko zime (12.210.000 €)
- INP08.07 Konzervirajoča obdelava tal (2.462.491,20 €)
- INP08.08 Zaplate neposejanih tal za poljskega škranca (1.020.000 €)
- INP08.09 Varstvo gnezd pribe (*Vanellus vanellus*) (99.000 €)
- INP08.10 Uporaba le organskih gnojil za zagotavljanje dušika v trajnih nasadih (7.800.000 €)
- INP08.11 Ohranjanje biodiverzitete v trajnih nasadih (6.830.000 €)

Kmetijsko-okoljska podnebna plačila:

- IRP18.01 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila – Podnebne spremembe (5.110.858,23 €)
- IRP18.02 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila – Naravni viri (115.639.143 €)
- IRP18.03 Kmetijsko-okoljska podnebna plačila – Biotska raznovrstnost (38.222.909,30 €)
- IRP14 Tehnološke posodobitve namakalnih sistemov, ki so namenjeni več uporabnikom (7.000.000 €)
- IRP15 Naložbe v sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah (4.000.004 €)
- IRP16 Naložbe v prilagoditev na podnebne razmere pri trajnih nasadih (40.582.400 €)
- IRP17 Naložbe v učinkovito rabo dušikovih gnojil (3.998.124 €)
- IRP19 Ekološko kmetovanje (91.999.546,58 €)
- IRP20 Plačila Natura 2000 (2.649.423,80 €)
- IRP21 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za optimalno uporabo hranil in trajnostno rabo FFS (3.009.505€)
- IRP22 Neproizvodne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SN 2023-2027 (3.503.200€)
- IRP33 Testiranje naravovarstvenih ukrepov na zavarovanih območjih (1.600.000€)
- IRP34 Ohranjanje, trajnostna raba in razvoj genskih virov v kmetijstvu (1.749.998,04 €)
- IRP36 Naložbe v obnovljive vire energije (10.088.000 €)
- IRP37 Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje travniških habitatov (2.399.985 €)
- IRP41 Tehnološke posodobitve individualnih namakalnih sistemov (1.000.000 €)

- IRP42 Lokalne pasme in sorte (16.527.080 €)
- IRP43 Ekološko čebelarjenje (1.499.888 €)

Intervencije specifičnih ciljev 7, 8 in 9 – skladen razvoj podeželja ter varovanja kakovosti hrane in sadja:

- INP09 Dopolnilna podpora za mlade kmete (9.864.752,15 €)
- IRP24 Podpora za vzpostavitev gospodarstev mladih kmetov (47.288.600 €)
- IRP25 Podpora za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti, vključno z biogospodarstvom in v ohranjanje kulturne dediščine (8.998.011 €)
- IRP26 LEADER (44.428.195 €)
- IRP27 Biotično varstvo rastlin (8.000.000 €)
- IRP28 Dobrobit živali (49.999.442 €)
- IRP29 Naložbe v prilagoditev kmetijskih gospodarstev izvajanju nadstandardnih zahtev s področja dobrobiti rejnih živali (64.944.372 €)

Intervencije horizontalnega cilja za razširjanje znanja, inovacij in digitalizacije:

- IRP30 Medgeneracijski prenos znanja (7.560.000 €)
- IRP31 Podpora za projekte EIP (10.200.000 €)
- IRP32 Izmenjava znanja in prenos informacij kmetovalcem in lastnikom gozdov ter usposabljanje svetovalcev (3.500.000 €)
- IRP38 Konzorciji institucij znanja v podporo prehodu kmetijstva v zeleno, digitalno in podnebno nevtralno (12.000.000 €)

Predstavitve intervencij z usposabljanj svetovalcev JSKS:

- Pogojenost (12. januar 2023)
- Register kmetijskih gospodarstev (12. januar 2023)
- Splošna predstavitev IAKS intervencij (10. januar 2023)
- Dobrobit živali v letu 2023 (17. januar 2023)
- Neposredna plačila za izvajanje SN 2023-2027 (19. januar 2023)
- Neposredna plačila – Sheme za podnebje in okolje (SOPQ) (24. januar 2023)
- Ekološko kmetovanje in ekološko čebelarjenje (Ek in EKČ) (26. januar 2023)
- Biotično varstvo rastlin (BVR) (26. januar 2023)

SN 2023–2027 za Slovenijo predstavlja ključni usmeritveni dokument ter finančni vir za kmetijstvo in podeželje do leta 2027. Za izboljšanje razmer na področju kmetijstva in podeželja v Občini bo potrebno tudi priložnosti tega programa čim bolje izkoristiti in ga smiselno kombinirati z lokalno, regionalno in evropsko podprtimi iniciativami in projekti.

3 STANJE PODNEBJA IN PROJEKCIJE

Pri stanju podnebja in projekcijah je privzeta enaka slika kot v Občini Ajdovščina.

Območje spada v submediteransko podnebje, kjer se mešajo celinski in sredozemski podnebni vplivi (mila zima, zgodnja pomlad, toplo poletje in rodovitna jesen so značilnosti letnih časov). Vegetacijska doba je za dva meseca daljša kot v osrednji Sloveniji. Na visokih planotah se mešajo alpsko, celinsko in sredozemsko podnebje. Gora je pozimi običajno pokrita z visoko snežno odejo.

Posebnost in značilnost Vipavske doline je burja. To je hladen in sunkovit veter, ki se s planot spušča proti dolini. Povprečna hitrost burje je 80 kilometrov na uro, pozimi pa lahko njeni sunki dosežejo tudi do 180 kilometrov na uro. Burja na svojstven način kroji družbene in kulturne razmere v dolini.

V Občini letna povprečna temperatura zraka znaša 10 °C. Ogrevalna sezona traja povprečno 262 dni. Za dolino so značilne mile zime in vroča poletja. Povprečna julijska temperatura, znaša 24 stopinj Celzija, pozimi pa okoli 4 stopinje. V povprečju pade 1.850 mm padavin na leto, od tega največ v jeseni, drugi višek je ob prehodu pomladi v poletje. Najmanj padavin pade na prehodu zime v pomlad in v osrednjih poletnih mesecih. Značilnosti submediteranskega podnebja so še:

- povprečna temperatura najhladnejšega meseca januarja je nad 0°C (do 5°),
- povprečna temperatura najtoplejšega meseca julija je nad 22°C,
- povprečne oktobrske temperature so višje od aprilskih.

3.1.1 Temperatura zraka

Temperatura sodi med temeljne lastnosti ozračja in je glavni kazalnik dosedanjih podnebnih sprememb – globalnega segrevanja ozračja, morja in kopnega. Povprečna temperatura zraka nekega kraja ali občine v daljšem časovnem obdobju je odvisna od geografske lege, zlasti od nadmorske višine, geografske širine, vpliva morja in človekovega delovanja na prostor.

Letna povprečna temperatura zraka v Občini je v referenčnem obdobju 1981—2010 znašala 9,5 °C, z zimsko povprečno temperaturo 1,0 °C, ter poletno povprečno temperaturo 18,1 °C. Povprečna temperatura zraka je močno pogojena z nadmorsko višino, temperatura se v povprečju zniža za 1 °C na vsakih 180 metrov dviga.

Povprečna temperatura zraka se je v Občini v referenčnem obdobju 1981—2010 dvignila za 0,33 °C/desetletje, torej za 1,0 °C v tridesetletnem obdobju. Najbolj so se ogrela poletja (0,46 °C/desetletje) in pomladi (0,38 °C/desetletje), nekoliko manj zime (0,32 °C/desetletje), medtem ko jeseni ni zaznati sprememb povprečne dnevne temperature zraka.

Naraščanje temperature zraka se nadaljuje, velikost dviga je zelo odvisna od scenarija izpustov toplogrednih plinov. V primeru scenarija RCP4.5 bo povprečna letna temperatura v Občini v letih 2011—2040 višja za približno 0,8 °C, v letih 2041—2070 pa za 1,4 °C, vedno gledano v primerjavi z obdobjem 1981—2010. V primeru scenarija RCP8.5 pa bo temperatura v letih 2011—2040 višja za približno 0,8 °C, v letih 2041—2070 pa za 1,8 °C. V obeh primerih projekcije kažejo, da se bo najbolj segrelo pozimi, poleti in tudi jeseni, nekoliko manj pa spomladi.

Najvišja temperatura zraka je zelo povezana z nadmorsko višino. Nasprotno je najnižja temperatura močno odvisna od lokalnih razmer, zlasti od oblike površja (vbočeno, izbočeno), relativne višine glede na okolico in stopnje urbanizacije.

Dnevna najvišja temperatura zraka v Občini je v referenčnem obdobju 1981—2010 na letnem nivoju znašala povprečno 14,4 °C, pozimi 4,9 °C, poleti pa 24 °C, pomlad in jesen sta zelo blizu

povprečni vrednosti na letnem nivoju. Dnevna najnižja temperatura zraka v Občini je v referenčnem obdobju 1981—2010 na letnem nivoju znašala povprečno 5,2 °C, pozimi -2,5 °C, poleti pa 12,9 °C, tudi tu sta pomlad in jesen sta zelo blizu povprečni vrednosti na letnem nivoju.

Pri trendu v referenčnem obdobju 1981—2010, dnevna najvišja in najnižja temperatura zraka kažeta podobno sliko kakor pri povprečni temperaturi, torej največji dvig temperature poleti in pomladi, le da je dvig najvišje temperature povečini nekoliko bolj izrazit. Spomladi je izražen trend naraščanja najvišje temperature za okoli 0,5 °C/desetletje ter najnižje temperature okoli 0,32 °C/desetletje, poleti pa je izražen trend naraščanja najvišje temperature za okoli 0,48 °C/desetletje in najnižje temperature okoli 0,43 °C/desetletje. Jeseni je trend naraščanja najvišje in najnižje temperature zraka najmanj izrazit.

Projekcije kažejo podobno velik dvig dnevne najvišje in najnižje temperature kot pri povprečni temperaturi, in sicer v obdobju 2011—2040 za 0,8 °C pri obeh scenarijih RCP ter v obdobju 2041—2070 za 1,4 °C pri RCP4.5 in 1,8-1,9 °C pri RCP8.5.

Dvig temperature močno poveča toplotno obremenitev. Zaradi splošnega dviga temperature zraka se je povečala pogostost števila vročih in toplih dni. V nadaljevanju so predstavljeni nekateri kazalniki temperaturnih ekstremov.

Kazalnik vročine (EHF – ang. Excess Heat Factor) je podnebni kazalnik, ki izkazuje toplotno obremenitev v dneh, ko je vroče tako čez dan, kot tudi nadpovprečno toplo ponoči. Obremenitev lahko določimo iz primerjave treh zaporednih dnevnih povprečnih temperatur z referenčno vrednostjo. Kazalnik vročine je tako izražen kot dolgotrajni temperaturni odklon (Bertalančič, 2018).

V referenčnem obdobju 1981—2010 je bilo na območju Občine v povprečju 16 dni na leto, ko je kazalnik EHF pozitiven, torej ko je vroče tako čez dan, kot tudi nadpovprečno toplo ponoči.

V obdobju 2011—2040 projekcije kažejo povečanje za 10 - 11 dni/leto pri obeh scenarijih RCP, v obdobju 2041—2070 pa kar za 23 dni/leto pri RCP4.5 oziroma 27 dni/leto pri RCP8.5. To pomeni veliko povečanje števila dni s toplotnimi obremenitvami letno v prihodnosti zaradi dolgotrajnih temperaturnih presežkov.

Pri spremljanju vročinskih valov je pomembna njihova jakost (magnituda), trajanje posameznega vročinskega vala in njihova pogostost. Za jakost najhujšega vročinskega vala v letu projekcije kažejo, da bodo najmočnejši vročinski dogodki v obdobju 2011—2040 nekoliko močnejši v primerjavi z današnjimi, v obdobju 2041—2070 pa precej močnejši od najmočnejših vročinskih valov iz primerjalnega obdobja.

Število vročinskih valov se bo po obeh scenarijih predvidoma postopno povečevalo iz sedaj povprečno štirih vročinskih valov na leto na povprečno 5 vročinskih valov letno v obdobju 2011—2040 ter na povprečno 6 vročinskih valov letno v obdobju 2041—2070.

V prihodnosti bomo imeli daljše vročinske valove in sicer se bo po obeh scenarijih dolžina trajanja vročinskih valov podaljšala za 1 dan.

Število vročih dni, je število dni na leto, ko dnevna najvišja temperatura preseže 30 °C. Trenutno stanje v referenčnem obdobju 1981—2010 izkazuje število vročih dni v Občini povprečno 8 dni/leto.

V obdobju 2011—2040 projekcije obeh scenarijev RCP4.5 in RCP8.5 kažejo na povprečno povečanje za 5-6 dni/leto, v obdobju 2041—2070 pa projekcije kažejo na povečanje 12 – 13 dni/leto pri obeh scenarijih RCP4.5 ter RCP8.5.

Število tropskih noči (TR – ang. Number of tropical nights) je število dni na leto, ko je dnevna najnižja temperatura nad 20 °C. V Občini je bila v referenčnem obdobju povprečno 1 tropska

noč letno, projekcije pa izkazujejo povečanje povprečno za 1 noč v prvem obdobju 2011—2040 pri obeh scenarijih RCP4.5 in RCP8.5, v drugem obdobju 2041—2070 pa povečanje števila tropskih noči za 4 pri scenariju RCP4.5 oziroma 6 pri scenariju RCP8.5.

3.1.2 Padavine

Višina padavin sodi med osnovne podnebne spremenljivke in je pomembna zlasti v panogah, ki so neposredno vezane na vodo, recimo v kmetijstvu in hidroenergetiki. V kmetijstvu se pomanjkanje vode kaže v kmetijski suši, preobilica vode pa povzroča še druge težave pri pridelavi hrane. Padavine so glavni dejavnik pri pretoku rek in višini vode v vodnih zbiralnikih, zato močno vplivajo na proizvodnjo električne energije v hidroelektrarnah in na nekatere veje turizma. Tu je tudi stična točka meteorologije in klimatologije s sorodno vejo geofizike, hidrologijo (Vertačnik, 2017).

V nadaljevanju so predstavljeni podatki količine padavin in nekateri izbrani padavinski kazalniki za referenčno obdobje in projekcije.

Pri padavinah odstopanja podajamo v relativnih spremembah (v %), saj gledamo odstopanja od povprečnih letnih oz. sezonskih vsot.

Letna količina padavin je bila na območju občine v referenčnem obdobju 1981—2010 povprečno 1.850 milimetrov padavin letno, z največjo količino jeseni (povprečno 610 mm), nekoliko manj pa v ostalih letnih časih (povprečno 410 mm).

Trend povprečne količine padavin se je v Občini v referenčnem obdobju 1981—2010 zmanjšal za 2,68 %/desetletje, torej v tridesetletnem obdobju so se letne padavine zmanjšale za približno 150 mm oz. 8,0 %. Največji padec padavin je zaznati poleti (-4,19 %/desetletje) in spomladi (-3,14 %/desetletje), nekoliko manjši padec pa jeseni (-2,59 %/desetletje) in pozimi (-1,21 %/desetletje).

Za padavine so si podnebni scenariji zelo različni oziroma kažejo veliko negotovost, ki se bo v prihodnosti še stopnjevala. Večje spremembe je zaznati na sezonski ravni, na letni ravni pa se sezonska nihanja izničijo, saj projekcije kažejo, da se bo v zimskem obdobju količina padavin povečala, poleti pa zmanjšala. Višina padavin na letni ravni se bo po obeh scenarijih, RCP4.5 in RCP8.5, v drugi polovici 21. stoletja povečala, predvsem pozimi ter tudi spomladi. V primeru obeh scenarijev bo povprečno povečanje letnih padavin konec stoletja v primerjavi z obdobjem 1981—2010 za 4 do 7 %. Največ se bodo padavine povečale pozimi (13 do 16 %), najmanj pa poleti, kjer lahko pričakujemo celo neolikšen upad padavin.

Padavinski dan je opredeljen kot dan, ko pade vsaj 0,1 mm padavin. Število padavinskih dni na leto v referenčnem obdobju za občino znaša 187 dni, od tega je največ padavinskih dni poleti in spomladi (49 do 54), najmanj pa jeseni in pozimi (39 do 45). Hkrati pa pade jeseni največja količina padavin (33%).

Po obeh scenarijih RCP4.5 ter RCP8.5 se bo število padavinskih dni zmanjšalo poleti in jeseni. Število padavinskih dni se bo zmanjšalo že v prvem tridesetletnem obdobju, v drugi polovici stoletja se bo zmanjšanje števila padavinskih dni še nekoliko stopnjevalo.

Število dni z dnevno višino padavin 50 mm ali več, ki označujejo zelo intenzivne padavinske dogodke, v referenčnem obdobju za občino znaša v povprečju 6 dni na leto. Večina intenzivnih padavin se zgodi jeseni (3 dni/leto) in pozimi (2 dni/leto).

Scenariji kažejo, da se bosta povečali tako jakost kot pogostost izjemnih padavin, povečanje pa bo bolj izrazito v primeru scenarija RCP8.5 (povečanje za 1 do 2 dni/leto).

Ob znani spremembi padavin je pomemben podatek, kako se bo spremenila dolžina suhih in mokrih obdobj, ki posredno kažejo možnost za obe hidrološki skrajnosti, suše in poplave

(Bertalanič, 2018). V referenčnem obdobju 1981—2010 dolžina najdaljšega suhega obdobja znaša 24 dni, dolžina najdaljšega mokrega obdobja pa znaša 9 dni. Kazalnika dolžine zaporednih mokrih in suhih dni ne kažeta večjih sprememb za scenarij RCP4.5, pri scenariju RCP8.5 pa je za kazalnik dolžine suhih obdobj pričakovano podaljšanje za povprečno 1 dan tako v prvem kot drugem 30-letnem obdobju, za kazalnik mokrih obdobj pa ni predvidenih bistvenih sprememb.

V referenčnem obdobju 1981—2010 je zabeleženih povprečno 9 dni s snežno odejo na nadmorski višini 0 - 300 m, 27 dni na nadmorski višini 300 – 600 m, 73 dni na nadmorski višini 600 – 900 m, 96 dni na nadmorski višini 900 – 1200 m ter 114 dni na nadmorski višini 1200 – 1500 m. Skupna višina snežne odeje se je v obdobju 1981—2010 zmanjšala za približno 0 do 10 % na desetletje, odvisno od nadmorske višine.

Trend novozapadlega snega na leto se je v Občini v referenčnem obdobju 1981—2010 zmanjšal za 8,47 %/desetletje. Projekcije kažejo, da bo tudi v prihodnjih desetletjih zmanjšanje zelo izrazito. Po scenariju RCP4.5 je v prvem tridesetletnem obdobju (2011—2040) predvideno zmanjšanje števila dni s snežno odejo za 1 – 15 % ter v naslednjem tridesetletnem obdobju (2041—2070) zmanjšanje za 3 - 26 %. Po scenariju RCP8.5 pa je v prvem tridesetletnem obdobju (2011—2040) predvideno zmanjšanje števila dni s snežno odejo za 3 – 22 % ter v naslednjem tridesetletnem obdobju (2041—2070) zmanjšanje za kar 5 - 44 %. V vseh primerih pa bodo največja zmanjšanja števila dni s snežno odejo na nadmorskih višinah 900-1500 m ter najmanjša zmanjšanja na nadmorskih višinah 0-600 m.

3.1.3 Veter

Hitrost in smer vetra sodita med temeljne lastnosti ozračja. V nadaljevanju predstavljamo komponento hitrosti vetra oziroma povprečno hitrost vetra.

Povprečna hitrost vetra in prevladujoča smer v daljšem časovnem obdobju sta odvisni od geografske lege, zlasti od nadmorske višine, reliefa, rastja, bližine večjih vodnih teles, ovir v okolici kraja, stopnje urbanizacije, višine od tal in vremenskih dogajanj na večjem območju. Vetrne razmere v Občini določajo predvsem njena geografska lega ter razgiban relief s številnimi dolinami in gorskimi grebeni, lokalno pa na veter močno vplivajo razne ovire, kot so drevesa in zgradbe.

Povprečna hitrost vetra v Občini v referenčnem obdobju 1981—2010 znaša 3,2 m/s (od 2,8 m/s poleti do 3,2 m/s pozimi). Za primerjavo navajamo podatek najvišje dolgoletne povprečne hitrosti vetra, ki znaša od 5,2 m/s na Kredarici do 3,9 m/s na Krvavcu in Rogli, kjer je zaradi manjšega vpliva tal tok vetra bolj podoben tistemu v prostem ozračju (Vertačnik, 2017).

Po obeh scenarijih RCP4.5 ter RCP8.5 se bo povprečna hitrost vetra jeseni povečini zmanjšala (za -1,2 do -1,5 %), v drugih delih leta pa se bo povprečna hitrost vetra povečala za do 1,9 %, vendar so negotovosti velike, razpon možnih odstopanj pa velik.

3.1.4 Vodna bilanca

Podobno kot temperatura ima referenčna evapotranspiracija izrazit letni hod z minimumom v decembru in januarju ter maksimumom poleti, povprečje za občino v referenčnem obdobju 1981—2010 pa znaša 770 mm na leto.

Naraščajoč trend v Občini v referenčnem obdobju 1981—2010 na letni ravni v glavnem izvira iz spomladanskih, poletnih in jesenskih sprememb. Trend na letni ravni izkazuje rast na nivoju 40—45 mm / desetletje, torej za 4—5 % / desetletje (Vertačnik, 2017).

Skladno z rastjo temperature zraka se bo v Občini nadaljevala tudi rast referenčne evapotranspiracije. V primeru obeh scenarijev RCP4.5 ter RCP8.5 se bo v primerjavi z

obdobjem 1981—2010 referenčna evapotranspiracija v Občini povečala za približno 3—3,7 % v obdobju 2011—2040, ter za približno 6,6—7,1 % v obdobju 2041—2070. Porast referenčne evapotranspiracije ne bo enakomeren med letnimi časi, največji bo poleti in jeseni. Prikaz povečanja referenčne evapotranspiracije za scenarija RCP4.5 in RCP8.5 je prikazan na spodnji sliki.

Povprečno število dni vodnega primanjkljaja (višina padavin nad 0 mm) v referenčnem obdobju 1981—2010 v Občini znaša 57 dni na leto, od tega 32 dni v poletnem času.

Odklon števila dni vodnega primanjkljaja nad 0 mm se bo v Občini pri scenariju RCP4.5 v primerjavi z obdobjem 1981—2010 povečal, predvsem v poletnem in jesenskem času, v obdobju 2011—2040 skupaj povprečno za 5 dni ter v obdobju 2041—2070 skupaj povprečno za 13 dni. Pri scenariju RCP8.5 pa se bo primanjkljaj nekoliko manj povečal, prav tako večinoma poleti in jeseni, in sicer v obeh letnih časih skupaj povprečno za 4-6 dni, na letni ravni pa 2-6 dni. Spremembe so sicer zelo negotove, ker se predznak odklonov spreminja.

3.1.5 Energetski kazalniki

V Občini so sorazmerno sončni vsi letni časi, deloma zaradi burje, ki suši ozračje in s tem tudi morebitno oblačnost. Na letnem nivoju znaša povprečno trajanje sončnega obsevanja v Občini okvirno 2.200 ur. Dejansko število ur trajanja sončnega obsevanja pa je odvisno od orografskih dejavnikov (doline, kotline, druge orografske ovire).

Trajanje sončnega obsevanja se je v obdobju 1981—2010 spomladi in poleti podaljševalo, s trendom približno 2 % / desetletje. Jeseni in pozimi ni bilo opaznih sprememb. Na letni ravni znaša trend približno 1-2 % / desetletje, kar pomeni rast števila sončnih ur za približno 30h / desetletje.

Projekcije v obeh scenarijih na letni ravni ne kažejo izrazitih sprememb v trajanju sončnega obsevanja (povprečne vrednosti spremembe se gibljejo od -0,2 do 0,6 %). Predvidena pa so povečanja trajanja sončnega obsevanja v jesenskem (povprečne vrednosti povečanja od 0,7 do 1,8 %) in poletnem (povprečne vrednosti povečanja do 1,5 %) času, ter zmanjšanja v zimskem času (povprečne vrednosti zmanjšanja do -2,2 %).

Začetek kurilne (ogrevalne) sezone določimo tako, da poiščemo, kdaj je bila zunanja temperatura zraka ob 21. uri prvič v drugi polovici obravnavanega leta tri dni zapored nižja ali enaka 12 °C. Naslednji dan je začetek kurilne sezone. Kurilna sezona se konča takrat, ko je zunanja temperatura ob 21. uri v treh zaporednih dneh večja od 12 °C in po tem datumu v prvi polovici obravnavanega leta ni več treh zaporednih dni, ko bi se temperatura ponovno znižala na 12 °C ali manj. Tretji dan je zadnji dan kurilne sezone. Trajanje kurilne sezone je število dni med začetkom in koncem kurilne sezone.

V referenčnem obdobju 1981—2010 znaša trajanje kurilne sezone v Občini povprečno 262 dni.

Projekcije v obeh scenarijih kažejo krajšanje kurilne sezone, saj bodo povprečne temperature zraka naraščale. V primeru scenarija RCP4.5 bo v primerjavi z obdobjem 1981—2010 kurilna sezona krajša za povprečno 11 dni v obdobju 2011—2040, ter za 25 dni v obdobju 2041—2070. V primeru scenarija RCP8.5 pa bo kurilna sezona še krajša in sicer za povprečno 19 dni v obdobju 2011—2040, ter za 32 dni v obdobju 2041—2070.

4 PROSTORSKA ANALIZA

Kmetijstvo je ena od primarnih dejavnosti, ki je v največji meri odvisna od naravnih pogojev. Razpoložljiv tip tal (skupaj s klimatskimi in reliefnimi razmerami) določa, kakšne so možnosti za kmetijstvo ter katera vrsta kmetijske proizvodnje je mogoča oziroma najustreznejša. Slabša tla so običajno poraščena z gozdom ali namenjena pašni rabi, najkakovostnejša tla pa so že naši predniki skrbno varovali in jih namenjali poljedelstvu.

Poleg naravnih razmer danes omejitve za kmetovanje predstavljajo tudi določbe varstva voda in narave, kot so npr. opredelitve vodovarstvenih območij, območij krajinskih parkov, območij Nature 2000 in podobno. Na kmetijskih površinah, kjer so takšni režimi opredeljeni in uveljavljeni, je potrebno iskati druge primerjalne prednosti in niše (ekološki načini pridelovanja ter reje živali, pridelovanje tradicionalnih kultur po tradicionalnih tehnologijah, ki naj imajo na koncu kot dodano vrednost tudi nek končni proizvod, ki naj nosi tudi lokalno oznako, pri tem pa izkoriščati tudi povezovanje z varstvom narave in kulturne dediščine (v turistične, izobraževalne in podobne namene). Načini kmetovanja in omejitve so v tem primeru opredeljeni v uredbah oziroma načrtih upravljanja (za parke in Natura 2000 območja).

Razvoj kmetijstva je v veliki meri odvisen od naravnih potencialov za razvoj dejavnosti, pa tudi socio-ekonomskih razmer v kmetijstvu in družbi nasploh. V nadaljevanju predstavljamo analize nekaterih naravnih potencialov, kot so kakovost kmetijskih zemljišč, ne le na podlagi pedoloških lastnosti, pač pa tudi na podlagi ostalih dejavnikov (naklon, relief, klimatski dejavniki ipd.), kar predstavlja **bonitetna ocena kakovosti zemljišč**. Posebej so analizirani **vodni potenciali**, kar je pomembno z vidika razvoja namakanja in za prihodnjo mogočo preusmeritev v določene bolj intenzivne proizvodnje, kot npr. pridelava zelenjave. Potenciali na območju občine za razvoj vrtnarstva so obdelani še posebej, območje pa glede na ustreznost za to dejavnost rangirano. Nazadnje so na podlagi naklona, dejanske rabe, bonitetne ocene, površine ipd. opredeljena potencialno najboljša kmetijska in gozdna zemljišča. Potenciali so v nadaljevanju kartografsko prikazani.

4.1 Zemljišča

4.1.1 Lastnosti tal

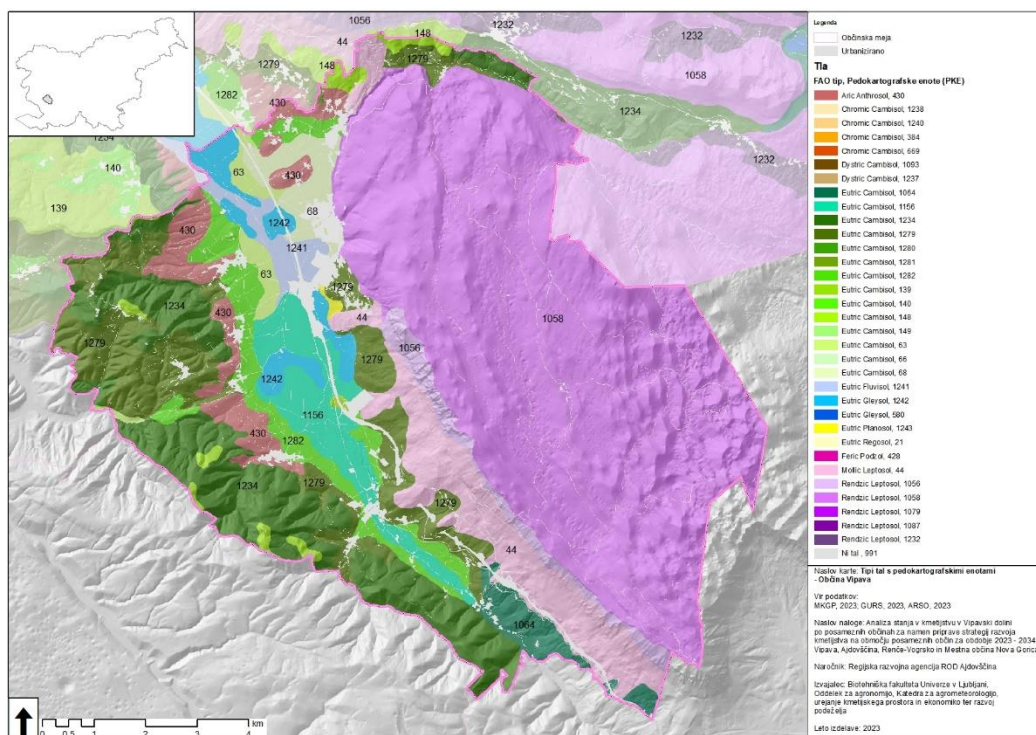
Tla na območje Občine močno zaznamuje geološka podlaga, ki je na severovzhodu apnenec in na jugozahodu fliš (Slika 3).

Evtrična rjava tla. Za ta tla je značilen molični ali ohrični humusno akumulativni horizont, ki leži na kambičnem horizontu tipa Bv. Za kambični horizont (diagnostični) je značilna visoka nasičenost z bazičnimi kationi ($V > 50\%$) in pH merjen v vodi višji od 5,5 (Vidic in sod., 2015). Evtrična rjava tla nastajajo na različnih matičnih podlagah, ki so karbonatne ali vsaj bogate z bazami, vendar nikoli na apnencu ali dolomitu. V Sloveniji se pojavljajo predvsem na laporovcih, karbonatnem flišu ter na ledenodobnih prodnatih nasutinah rek, ki so nasipavale pretežno karbonaten prod.

V naravnih razmerah ta tla preraščajo listnati gozdovi, v primorju seveda s kserotermnin značajem. Vendar so do danes ti gozdovi močno izkrčeni, vse primerne površine pa spremenjene v kmetijske namene. Na flišu in laporju je večji del površin namenjen trajnim na sadom, vinogradom in sadovnjakom. Raba evtričnih rjavih tla na ledenodobnih nasutinah rek pa je predvsem poljedelska. Zaradi ravnega reliefa, dobre propustnosti, primerne globine, dobrih fizikalnih in kemičnih lastnosti so ob ustrezni klimi (dovolj padavin) v Sloveniji najbolj rodovitna kmetijska tla.

Bližina mest pomeni tudi velik pritisk na kmetijska zemljišča zaradi širjenja mest (naselja, industrija, infrastruktura). V prihodnje bo zato zelo pomembno v tem okolju ohraniti ustrezno

razmerje površin poraščenih z gozdom, kmetijskih površin in urbanega okolja, hkrati pa ohraniti čisto vodo ter čim manj onesnažena tla.

Slika 3: Pedološka karta območja.

Preglednica 2: Zastopanost talnih tipov.

Tip tal	Vipava	
	ha	%
Rigolana (Vitisol)	420,4	3,9
Rjava pokarbonatna		0,0
Distrična rjava na flišu		0,0
Evtrična rjava na flišu	4018,4	37,4
Obrečna, globoko oglejena	155,8	1,5
Hipoglej, mineralen	236,3	2,2
Pseudoglej, pobočni in ravninski, srednje globok	13,6	0,1
Izprana tla (Podzol), humusno-železov		0,0
Rendzina, pobočni grušč, sprsteninasta	805,2	7,5
Rendzina, apnenec in dolomit, sprsteninasta, karbonatna	5085,4	47,4
	10735,1	100,0

Rendzina. Rendzina nastaja na karbonatnih matičnih podlagah (Vidic in sod., 2015). To so lahko trdi apnenci ali dolomiti, laporovci pa tudi nekateri preneseni substrati, kot so pobočni grušč, ledenodobne prodnate nasutine rek in morene. Iz tal gledajo lahko le posamezne skale npr. na krasu, pa še te so v razmerah z naravno vegetacijo večinoma pokrite z mahovi in drugimi rastlinami. Pod mahovi najdemo humus. Tako nastaja na apnenih skalah ena od inicialnih oblik rendzine, ki jo imenujemo protorendzina (Slika 3).

Med naštetimi karbonatnimi substrati pa so seveda opazne razlike. Mehke karbonatne kamnine in nekateri dolomiti ter seveda razdrobljeni substrati zadržujejo več vode, to pa vpliva na razgradnjo organske snovi ter s tem seveda na razvitost (obliko humusa in debelino) A horizonta. Ob drobnih razpršenih delcih kalcijevega in magnezijevega karbonata poteka razgradnja organskih ostankov v smeri moličnega A horizonta oziroma sprstenine. Tudi fiziološka globina tal je praviloma na takih podlagah večja. V hladnih in bolj humidnih

razmerah pa nastaja na apnencu in dolomitu prav tako pa tudi na morenah in pobočnem grušču prhninast ali celo surov humus. Organski humusni horizont ter humusno akumulativni horizont sta lahko zelo kislja, saj se bazični kationi sproti izpirajo.

V splošnem so rendzine bolj gozdna rastišča. Kmetijske površine so pretežno travinja vseh vrst, večinoma na dolomitu in na apnencih, kjer ni površinske skalo vitosti (ovira za košnjo). Obdelovalne površine so redke; razen na ledenodobnih nasutinah rek jih najdemo še na mehkih karbonatnih kamninah, kjer so pogosto spremenjene v rigosole. Zaradi prisotnosti prostih karbonatov oz. aktivnega apna je pri nekaterih rastlinah možen pojav kloroze. Za Dolenjsko, Notranjsko in Primorsko so značilne tudi košenice (ekstenzivni travniki z običajno eno košnjo na leto), kjer zaradi plitvega profila poletna suša močno zmanjša rast trav. Košenice in grbinasti travniki so znani po zanimivi botanični sestavi (Slika 3).

Rigolana tla. Rigolna tla so nastala z rigolanjem, to je globokim oranjem s posebnimi plugi (Vidic in sod., 2015). Pogosto pri rigolanju zajamemo v talni profil večji del zgornjega dela C horizonta, ki močno razdrobljen poveča delež skeleta v tleh. Ta pojav je značilen zlasti za mehke kamnine (laporovec, fliš) na katerih pripravljamo tla za vinograde. Na teksturno težkih tleh z rigolanjem ali podrahlavanjem povečujemo propustnost tal za pronicanje vode in tako izboljšamo vodno – zračne razmere za vzgojo zahtevnejših posevkov (sladkorna pesa, krompir, vrtnine ipd). Glede na namen delimo rigolana tla na tla vinogradov (vitisol), tla sadovnjakov in njivska tla.

Rjava pokarbonatna tla. Na apnencih in dolomitih v osrednji Sloveniji najdemo rjava pokarbonatna tla. Kambični horizont nastaja z akumulacijo netopnega ostanka, ki ga je v kamnini zelo malo, sam proces raztapljanja apnenca pa poteka zelo počasi. Kambični horizont je rumenkasto rjave barve, ki jo daje mineral limonit. Tekstura je ilovnata ali težja, dobro je izražena poliedrična struktura. Humusno akumulativni horizont je običajno moličen. Fizikalne in kemične lastnosti so zelo dobre. Kljub temu pa na teh tleh najdemo še vedno večji delež gozdov. Vzrokov zato je več. Razgiban (kraški) relief skoraj vedno onemogoča izvedbo večjih obdelovalnih površin. Njive so zato nepravilnih oblik in prilagojene reliefu. Globina talnega profila je zelo neenakomerna in se menja na kratkih razdaljah. Manjše skale so kmetje pogosto izruvali in jih zložili ponekod v ograde ali v groblje. Kljub temu je površinska skalovitost največja ovira za kmetijsko rabo. Rjava pokarbonatna tla se v Sloveniji pogosto prepletajo z rendzino. Menjavanje je običajno zelo mozaično.

Obrečna tla. Mlada tla, ki so nastala z odlaganjem in nasipavanjem različnega materiala ob koritu rek ali potokov in ki nimajo zelo jasno določenega talnega profila, uvrščamo v obrečna tla. V zgornjem toku v nasutinah prevladuje slabo zaobljen kamninski drobir, ob koritu navzdol pa narašča delež finejših usedlin. Tudi melj in glina sta lahko pretežna sestavina aluvialnih nanosov, ki jih ne smemo zamenjevati s kambičnim horizontom, tega v profilu obrečnih tal praviloma ni. Nanosi so plastoviti, pogosto je lahko ostro menjavanje preščeno prodnatih in finejših naplavin. Kraški aluviji so nekoliko drugačni. Marsikje je tak nanos prekril apneno podlago, voda priteče redko, podzemne vode ni. Taka tla običajno opredelimo kot kambična (evtrična ali distrična) tla na starejšem aluvialnem nanosu. Procesi oglejevanja so v obrečnih tleh lahko opazni, vendar so praviloma manj izraziti zaradi tekoče podzemne vode, ki vsebuje več kisika. Tla praviloma nimajo močvirnega videza. Na njih uspevajo vrbe in topoli. Veliko je travnatega sveta.

Hipoglej. Oglejena tla spoznamo po izrazitem močvirnatem videzu. Poleg vrb in sive jelše se lahko pojavlja tudi trstičje včasih tudi travinje z velikim deležem bičkov, ločkov in drugim močvirnih rastlin. Zamočvirjanje je posledica podzemne vode, ponekod pa tudi še dodatno vpliva poplavna ali zlivna voda. Z vodo nasičena tla so slabo zračna, zato v njih vladajo redukcijske razmere. Osnovni in najbolj pogost podtip gleja je hipoglej. Zanj je značilno

prekomerno vlaženje, ki je posledica izključno visoke podzemne vode. Zato ga najdemo vedno v konkavnih reliefnih oblikah. Tekstura tal je težka, delež gline je visok.

Za kmetijsko pridelavo imajo hidromorfna tla (Gleji in hipogleji) neugodne vodno- zračne lastnosti. Raven relief in večja globina pa sta bila glavna vzroka, da so ljudje vedno razmišljali, kako taka tla izboljšati. **Hidromeliorirana tla** pridobimo z urejanjem odtekanja vode iz različnih tipov hidromorfnih tal. Poleg urejenega odtoka je potrebno tla intenzivno oskrbeti z organsko snovjo, saj se močvirni humus zelo hitro mineralizira. Visok delež organske snovi je nujen za dobro in obstojno strukturo, prav tako preprečuje zbitost tal in nastajanje večjih kep. Pri obdelavi je treba zelo paziti na stopnjo vlažnosti tal. Prevelika vlažnost ob obdelavi vpliva na zbijanje tal in uničevanje strukture, presuha tla so pogosto kepasta in težko drobljiva.

V preteklosti smo z intenzivnimi melioracijami skušali nadomestiti zaradi urbanizacije izgubljena kvalitetna kmetijska tla. Ob tem je bilo premalo pozornosti do biološke rekultivacije, zanemarili pa so se tudi skoraj vsi naravovarstveni vidiki. Vsa zelo izrazito zamočvirjena tla so pomembni habitati ptic in drugih živali. Glede na to ter seveda tudi iz ekonomskih razlogov je smiselno ohranjati in urejati le tla z manj izrazitimi znaki hidromorfnosti, tla, pri katerih že z minimalnimi ukrepi dosežemo za kmetijske rastline ugodne razmere. Vloga močvirij v naravi je nenadomestljiva. Močvirja delujejo kot filter, zadržujejo mehanske delce in izprana hranila, ki jih prenašajo reke in potoki. Hranila omogočajo, da sodijo močvirja med biotsko najbolj pestre ekosisteme. Voda, ki odteka dalje, pa je veliko bolj čista.

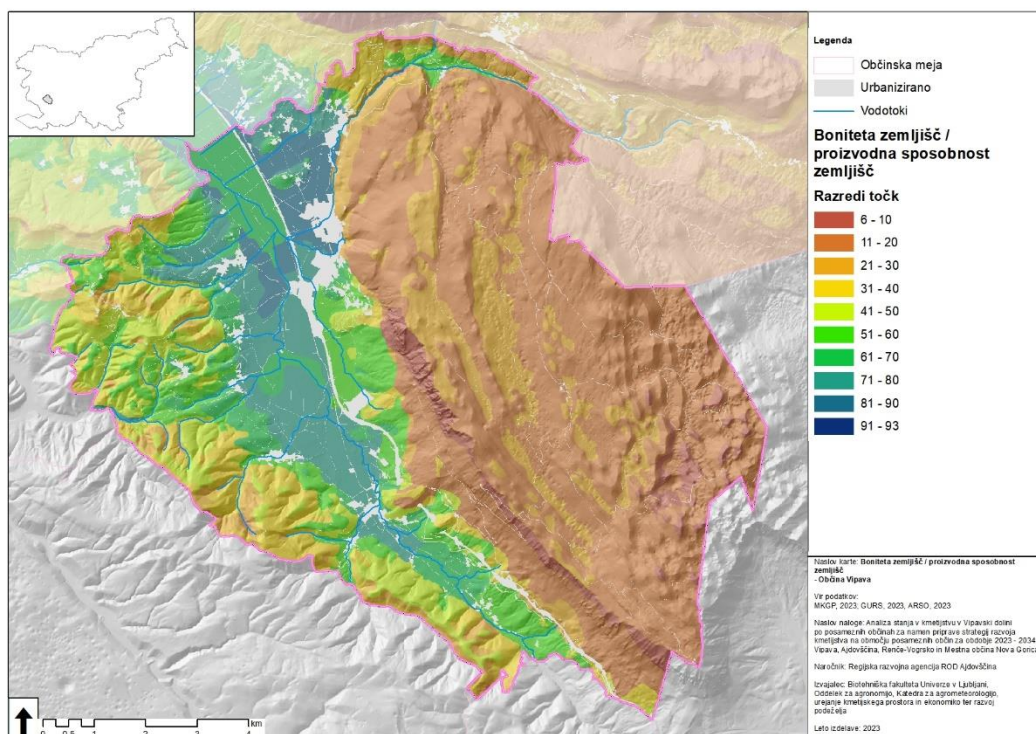
Psevdoglej. Pojavlja se v klimatskem okolju z vsaj enim letnim izrazito vlažnim in enim suhim obdobjem, ki je običajno poleti. Naravna rastlinska odeja je hrastovo gabrov gozd (dobrava), ki je v veliki meri izkrčen za kmetijske namene. Osnovna kmetijska raba je travnik, za njive je manj primeren. Mokra tla so zelo ranljiva za teptanje in gaženje (paša, obdelovalni stroji), suha tla pa so zelo trda in zbita. Infiltracijska sposobnost tal je takrat zelo majhna, tako da lahko poletna neurja povzročijo znatne erozijske poškodbe. Zelo pomembni so tudi protierozijski ukrepi, kot so oranje po plastnici in ne po padnici, ter zaščita z rastlinami in izogibanje paše in uporabe strojev v mokrem vremenu.

Izprana tla (Podzol) se razvijejo se iz kambičnih tal z naraščanjem intenzivnosti procesov izpiranja. Prvenstveno je izpiranje bazičnih kationov iz sorptivnega dela tal in njihova zamenjava s hidronijevimi in aluminijevimi ioni. Večja poroznost zgornjega dela tal nedvomno vpliva na hitrejšo premeščanje koloidnih delcev. Povzroča izpiranje bazičnih ionov in organske snovi slabšanje stabilnosti strukturnih agregatov in vodi v zakisanje tal ter tako do ustvarjanja razmer značilnih za distrična rjava tla (kljub pogosto prisotnih karbonatnih kamninah celo na površju). V takih razmerah lahko površje tal prerašča tudi borovnica (v otokih ali zaplatah), pojavi se lahko tudi kostanj in druge rastline, ki so značilne za kislo reakcijo tal. V naših naravnih razmerah porašča izprana tla pretežno mešani gozd, v nekaterih primerih pa je dominanten delež iglavcev, predvsem rdečega bora.

Boniteta zemljišča je podatek o proizvodni sposobnosti zemljišča, ki se določi v obliki bonitetnih točk in je podatek, ki se beleži v zemljiškem katastru. Boniteta se izračuna na podlagi lastnosti tal, klime, reliefa in posebnih vplivov (Slika 4).

4.1.2 Boniteta ali pridelovalni potencial zemljišča, trajno varovana zemljišča

Boniteta se izračuna na podlagi lastnosti tal, klime, reliefa in posebnih vplivov. Kot posebni vplivi se za kmetijska zemljišča upoštevajo skalovitost, poplavljenost, sušnost, ekspozicija, odprtost in zaprtost, zasenčenost in vetrovnost. Bonitetne točke se določijo v razponu od 0 do 100 točk. Zemljišče, ki ima 100 bonitetnih točk, je proizvodno najbolj sposobno zemljišče. Boniteta višja od 30 je na 75.1 % površine občine, kar indicira visoko kakovost kmetijskih zemljišč (Slika 4, Preglednica 3).

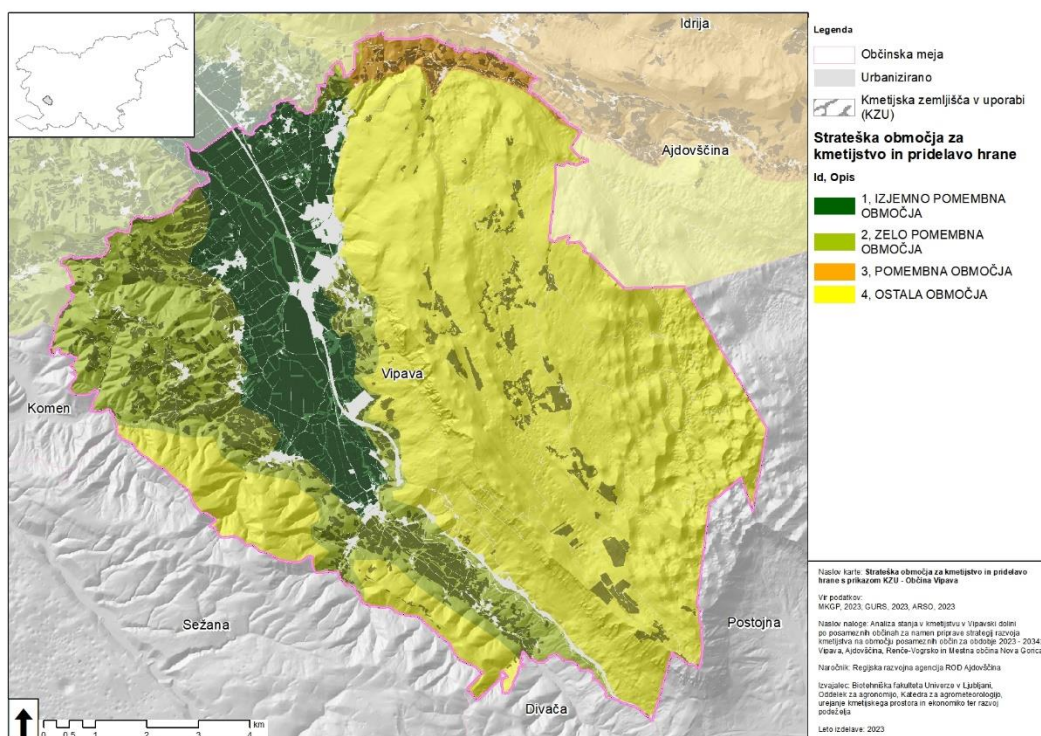
Slika 4: Bonitetne točke kmetijskih in gozdnih zemljišč.

Preglednica 3: Bonitetne točke kmetijskih in gozdnih zemljišč.

Boniteta	Površina	
Razred	ha	%
0-10	4571	3,1
11-20	16955	39,7
21-30	15047	12,8
31-40	7227	7,9
41-50	6190	9,2
51-60	6203	8,3
61-70	5103	6,7
71-80	2778	8,9
81-90	2117	3,2
91-100	26	0,0
Skupaj	66217	100

4.1.3 Strateška območja za kmetijstvo in pridelavo hrane

Na sliki so prikazani območja izjemno pomembnih (6908,3 ha), zelo pomembnih (16620,6 ha) in pomembnih območij za kmetijsko in pridelavo hrane (9515,21 ha) (Slika 5, Preglednica 4) po Uredbi o območjih za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Republiko Slovenijo (Uradni list RS, št. 71/16).

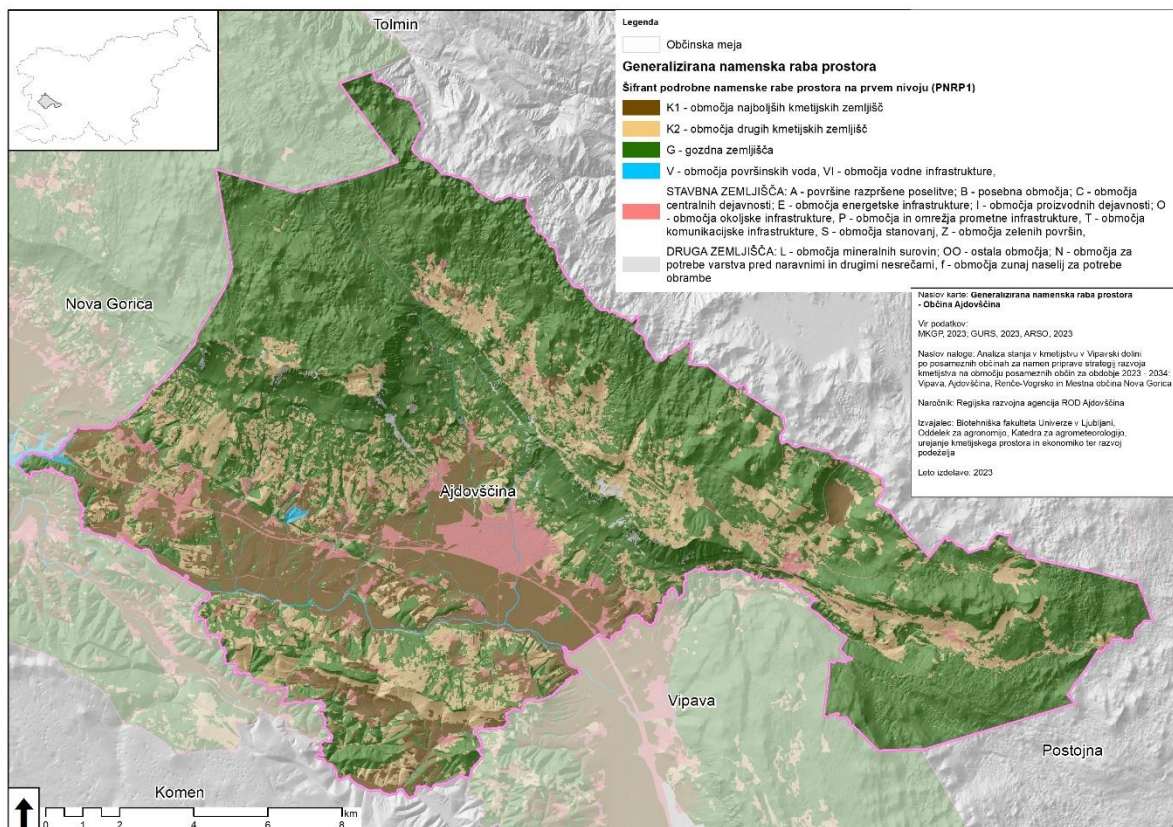
Slika 5: Kmetijska zemljišča po strateškem pomenu za kmetijstvo in pridelavo hrane.

Preglednica 4: Generalizirana namenska raba prostora na prvem nivoju (PNRP-1)

Tip območja	Podtip območja	Vipava	
		ha	%
1 IZJEMNO POMEMBNA OBMOČJA	veliki ravninski kompleksi A	1611.8	15.0
	veliki ravninski kompleksi B		0.0
	Σ	1611.8	15.0
2 ZELO POMEMBNA OBMOČJA	izmenjava ožjih izravnav in zaplat	2002.8	18.7
	ožje izravnave		0.0
	večje zaplate	276.4	2.6
3 POMEMBNA OBMOČJA	manjše zaplate	220.8	2.1
	POMEMBNA OBMOČJA Skupaj	Σ 220.8	2.1
4 OSTALA OBMOČJA	gozd in območja nad gozdno mejo	6623.3	61.7
	urbano		0.0
	Σ	6623.3	61.7
Skupaj		10735.1	100.0

4.1.4 Namenska raba

Prostorski razporeditvi proizvodne sposobnosti zemljišč sledi razporeditev območij najboljših kmetijskih zemljišč in drugih kmetijskih zemljišč, gozdnih zemljišč, območij površinskih voda, stavbnih zemljišč in drugih zemljišč, kot jo določa namenska raba prostora iz Občinskega prostorskega načrta (Slika 6, Preglednica 5).

Slika 6: Generalizirana namenska raba prostora na prvem nivoju (PNRP-1).

Preglednica 5: Kmetijska zemljišča po strateškem pomenu za kmetijstvo in pridelavo hrane.

Kategorija zemljišča	Oznaka	ha	%
Najboljša kmetijska zemljišča	K1	2092,4	19,5
Druga kmetijska zemljišča	K2	1081,9	10,1
Gozdna zemljišča	G	6907,9	64,5
Vodna zemljišča	V	9,9	0,1
Stavbna zemljišča		1349,1	625,0
Druga zemljišča	N, OO	0,0	0,0
Skupaj		10717,1	100

4.2 Ranljivost kmetijske pridelave

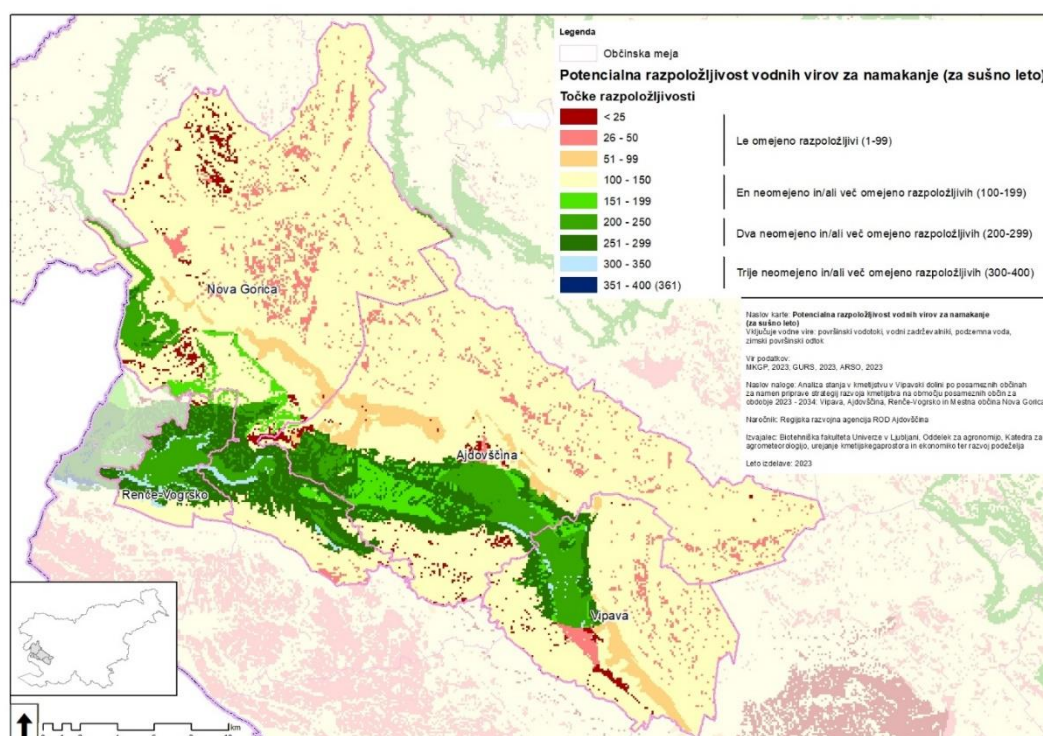
4.2.1 Razpoložljivost vodnih virov

Ranljivost na sušo je izražena kot ogroženost kmetijskih zemljišč primernih za namakanje, ki je razdeljena na 6 razredov (Preglednica 6) od razreda 1 z nič točkami, kjer ni za namakanje razpoložljivih virov in je izrazita ogroženost do razreda 6 s štiristo točkami, kjer so vsi vodni viri neomejeno razpoložljivi in ogroženosti praktično ni (Slika 7) (Pintar in sod., 2013).

Preglednica 6: Določitev razredov ogroženosti kmetijskih zemljišč primernih za namakanje v primeru suše iz seštevka točk količinske razpoložljivosti vodnih virov za namakanje

Razred Številka	Opis	Seštevka točke	Opis razpoložljivosti vodnih virov	Vipava	
				ha	%
1	Izrazita ogroženost	0	Ni razpoložljivih vodnih virov	0	0
2	Zelo velika ogroženost	1 - 99	Le omejeno razpoložljivi vodni viri	1346.5	12.5
3	Velika ogroženost	100 - 199	En neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivi vodnih virov	7778.1	72.5
4	Srednja ogroženost	200 - 299	Dva neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivih vodnih virov	1547.3	14.4
5	Nizka ogroženost	300 - 399	Trije neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivih vodnih virov	62.4	0.6
6	Ni ogroženosti	400	Vsi vodni viri neomejeno razpoložljivi	1346.5	12.5

Na območju površin, ki so strateško izjemno pomembna za kmetijstvo in pridelavo hrane v Vipavski dolini je potencialna razpoložljivost vodnih virov za namakanje v sušnem letu zadovoljiva. Večino območja pade v rang razpoložljivosti 151-299 kar pomeni pa je kmetijskih zemljiščem možno pripisati ali en neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivih vodnih virov ali dva neomejeno in/ali več omejeno razpoložljivih vodnih virov (Slika 7).

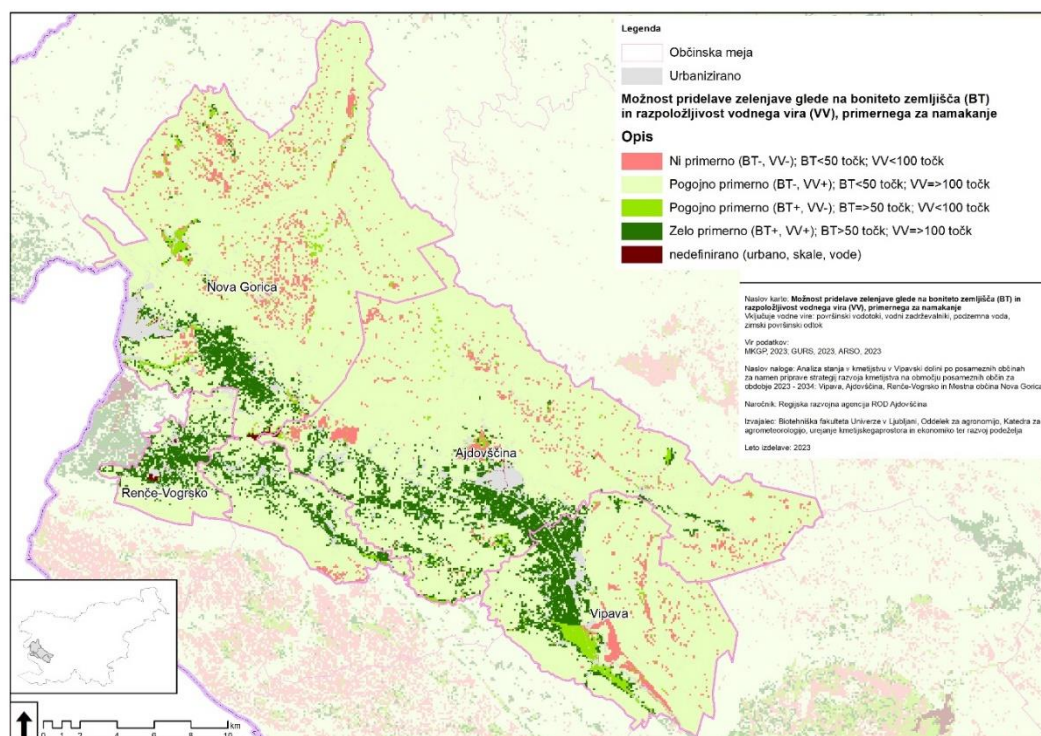

Slika 7: Ranljivost na sušo in razpoložljivost vodnih virov.

Območjem primernosti razvoja vrtnarske pridelave glede na boniteto zemljišča in bližino vodnega vira, primerne za namakanje so pripisana priporočila, ki naj jih naročnik upošteva pri načrtovanju posameznih aktivnosti na posameznih področjih (Preglednica 7, Slika 8).

Preglednica 7: Razredi potencialov za razvoj vrtnarstva glede na boniteto zemljišča in bližino vodnega vira, primerne za namakanje, s priporočili Ministrstvu za kmetijstvo in okolje RS o prioritetenih aktivnostih po posameznih primernostnih območjih za razvoj vrtnarske pridelave.

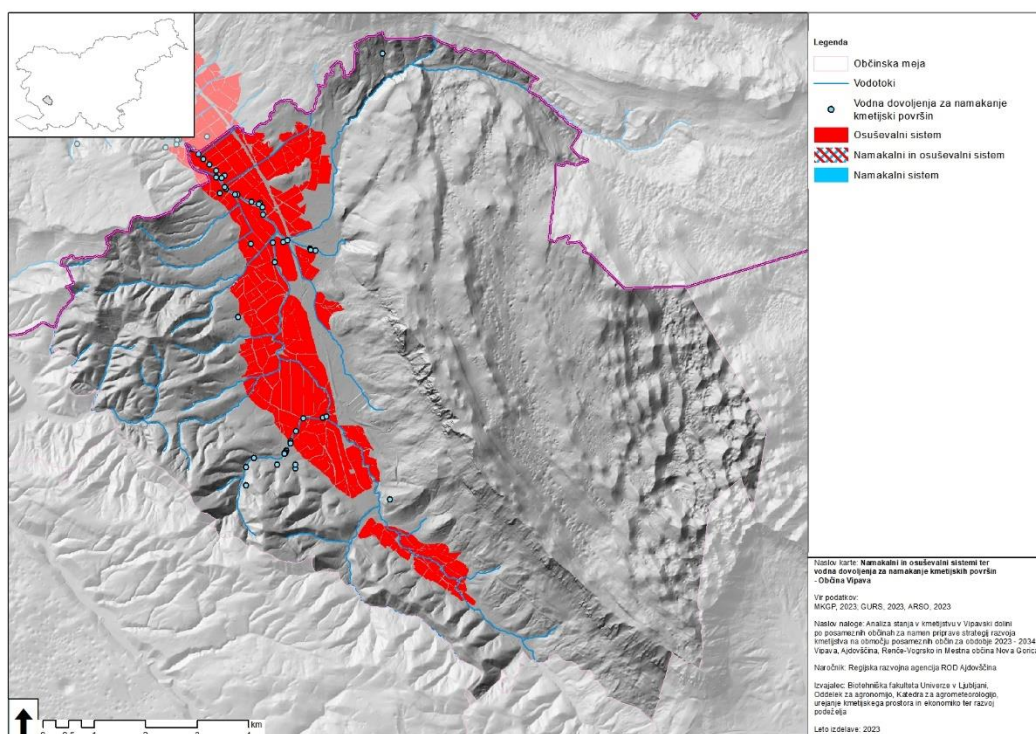
Primernost območja za razvoj vrtnarske pridelave	Priporočene aktivnosti za razvoj vrtnarske pridelave
NEDEFINIRANO	Kjer gre za urbana območja je smiselno vzpodbujanje pridelave v zaprtih prostorih, brez rabe tal (hidroponika, substrati, aeroponika).
ZELO PRIMERNO (BT +, VV +)	- Vodni vir je, kmetijska zemljišča dovolj visoke bonitete so; idealna kombinacija. - Naročniku na teh območjih priporočamo intenzivno delovanje pri uvedbi namakalnih sistemov. - Potrebno intenzivno delo na terenu za hitrejši razvoj namakanja, širjenje vrtnarske pridelave, boljše rabo obstoječih namakalnih sistemov. - Potrebna ciljana implementacija ukrepov SN (povezovanje pridelovalcev, nakup namakalne opreme, implementacija namakalnih sistemov, trženje, mladi prevzemniki, komasacije, ipd). - Potrebno izobraževanje pridelovalcev, ki že namakajo, podpora pri razvoju različnim službam (KSS, občine, regionalne razvojne agencije, združenja pridelovalcev, združna zveza Slovenije, obstoječe zadruge, civilne iniciative, nevladne organizacije, izobraževalnimi ustanovami, ipd.). - Potrebna vlaganja v posodabljanje opreme in nadgradnjo opreme za namakanje, vključno s širjenjem socialne kapitala na tem področju, sodelovanje med pridelovalci in raziskovalci
POGOJNO PRIMERNO (BT +, VV -)	- Vodni vir je omejen, kmetijska zemljišča dovolj visoke bonitete so; ne tako idealna kombinacija. - Naročniku na teh območjih priporočamo intenzivno delovanje na izboljšanju razpoložljivosti vodnih virov. - Potrebno intenzivno delo na optimizaciji rabe vode, optimizaciji podeljevanja vodnih pravic, upravljanju voda v smislu izboljšanja razpoložljivosti vode iz vodnih virov (optimizirano delovanje zadrževalnikov, izgradnja novih, preučitev možnosti rabe podzemne vode). - Priporočajo se intenzivno sodelovanje s sektorjem za vode in izobraževalnimi ustanovami, da bi poiskali načine, kako razpoložljivost vode, glede na primer, izboljšati.
POGOJNO PRIMERNO (BT -, VV +)	- Vodni vir je, kmetijskih zemljišč dovolj primerne bonitete ni; ne tako idealna kombinacija. - Naročniku na teh območjih priporočamo intenzivno delovanje na izboljšanju bonitete ali razvoju vrtnarske pridelave v zaprtih prostorih. - Potreben razvoj namakalnih sistemov v zaprtih prostorih, kjer uporaba kmetijskih zemljišč ni nujna. - Izboljšanje kakovosti tal, če gre za težave povezane s strukturo tal, vodnozadrževalnih lastnostmi tal, odcednostjo tal.
NIZEK POTENCIAL NI PRIMERNO (BT -, VV -)	- Vodni viri omejeni, kmetijskih zemljišč dovolj primerne bonitete ni; najslabša kombinacija. - Potrebe tako razvoj gradnja vodnih virov kot izboljšanje kakovosti tal (če je možno). - Ta območja niso prioriteta za razvoj velikih namakalnih sistemov. - Možen je razvoj namakanja v zaprtih prostorih, vendar ta območja naj ne bodo v središču pozornosti v smislu zagotavljanja samozadostnosti na področju pridelave zelenjave. - Naročniku na teh območjih ne priporočamo intenzivnega delovanja na področju uvajanja velikih namakalnih sistemov (v smislu implementacije infrastrukture, ki je pogoj za doseganje večje samooskrbe z zelenjavo domačega trga). Tu so potrebne vzpodbude za razvoj vrtnarstva na manjših površinah, ob hkratnem razvoju vodnega vira (majhne nabire vode). Kmetijsko pridelavo na teh območjih je potrebno dopolnjevati z drugimi dejavnostmi (turizem, dopolnilne dejavnosti, izobraževalne dejavnosti).
Uporabljene kratice: BT = boniteta zemljišča, VV – vodni vir, + = razpoložljiv VV in/ali, BT > 50, - = nerazpoložljiv VV in/ali BT < 50	

Slika 8: Potenciali za razvoj vrtnarstva.

Da bi potencialno razpoložljivost bilo možno izkoristiti je potrebno dobro delovanje zadrževalnika Vogršček, mestoma obnova in celostna modernizacija obstoječih namakalnih sistemov ter dograditev novih namakalnih sistemov katerih vir vode je Vogršček. Na območjih, ki se nahajajo izven srednje ogroženosti na sušo, pa je potrebno delovati v smeri postavitve novih, manjših zadrževalnikov tudi s pomočjo nabira površinskega odtoka.

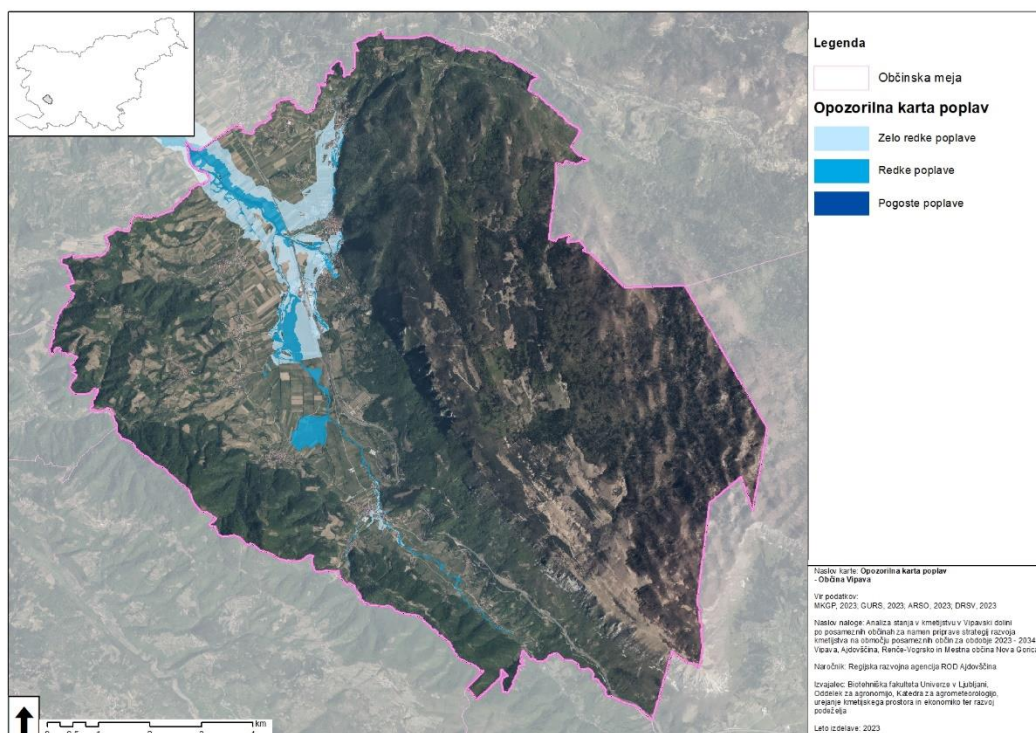
Posebno pozornost je potrebno nameniti dvigu učinkovitosti rabe vode pri namakanju z sistematično vpeljavo rabe sistema podpore odločanju o namakanju (SPON) med pridelovalci (<https://spon.si/>). Osnova računskega dela SPON temelji na izračunu vodne bilance z modelom Agencije Republike Slovenije za okolje IRRFIB. SPON poda priporočeni obrok in čas namakanja za 5 dni vnaprej, pri čemer upošteva informacije o trenutni vsebnosti vode v tleh, vodozadrževalnih lastnostih tal, potrebi rastline po vodi glede na razvojno fazo, vremensko napoved ter tehnologijo namakanja. SPON je bil pilotno razvit ravno s pridelovalci v Vipavski dolini. Na pilotni ravni so pridelovalci dosegali 25% zmanjšanje skupno porabljene vode za namakanje, 24% zmanjšanje porabe energije in 24% zmanjšanje izpustov CO₂, ki nastanejo pri namakanju (<https://www.mdpi.com/2073-4395/10/9/1238#>). Vendar je potrebno poudariti, da vpeljava tovrstnih inovacij zahteva svoj čas, je proces, ki ga morajo podpreti lokalni akterji in kjer je sistematično delo s pridelovalci neobhodno potrebno za uspešen privzem orodja v praksi. SPON je bilo orodje za zmanjševanje vodnega odtisa, povečevanje učinkovitost rabe vode ter povečevanje učinkovitost rabe hranil na podlagi pilotnega poskusa v Vipavski dolini in poznejšega dodatnega testiranja v ostalih koncih Slovenije sedaj na državni ravni, brezplačno, na voljo za vse pridelovalce v Sloveniji. Slika prikazuje namakalne in osuševalne sisteme ter obstoječa vodna dovoljenja za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč, pri čemer zaradi prenove Katastra melioracijskih sistemov in naprav evidenca namakalnih sistemov ni ažurna (Slika 9). Na območju je podeljenih 53 vodnih dovoljenj za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč. Predlagamo pilotno izvedbo vzpostavitve urnika namaknja na izbranem rečnem odseku, vzdolž vodotoka, da bi se zmanjšale trenutne potrebe po vodi in s tem zmanjšal pritisk na vodne ekosisteme, v kolikor je to potrebno (Slika 9).

Slika 9: Namakalni in osuševalni sistemi ter obstoječa vodna dovoljenja za rabo vode za namakanje kmetijskih zemljišč.

4.2.2 Izpostavljenost poplavam

Najboljša kmetijska zemljišča so delno poplavno ogrožena, vendar je poplavna varnost v rangu redkih (189,1 ha) in zelo redkih poplav (491,5 ha) (Slika 10, Preglednica 8).

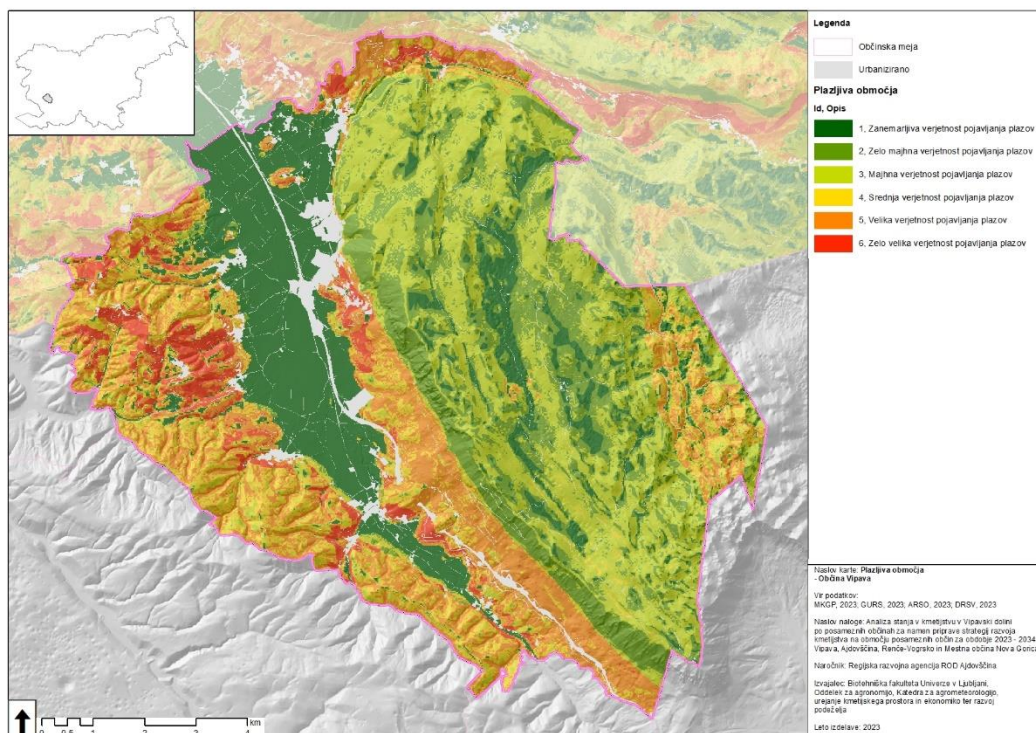
Slika 10: Ogroženost kmetijske pridelave zaradi poplav.

Preglednica 8: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev znotraj posameznih razredov pogostosti pojavljanja poplav.

GERK		Površina (ha)	Površina poplavljenih zemljišč					
Šifra	Raba	KZU	Pogoste		Redke		Zelo redke	
		ha	ha	% od KZU	ha	% od KZU	ha	% od KZU
1100	Njiva	427.7	-	-	54.2	12.7	170.9	39.9
1131	Začasno travinje	47.2	-	-	0.4	0.8	2.3	4.8
1150	Njiva za rejo polžev	0.0	-	-	-	-	-	-
1170	Jagode na njivi	0.0	-	-	-	-	-	-
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	22.7	-	-	4.7	20.6	15.9	70.1
1181	Trajne rastline na njiv. površinah, kjer pridelava ni v tleh	0.5	-	-	-	-	0.4	78.5
1190	Rastlinjak	0.0	-	-	-	-	-	-
1191	Rastlinjak, kjer pridelava ni v tleh	0.0	-	-	-	-	-	-
1211	Vinograd	509.6	-	-	4.7	0.9	33.3	6.5
1212	Matičnjak	13.5	-	-	1.6	12.2	5.4	39.9
1221	Intenzivni sadovnjak	40.3	-	-	3.6	9.0	10.1	25.2
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	18.9	-	-	0.4	2.2	0.6	3.0
1230	Oljčnik	8.9	-	-		0.0	-	-
1300	Trajni travnik	1062.0	-	-	51.8	4.9	97.9	9.2
1320	Travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi	78.1	-	-	-	-	-	-
1411	Površine za ukrep odprava zaraščanja	9.4	-	-	-	-	-	-
1420	Plantaža gozdnega drevja	0.0	-	-	-	-	-	-
1610	Kmetijsko zemljišče v pripravi	6.8	-	-	-	-	-	-
Skupaj KZU		2245.5	0.0	0.0	121.5	2.9	336.6	15.0
ni KZU		8488.7	-	-	67.4	0.8	154.6	1.8
Skupaj		10734.3	-	-	188.9		491.2	

4.2.3 Plazovitost območja

Slika prikazuje plazljivost v centralno-južnem delu (Slika 3), kjer so najbolj izpostavljena pobočna območja na katerih pretežno poteka sadjarska in vinogradniška kmetijska dejavnost.

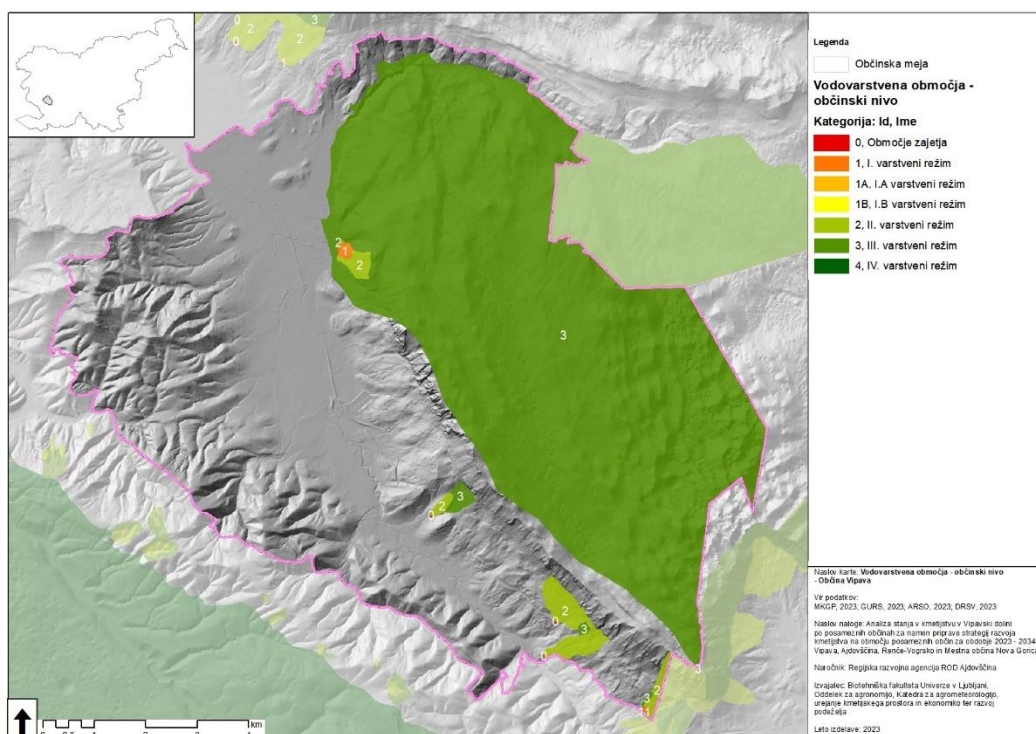
Slika 11: Plazovitost območja.

4.3 Vodovarstvena območja

Na območju so vodovarstvena območja, pri čemer je v kmetijski praksi potrebno upoštevati prilagojeno gnojilno prakso in prilagojeno rabo fitofarmaceutskih sredstev na posameznih vodovarstvenih režimih (Slika 12, Preglednica 9).

Preglednica 9: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev znotraj posameznih vodovarstvenih režimov.

GERK/KZU		Režim VVO			
Raba		Površina (ha)			
Šifra		0	1	2	3 Skupaj
1100			0.02		9.64
1131					3.07
1180					0.06
1211					8.22
1212					0.46
1221					1.52
1222				0.05	3.25
1230					0.30
1300				0.13	175.60
1320					62.18
1411					4.87
1610					0.27
Skupaj KZU		0.00	0.02	0.18	269.43
ni KZU		0.13	8.61	145.08	4572.70
Skupaj		0.13	8.63	145.26	4842.13
					4996.15

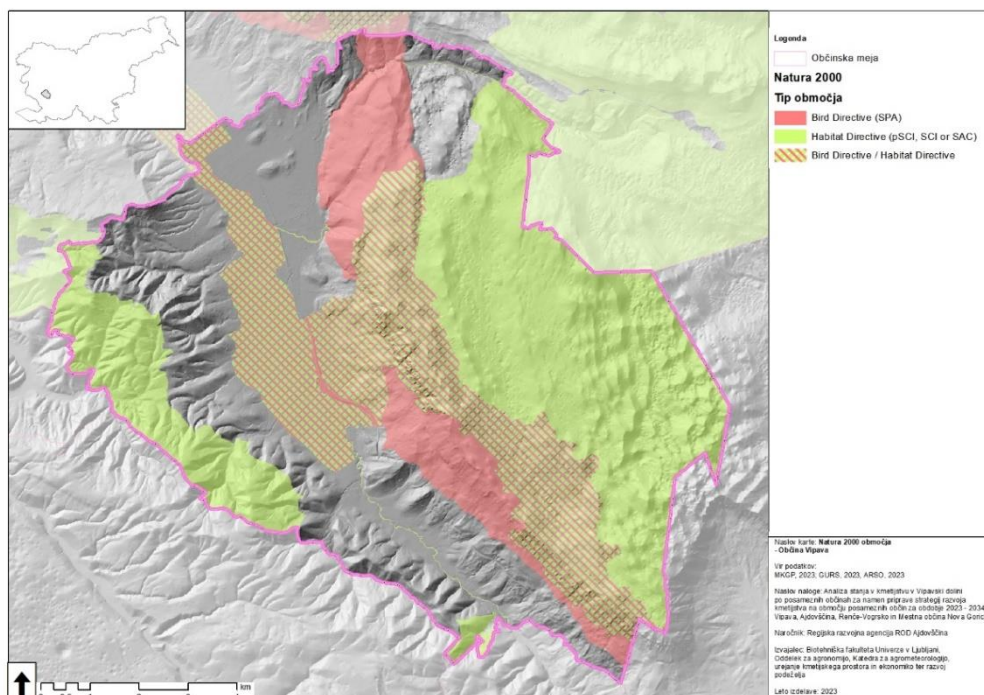

Slika 12: Vodovarstvena območja.

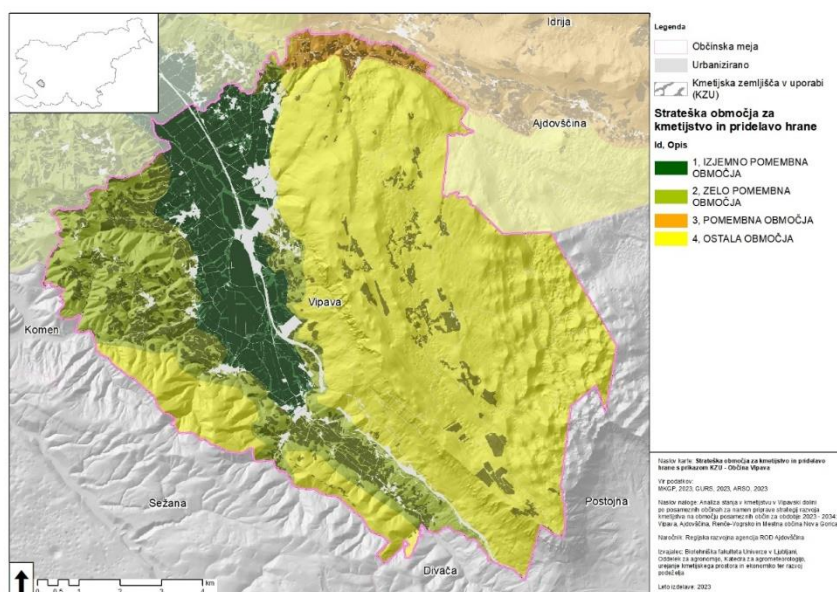
4.4 Naravovarstvene vsebine

4.4.1 Natura 2000

Območja Natura 2000 so prisotna na za kmetijstvo ugodnih površinah (Slika 13, Preglednica 10).

Slika 13: Območja Natura 2000.

Slika 14: Kmetijska pridelava v območjih Natura 2000.

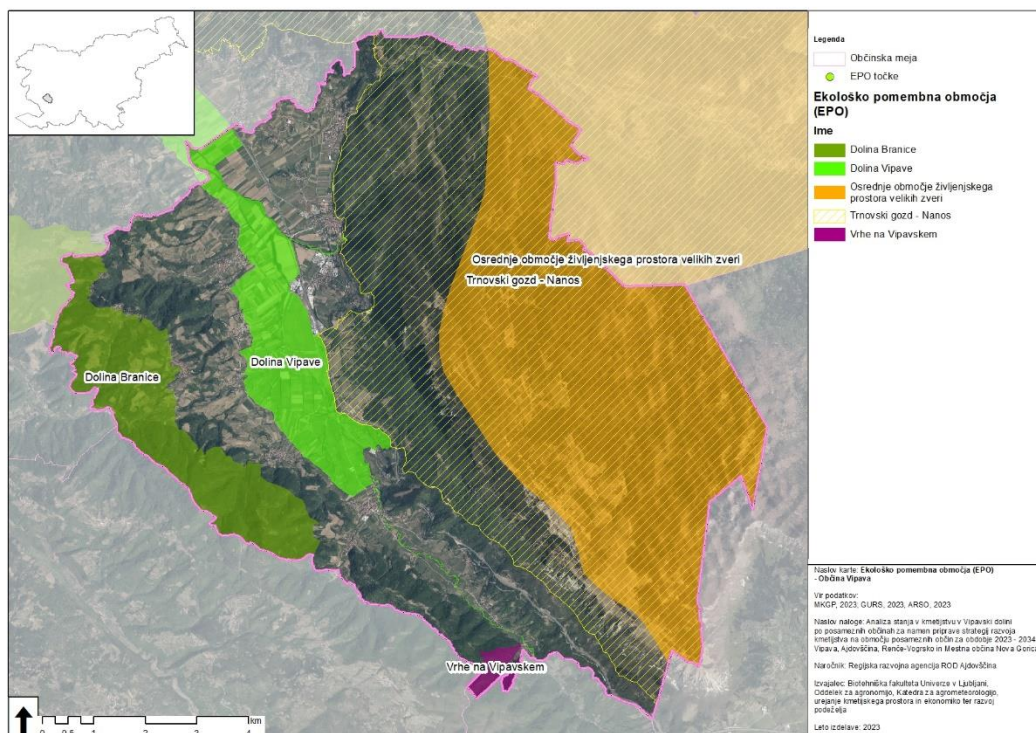
Na območjih kjer kmetijska gospodarstva obdelujejo zemljišča znotraj Nature 2000 je glede na trenutne razmere v prihodnosti pričakovati prepoved ali bistveno zaostritev uporabe fitofarmaceutskih sredstev, mestoma pa tudi omejitve glede gnojenja (skupni odmerki, največji odmerki). V Vipavski dolini območja Nature predstavljajo tudi izziv glede vključevanja namakanja v rastlinsko pridelavo. Tukaj je potrebna posebna pozornost, da se ohranijo elementi krajine, ki so bistveni za varovanje habitatov, ter se namakanje v pridelavi žit, sadja in zelenjave vpelje na prilagojen način.

Preglednica 10: Natura 2000 območjih na grafičnih enotah rabe kmetijskih gospodarstev.

GERK		Površina (ha)	Površina			
Raba		KZU	Habitatna direktiva (SAC)		Ptičja direktiva (SPA)	
Šifra	Opis	ha	ha	% od KZU	ha	% od KZU
1100	Njiva	427.7	232.8	54.4	228.0	53.3
1131	Začasno travinje	47.2	10.2	21.5	5.8	12.2
1150	Njiva za rejo polžev	-	-	-	-	-
1170	Jagode na njivi	-	-	-	-	-
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	22.7	9.6	42.3	9.6	42.2
1181	Trajne rastline na njiv. površinah, kjer pridelava ni v tleh	0.5	-	-	-	-
1190	Rastlinjak	-	-	-	-	-
1191	Rastlinjak, kjer pridelava ni v tleh	-	-	-	-	-
1211	Vinograd	509.6	131.4	25.8	77.4	15.2
1212	Matičnjak	13.5	8.5	63.1	8.7	64.8
1221	Intenzivni sadovnjak	40.3	17.3	43.0	15.2	37.7
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	18.9	3.1	16.6	1.9	10.0
1230	Oljčnik	8.9	1.5	17.1	0.1	1.1
1300	Trajni travnik	1062.0	603.3	56.8	464.1	43.7
1320	Travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi	78.1	75.8	97.0	66.4	85.0
1411	Površine za ukrep odprava zaraščanja	9.4	5.2	55.3	4.9	51.9
1420		-	-	-	-	-
1610	Kmetijsko zemljišče v pripravi	6.8	2.5	37.2	2.0	29.6
Skupaj		2245.5	1101.2	49.0	884.1	39.4

4.4.2 Ekološko pomembna območja

Na območju kjer se nahajajo strateško pomembne kmetijske površine se ekološko pomembna območja v večini ne pojavljajo, z izjemo Doline Branice in Vipave (Slika 15, Preglednica 11).

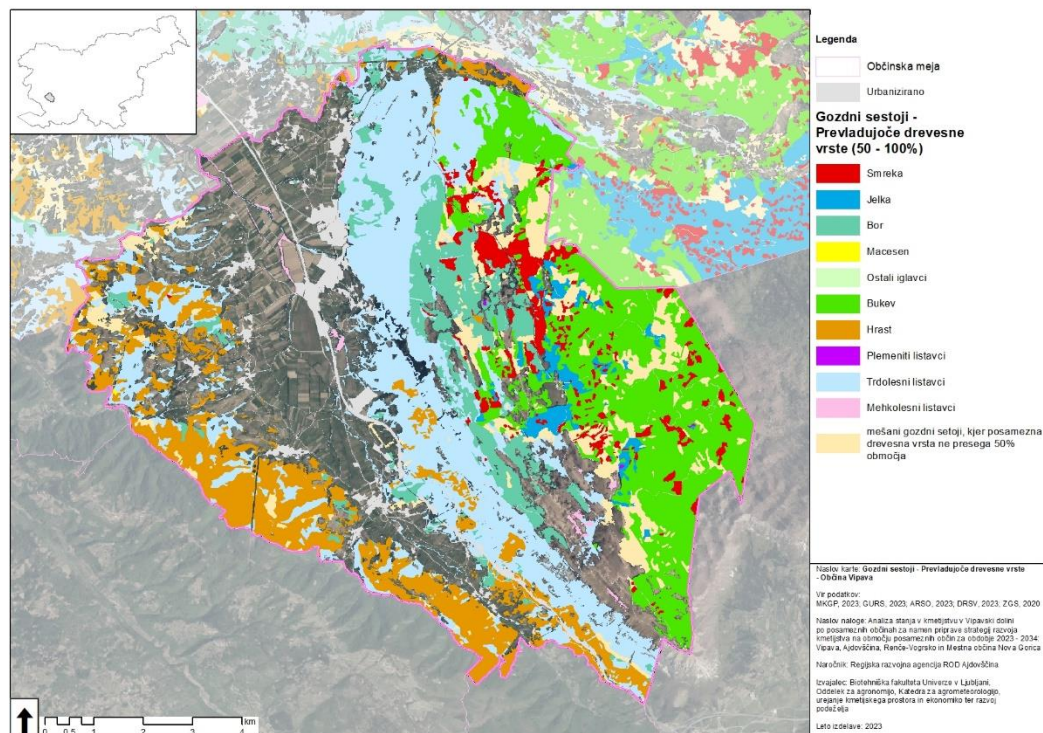
Slika 15: Ekološko pomembna območja.

Preglednica 11: Ekološko pomembna območja (nekatero površine se prekrivajo).

ID_STEV	IME	Vipava ha
51100	Kras	
51300	Trnovski gozd - Nanos	6236
53400	Dolina Branice	881
53500	Banjšice	
55100	Skalnica	
55400	Soča	
55700		55
56400	Sabotin	
56700		0
80000	Osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri	3574
92500	Dolina Vipave	781
Skupaj		11527

4.5 Gozdni sestoji

Na sliki so prikazani gozdni sestoji na območju (Slika 18).

Slika 18: Gozdni sestoji, s prikazanimi prevladujočimi drevesnimi vrstami.

4.6 Analiza prostorskih podatkov zbirnih vlog za neposredna plačila

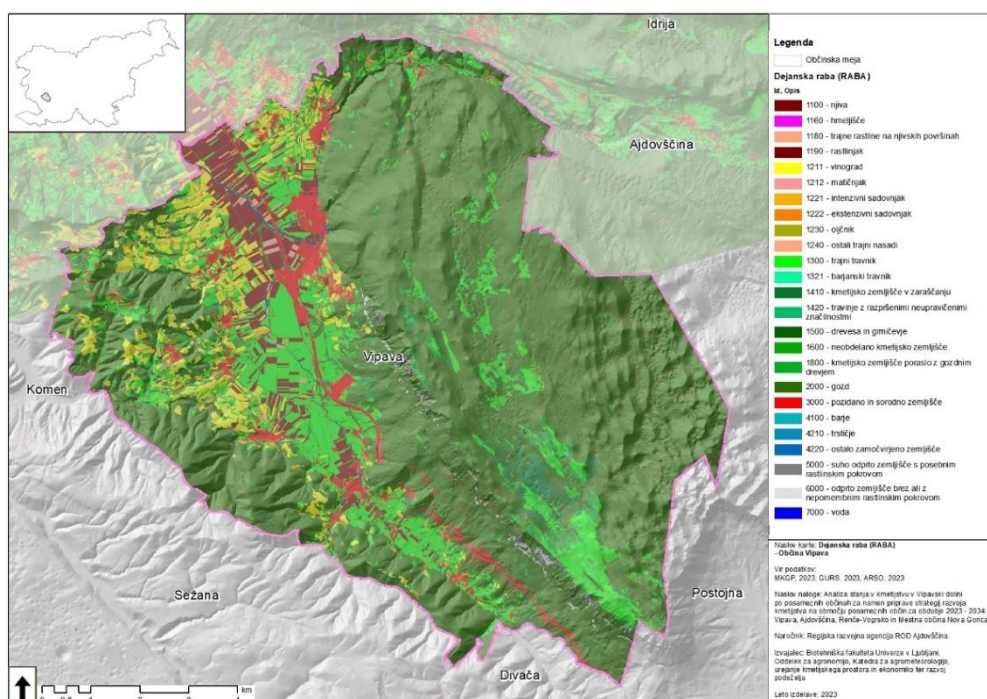
4.6.1 Dejanska raba

V Občini prevladuje gozd, ki pokriva kar 64,6 % površine občine. Sledi delež trajnega travinja z 14,3 % površine občine. Njive obsegajo skupaj 4,3 %, površine občine. Sledijo vinogradi, ki obsegajo preko 5 % površine občine (Preglednica 12, Slika 19).

Preglednica 12: Vrsta dejanske rabe zemljišč (RABA) in posamezni deleži površine (v ha in %)

Šifra	kategorija rabe	Vipava	
		ha	%
1100	njiva	452,2	4,2
1180	trajne rastline na njivskih površinah	18,6	0,2
1190	rastlinjak	0,0	0,0
1211	vinograd	544,5	5,1
1212	matičnjak	13,6	0,1
1221	intenzivni sadovnjak	43,7	0,4
1222	ekstenzivni sadovnjak	85,7	0,8
1230	oljčnik	10,5	0,1
1240	ostali trajni nasadi	0,0	0,0
1300	trajni travnik	1534,8	14,3
1410	kmetijsko zemljišče v zaraščanju	221,0	2,1
1420	plantaža gozdnega drevja		0,0
1500	drevesa in grmičevje	123,1	1,1
1600	neobdelano kmetijsko zemljišče	86,0	0,8
1800	kmetijsko zemljišče preraslo z gozdnim drevjem	104,6	1,0
2000	gozd	6929,6	64,6
3000	pozidano in sorodno zemljišče	481,6	4,5
4210	barje		0,0
4220	ostalo zamočvirjeno zemljišče	0,1	0,0
5000	suho, odprto zemljišče s posebnim rastlinskim pokrovom	41,6	0,4
6000	odprto zemljišče brez ali z nepomembnim rastlinskim pokrovom	25,5	0,2
7000	voda	18,4	0,2
Skupaj		10735,1	100,0

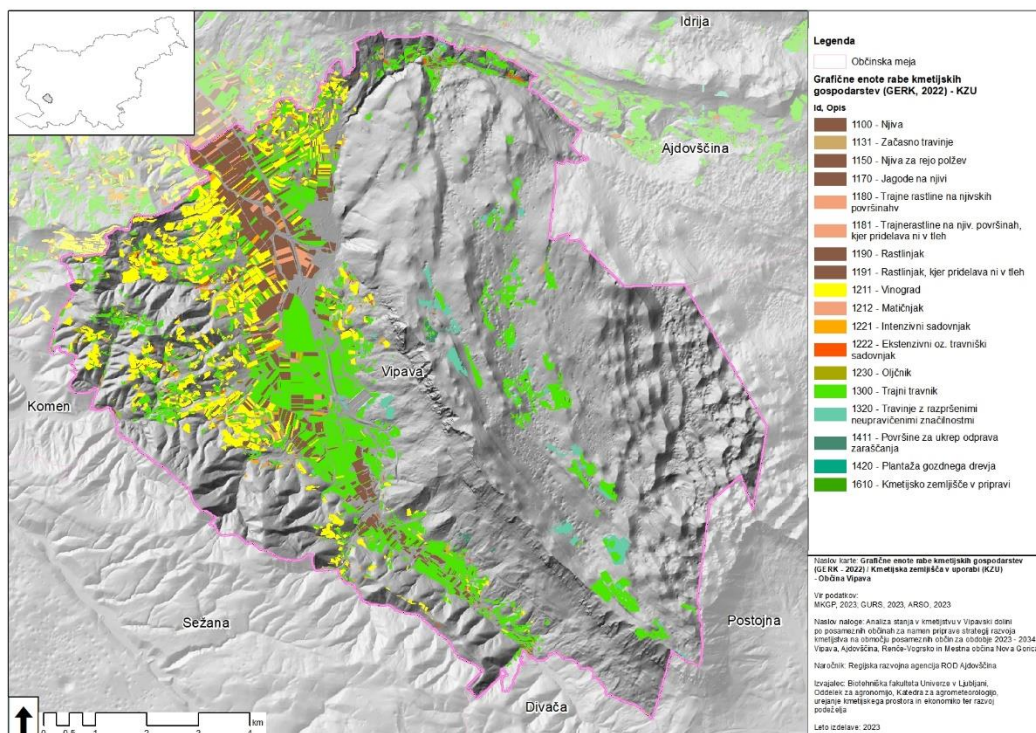
Na sliki je prikazana razporeditev dejanske rabe (RABA) zemljišč v Občini (Slika 19).

Slika 19: Razporeditev dejanske rabe zemljišč.

4.6.2 Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev

Na sliki so prikazane grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev (GERK), ki se enačijo s kmetijskimi zemljišči v uporabi (KZU) (Slika 20, Preglednica 13).

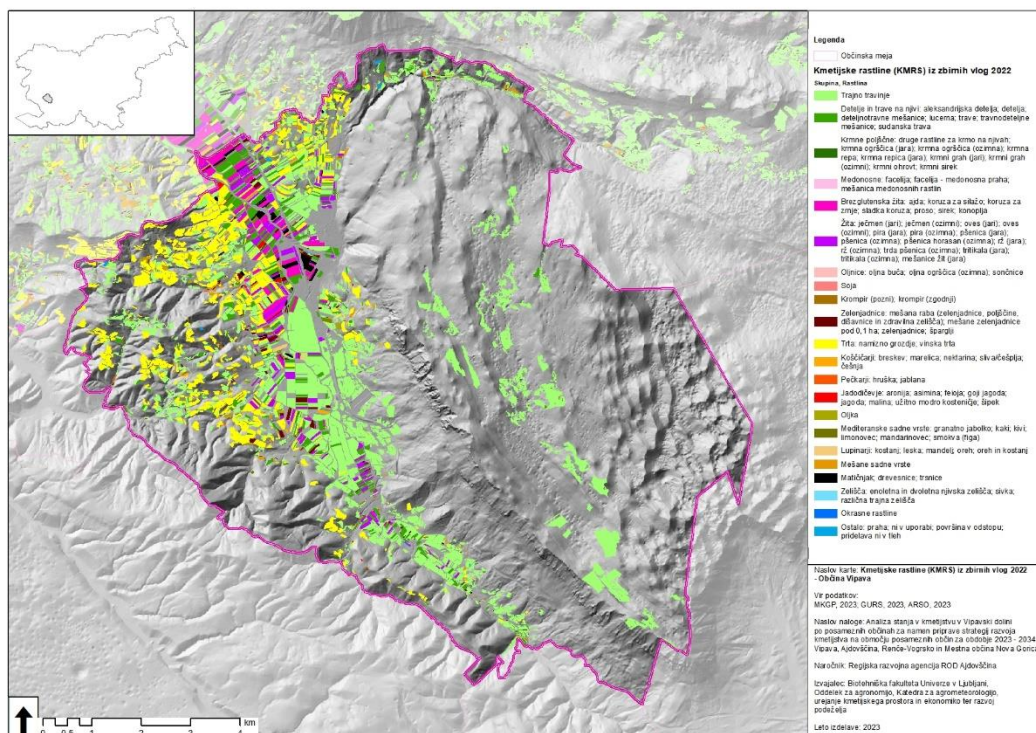
Slika 20: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev (GERK).

Preglednica 13: Grafične enote rabe kmetijskih gospodarstev (GERK).

Šifra GERK	Opis	Vipava	
		ha	%
0	ostalo	8489,6	79,1
1100	njiva	427,7	4,0
1131	začasno travinje	47,2	0,4
1150	njiva za rejo polžev		0,0
1170	jagode na njivi		0,0
1180	trajne rastline na njivskih površinah	22,7	0,2
1181	trajne rastline na njivskih površinah, kjer pridelava ni v tleh	0,5	0,0
1190	rastlinjak		0,0
1191	rastlinjak s sadnimi rastlinami		0,0
1211	vinograd	509,6	4,7
1212	matičnjak	13,5	0,1
1221	intenzivni sadovnjak	40,3	0,4
1222	ekstenzivni sadovnjak	18,9	0,2
1230	oljčnik	8,9	0,1
1300	trajni travnik	1062,0	9,9
1320	travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi	78,1	0,7
1411	površina za ukrep oprava zaraščanja	9,4	0,1
1420			
1610	kmetijsko zemljišče v pripravi	6,8	0,1
Skupaj		10735,1	100,0

4.6.3 Kmetijske rastline

Na sliki je prikazana razporeditev različnih kmetijskih kultur in njihovih skupin kot so jih kmetje prijavili v zbirni vlogi za leto 2022 (Slika 21, Preglednica 14).

Slika 21: Zastopanost in razporeditev kmetijskih rastlin po podatkih iz zbirne vloge za leto 2022.

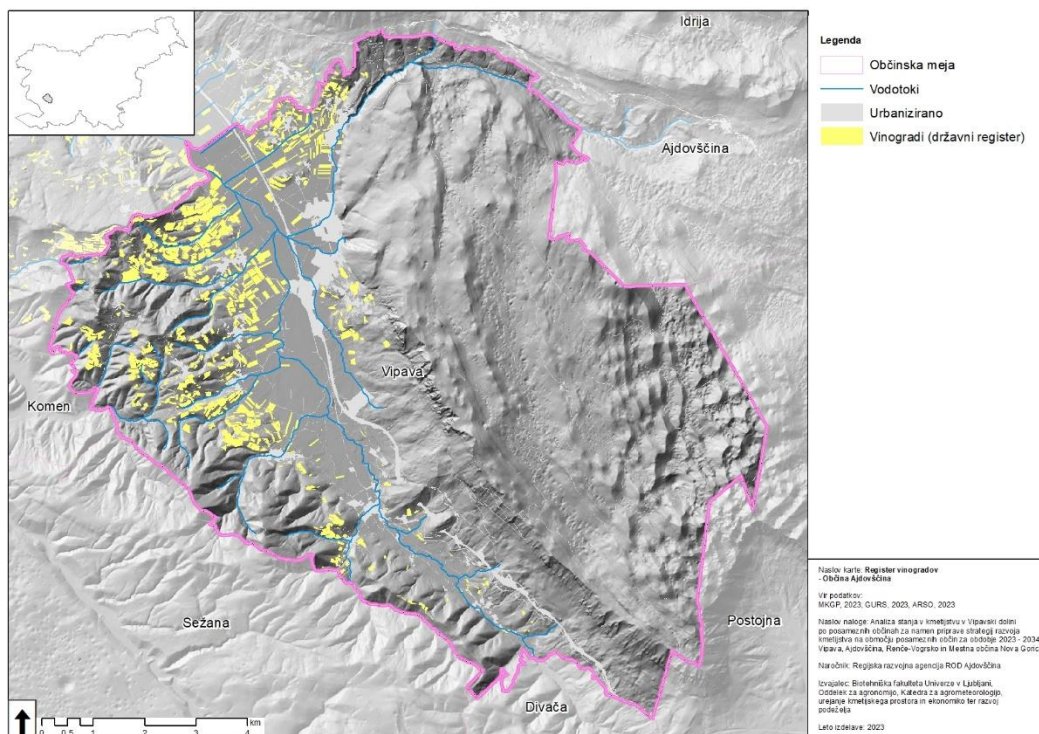
Preglednica prikazuje 11 po površini najbolj zastopanih kulture iz zbirne vloge za leto 2022. Med temi prevladuje trajno travinje (1076,6 ha) in vinska trta (458,8 ha), TDM, detelje, lucerna in trave (193,6 ha), sledijo koruza za silažo in zrnje (skupaj 52,8 ha), mešane sadne vrste (27,9 ha) ter zelenjadnice (21,7 ha) (Preglednica 14).

Preglednica 14: Najpogostejše zastopane kmetijske rastline po podatkih iz zbirne vloge za leto 2022.

RASTLINA	Vipava	
	ha	%
vinska trta	458.8	22.2
ječmen (ozimni)	66.9	3.2
trave	63.9	3.1
lucerna	52.8	2.6
koruza za zrnje	53.9	2.6
detelja	40.2	1.9
travnodeteljne mešanice	36.7	1.8
mešane sadne vrste	27.9	1.4
koruza za silažo	24.4	1.2
zelenjadnice	21.7	1.0
trajno travinje	1076.6	52.1

4.6.4 Vinogradi

Na sliki je prikazana razporeditev vinogradov (Slika 22). V tržno pridelavo je vključenih vsaj 509,6 ha od skupaj 544,5 ha. Prevladujejo laški rizling, merlot in sauvignon (Preglednica 15). Površine pod vinogradi zmanjšujejo (Preglednica 16).

Slika 22: Zastopanost in razporeditev vinogradov.

Preglednica 15: Zastopanost sort in število trsov v vinogradih.

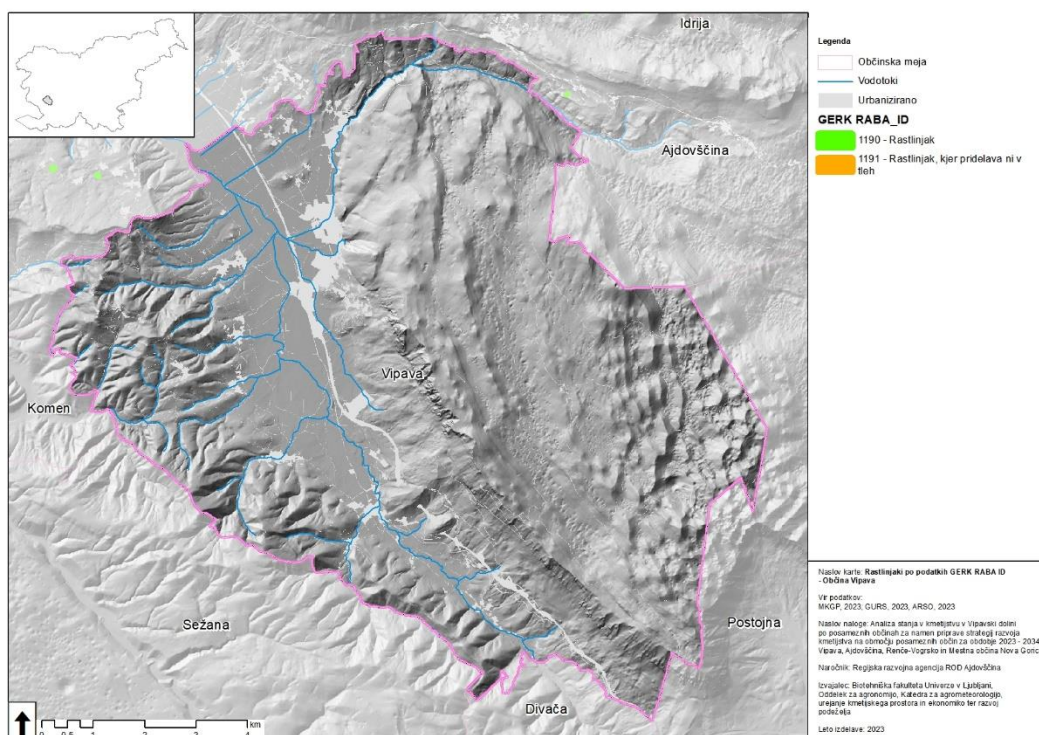
	Sorta	Število trsov	%
1	LAŠKI RIZLING	252.270	13,80
2	MERLOT	207.673	11,36
3	SAUVIGNON	201.013	11,00
4	ZELEN	177.300	9,70
5	REBULA	161.562	8,84
6	PINELA	149.140	8,16
7	CABERNET SAUVIGNON	141.339	7,73
8	MALVAZIJA	128.128	7,01
9	CHARDONNAY	91.068	4,98
10	RUMENI MUŠKAT	73.527	4,02
	Ostale sorte	245.021	14,68
	Skupaj	1.828.041	

Preglednica 16: Spreminjanje površin pod vinogradi.

Vinogradi	Površina (ha)		
	Leto		
	2002	2012	2022
Vipava	634,56	655,21	544,47

4.6.5 Zavarovani prostori

Na sliki je prikazano stanje glede pridelave v zavarovanih prostorov (Slika 23). Ta oblika pridelave na območju ni prisotna.

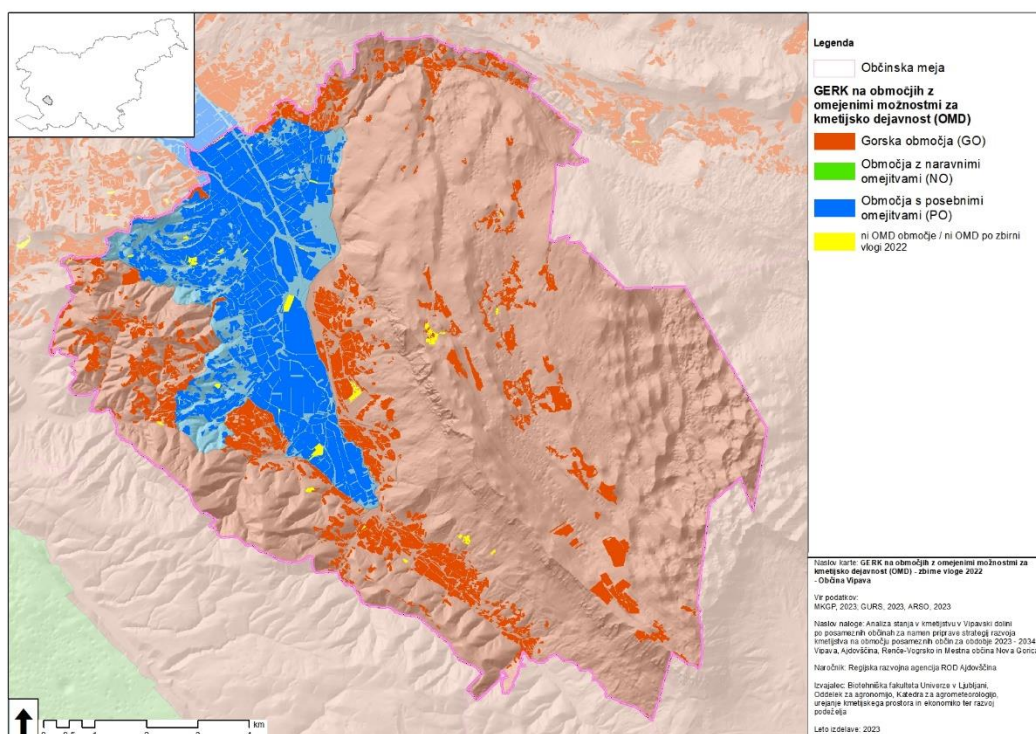
Slika 23: Zastopanost in razporeditev zavarovanih prostorov.

4.6.6 Omejene možnosti za kmetijsko dejavnost

Na sliki je prikazana razporeditev GERK-ov kmetijskih gospodarstev na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (Slika 24).

Glede na naravne pogoje za kmetijstvo so opredeljena **območja, ki imajo omejene možnosti kmetovanja** (OMD območja) in se jim za izravnavo večjih pridelovalnih stroškov v sklopu kmetijske politike namenja posebna "OMD plačila". Do teh plačil so upravičena tako imenovana hribovska in gorska območja (HGO), območja s posebnimi omejitvami (PO) ter druga območja (DO).

Celotna občina spada v OMD območja. Kmetijska zemljišča v centralno-zahodnem delu občine spadajo v območja s posebnimi omejitvami, izven tega območja pa med gorska območja. Območja s posebnimi omejitvami pa so geografsko enotna območja, kjer je potrebno nadaljevati s kmetijsko proizvodnjo zaradi ohranjanja okolja, vzdrževanja podeželja in varstva turističnega potenciala. Kriteriji za njihovo opredelitev so lahko: redno pojavljanje letnih visokih voda, ustrezna gostota kraških pojavov na enoto površine, redno pojavljanje burje s hitrostjo nad 14m/s pozimi več kot 10 % časa in v vegetacijski dobi več kot 4 % časa oziroma redno letno pojavljanje usadov ali zemeljskih plazov. Za hribovska in gorska območja je značilna precejšnja omejenost uporabe kmetijskih zemljišč, saj je zaradi višje nadmorske višine skrajšana vegetacijska doba in zožena možnost izrabe primernih kultur, zaradi strmin oziroma nagibov kmetijskih zemljišč pa je omejena uporaba standardne mehanizacije.

Slika 24: Grafične enote rabe tal z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD).

4.6.7 Kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi

Podukrep 10.1 (v nadaljevanju: ukrep KOPOP) podpira kmetijstvo v njegovi okoljski vlogi in je namenjen spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine, ustrezno gospodarjenje z vodami in upravljanje s tlemi ter blaženje in prilagajanje kmetovanja podnebnim spremembam.

Cilji KOPOP so spodbuditi kmetijska gospodarstva, da bi s kmetijskimi zemljišči gospodarila na način, ki zmanjšuje negativne vplive kmetovanja na okolje, prispeva k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam ter zagotavlja izvajanje družbeno pomembnih storitev in neblagovnih javnih dobrin.

Upravičenci do plačil so kmetijska gospodarstva, ki se v ukrep vključijo prostovoljno in v obdobju najmanj pet let na svojem kmetijskem gospodarstvu izpolnjujejo predpisane pogoje in zahteve.

To niso dohodkovna plačila, ampak plačila za kritje dodatnih stroškov in izgube prihodka zaradi izvajanja nadstandardnih zahtev. S temi plačili se kmetu plačata delo in trud, ki ga opravlja kot skrbnik okolja, ko pri kmetovanju ohranja in varuje naravo, vode in tla ter vzdržuje krajino.

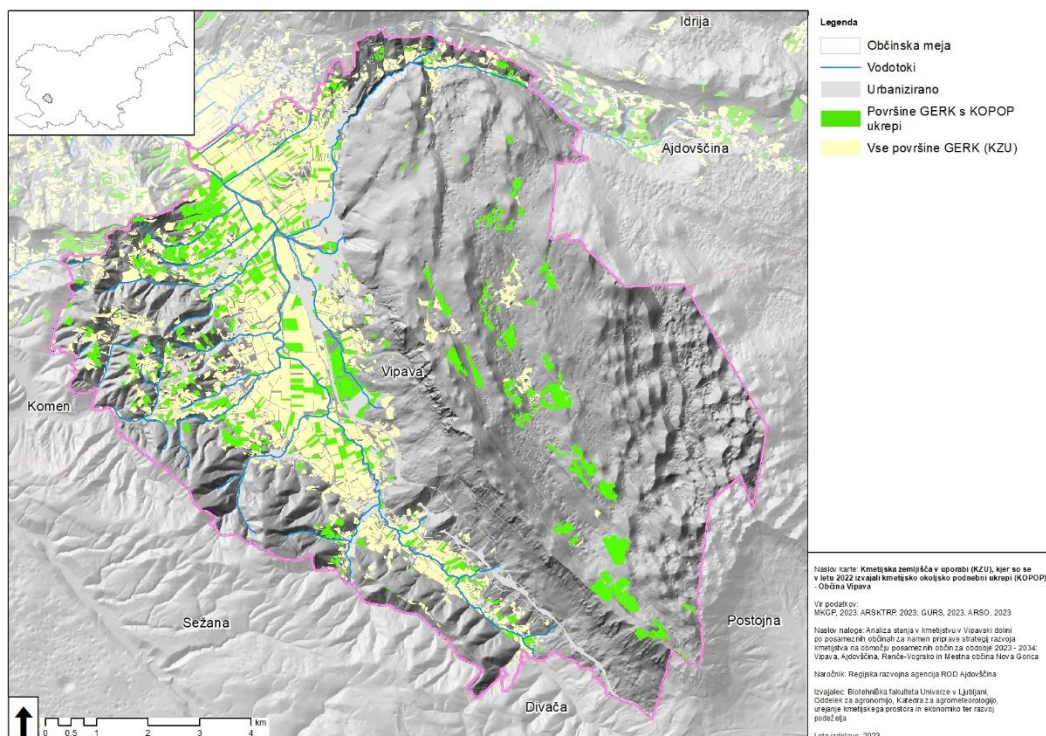
Ukrep se izvaja prek vnaprej določenih operacij, v katere se lahko vključi kmetijsko gospodarstvo. Večino operacij sestavlja nabor obveznih in izbirnih zahtev.

Določene operacije se lahko izvajajo na območju celotne Slovenije, nekatere pa so namenjene ciljnim območjem, kot so prispevna območja vodnih teles površinskih voda in vodnih teles podzemnih voda iz Načrta upravljanja voda ter območja, ki so pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Podpora se izplačuje v obliki plačila na hektar ali glavo velike živine (GVŽ), izjemoma pa na kubične metre (m³) porabljenih tekočih organskih gnojil v okviru zahteve »Gnojenje z

organskimi gnojili z nizkimi izpusti v zrak« ali na tekoče metre (m) v okviru operacije Ohranjanje mejic.

Ukrep se v nekoliko preoblikovani verziji izvaja tudi v okviru Strateškega načrta za kmetijstvo 2023-2027.

Slika 25: Kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi po zbirni vlogi 2022.

Preglednica 17: Kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrepi po zbirni vlogi 2022

Kmetijsko okoljska podnebna plačila									
Operacija / Površina (ar)									
Poljedelstvo in zelenjadarstvo (POZ)									
POZ_FFSM	POZ_FFSV	POZ_KOL	POZ_KONZ	POZ_MEHZ	POZ_NEP	POZ_NIZI	POZ_NMIN	POZ_POD	POZ_ZEL
		318					318		
Posebni traviščni habitati									
HAB_KOS	HAB_MRV A	HAB_NPAS	HAB_ORGG						
10378	1159	4536	10378						
Traviščni habitati metuljev									
MET_KOS	MET_MRV A	MET_NPAS							
5721	774	5430							
Planinska paša/Mejice/Reja domačih živali na območju pojavljanja velikih zveri/Strmi travniki/Visokodebelni travniški sadovnjaki									
KRA_CRE D	KRA_GRB	KRA_MEJ	KRA_OGRM	KRA_PAST	KRA_S50	KRA_VARPA	KRA_VARPP	KRA_VTSA	
								219	
Sadjarstvo									
SAD_EKG N	SAD_KONF	SAD_MEHZ	SAD_POKT	SAD_VABE					
244	121	389	510	662					

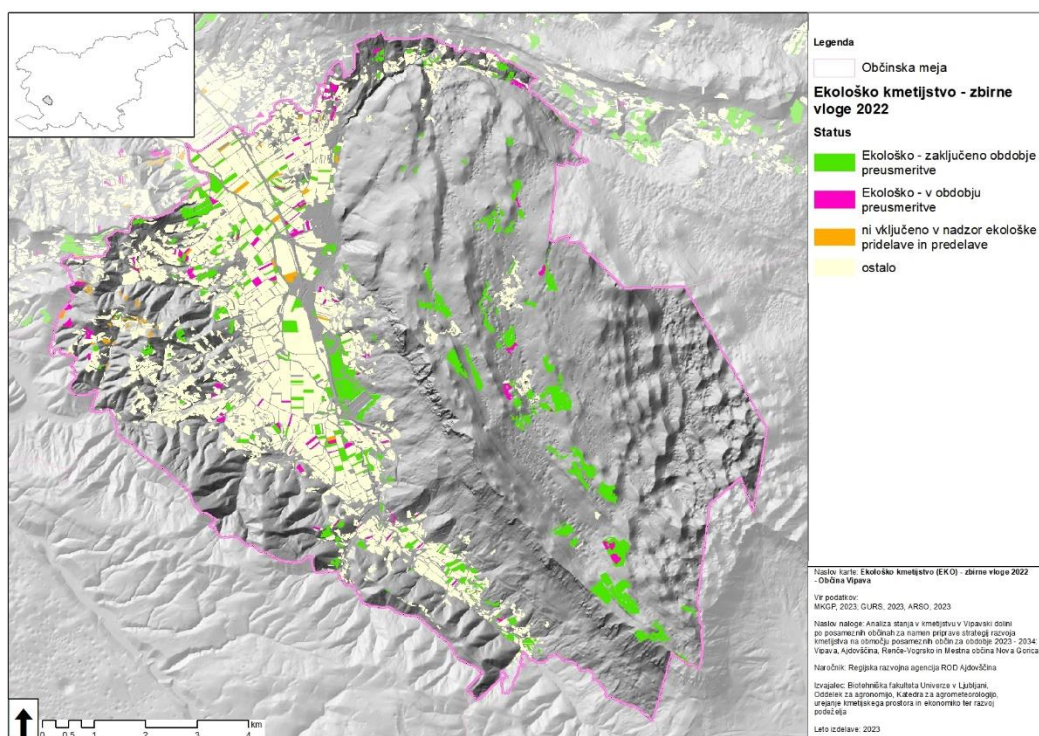
Kmetijsko okoljska podnebna plačila									
Operacija / Površina (ar)									
Vinogradništvo									
VIN_EKGN	VIN_INSK	VIN_MEDV	VIN_MEHZ	VIN_POKT	VIN_VABE				
8250	20187	4808	6969	13919	21215				
Trajno travinje I									
TRZ_II_NIZ	TRZ_II_NPA	TRZ_II_OSI	TRZ_I_MRVA	TRZ_I_NIZI	TRZ_I_NPAS	TRZ_I_OSIL			
		773			101				
Ohranjanje rastlinskih genskih virov, ki jim grozi genska erozija									
GEN_SEME	GEN_SOR								
	3937								

4.6.8 Ekološko kmetijstvo

Podpore se namenljajo za izvajanje kmetovanja, ki omogoča varovanje in izboljšanje okolja, elementov krajine, naravnih virov in biotske raznovrstnosti ter prilagajanje podnebnim spremembam. Dodelijo se za prostovoljno preusmeritev v prakse in metode ekološkega kmetovanja, kot je določeno z Uredbo 834/2007/ES. Upravičenci do plačil so kmetijska gospodarstva, ki se v izvajanje tega podukrepa vključijo prostovoljno in izpolnjujejo predpisane pogoje in zahteve. Nosilci kmetijskih gospodarstev morajo izpolnjevati pogoj aktivnega kmeta v skladu z 9. členom Uredbe 1307/2013/EU.

Plačila krijejo vse stroške in izgubljeni prihodek zaradi prevzete obveznosti ob upoštevanju najvišjih zneskov plačil glede na izračunan znesek plačila po modelni kalkulaciji oziroma v skladu z najvišjimi možnimi zneski plačil opredeljenimi v Prilogi II Uredbe 1305/2013/EU, razen pri trajnem travinju, kjer plačila krijejo 80 % od izračunane vrednosti po modelni kalkulaciji.

Na sliki je prikazana rabe zastopanost ekološkega kmetijstva v Občini (Slika 26, Preglednica 18). V Občini na ekološki način kmetuje 21 kmetijskih gospodarstev. Skupaj se na ekološki način kmetuje na 429,3 ha kmetijskih zemljišč (4 % vseh površin), 66,8 ha je v preusmerjanju v ekološko, na 24,1 ha pa kmetje kmetujejo ekološko, čeprav niso vključeni v ekološko kontrolo.

Slika 26: Ekološko kmetijstvo.

Preglednica 18: Ekološko kmetijstvo.

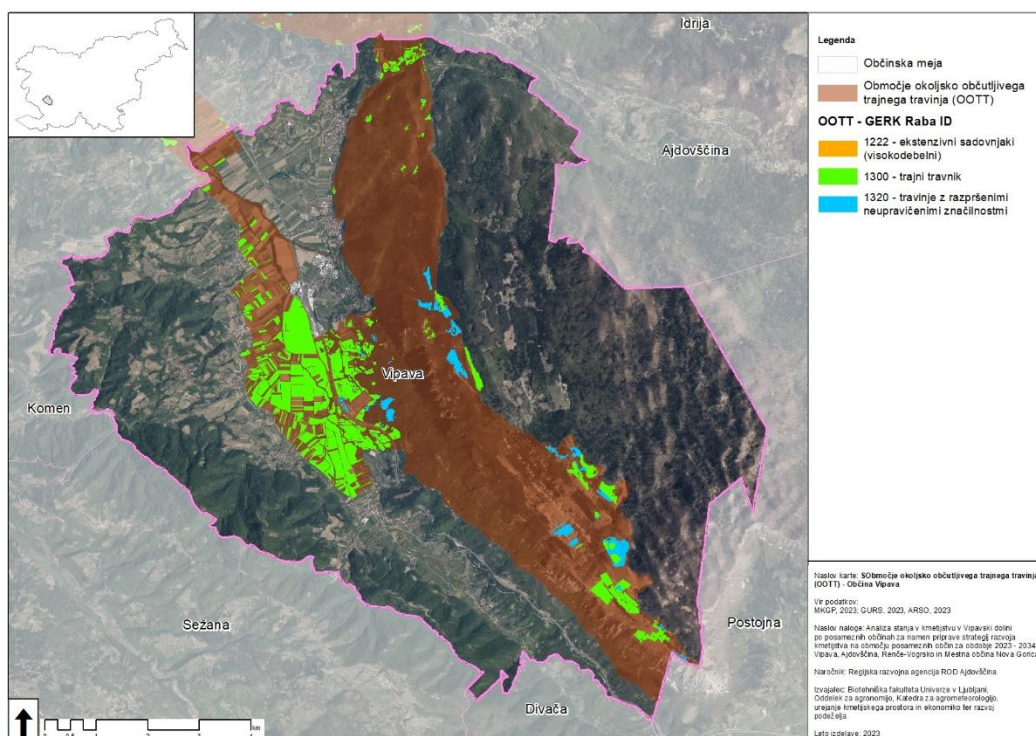
Stanje		Površina
		ha
Zaključeno preusmerjanje		429,3
Preusmerjanje		66,8
Zemljišča niso vključeno v ekološko kontrolo, čeprav so kmetije ekološke		24,1
Zbirna vloga 2022 - plačila		
ekoIS	plačilo za intenzivne sadovnjake in oljčnike	9,26
ekoP	plačilo za poljščine in njive	50,39
ekoTSA	plačilo za travniške sadovnjake	2,19
ekoTT	plačilo za trajno travinje	326,72
ekoV	plačilo za vinograde	85,97
ekoZ	plačilo za zelenjadnice	0,89

4.6.9 Okoljsko občutljivo trajno travinje

Kmetijsko prakso "Ohranjanje okoljsko občutljivega trajnega travinja" (OOTT) morajo izvajati nosilci kmetijskih gospodarstev, katerih površine se nahajajo na območju okoljsko občutljivega trajnega travinja in imajo status OOTT. Nosilci tega trajnega travinja ne smejo niti spreminjati v drugo kmetijsko ali nekmetijsko rabo (kamor sodi tudi zaraščanje) niti preorati. Dopusčeno je le rahljanje tal. OOTT sodi med standarde Pogojenosti, ki jih uvaja novi SKP (prej navzkrižna skladnost), ki se imenujejo: dobri kmetijski in okoljski pogoji (DKOP). Med OOTT se uvrstijo površine vpisane v Register kmetijskih gospodarstev in prijavljene na zbirni vlogi kot trajno travinje (raba 1300, 1320 ali 1222 – visokodebelni z dvonamensko rabo).

Zavod RS za varstvo narave je določil območja OOTT na podlagi strokovnih ocen z upoštevanjem stanja varovanih vrst in habitatov znotraj območij Natura 2000. Predmet varovanja s pomočjo območja OOTT so izključno trajni travniki oziroma GERK-i (to so strnjene površine kmetijskega ali gozdnega zemljišča z isto vrsto dejanske rabe, ki je v uporabi enega kmetijskega gospodarstva) z rabami trajni travnik, travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi in ekstenzivni sadovnjak, ki je trajno zatravljen. Na obstoječih njivskih površinah je dovoljena običajna kmetijska raba teh površin, vključno s preoravanjem in kolobarjenjem poljščin, ob upoštevanju veljavnih predpisov. Enako se obstoječe trajne nasade lahko uporablja v skladu s kmetijsko prakso in veljavnimi predpisi. Za vlagatelje zbirne vloge za uveljavljanje intervencij iz strateškega načrta skupne kmetijske politike pa ni dovoljeno spreminjati trajnega travinja (z že omenjenimi rabami GERK-ov), vključno s prepovedjo preoravanja teh površin. Poudariti velja, da se je območje OOTT od leta 2015 povečalo iz 22.500 hektarjev trajnih travnikov na 32.600 hektarjev, saj se je Slovenija, na podlagi okoljskega poročila in v luči prispevka OOTT k naslavljanju biotske raznovrstnosti, z novim sprejetim strateškim skupne kmetijske politike 2023-2027 zavezala, da bo ohranjala 33.000 hektarjev trajnih travnikov znotraj območij Natura 2000. Povečanje je v procesu pogajanj za strateški načrt izrecno zahtevala Evropska Komisija ([Vlada RS - povezava](#)).

V OOTT območja je na območju občine uvrščeno 533,11 ha kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU-GERK). Od tega 10.5 % travniških sadovnjakov, 43.7 % trajnega travinja in 85.0 % travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi (Slika 27, Preglednica 19).

Slika 27: Območje okoljsko občutljivega trajnega travinja (OOTT) (SKP 2023-2027).

Preglednica 19: Površina posameznih rab zemljišč (KZU-GERK) na območju okoljsko občutljivega trajnega travinja (OOTT) (SKP 2023-2027).

Raba		Površina (ha)		
GERK/KZU		Občina	OOTT	
Šifra	Opis	ha	ha	% od rabe
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	18,95	2,00	10.54
1300	Trajno travinje	1061,99	464,70	43.76
1320	Travinje z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi	78,13	66,42	85.01
Skupaj		1159.07	533,11	45,99

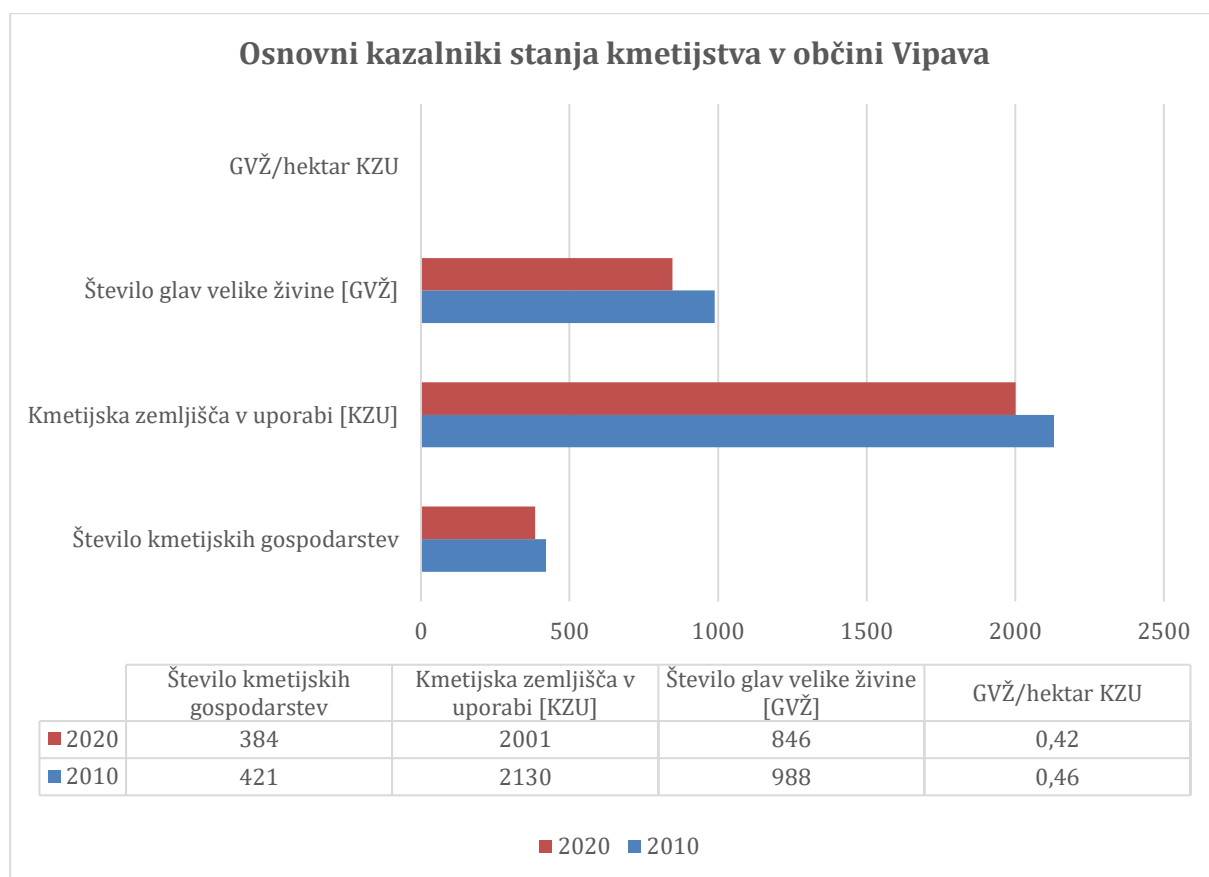
5 STANJE KMETIJSTVA IZ POPISA KMETIJSTVA

5.1 Število kmetijskih gospodarstev

Prikazano je stanje kmetijstva v občini Vipava v primerjavi s celo Slovenijo v letih 2010 in 2020 na podlagi popisnih podatkov Urada za statistiko Republike Slovenije. Po podatkih popisa kmetijstva je bilo v letu 2020 v občini Vipava 384 kmetijskih gospodarstev, kar je 37 kmetijskih gospodarstev (ali za 8,8 %) manj kot v letu 2010. Zmanjšanje števila kmetijskih gospodarstev je v odstotkih primerljivo s stanjem na ravni države. V občini se je v obdobju 2010 - 2020 zmanjšal tudi obseg kmetijskih zemljišč v uporabi za slabih 6 %. Za primerjavo, na ravni Slovenije je v istem časovnem obdobju obseg zemljišč ostal nespremenjen. Število živine v občini, (prikazano s številom glav velike živine (GVŽ)), se je prav tako zmanjšalo in sicer kar za 14, 4 %, primerjava s slovenskim povprečjem se je število živine v občini Vipava zmanjšalo bolj kot na državni ravni. Posledično je v občini Vipava nižja tudi obtežba kmetijskih zemljišč z živalmi (število GVŽ na hektar KZU), ki je v letu 2020 znašala 0,42 GVŽ/ha KZU in se je v opazovanem obdobju znižala za 8,7 % (v istem obdobju se je obtežba znižala tudi na ravni države, a manj (3,4 %) (Preglednica 20, Slika 28).

Preglednica 20: Kmetijska gospodarstva v Občini in Sloveniji leta 2010 in 2020 (vir podatkov: SURS, Popis kmetijstva 2010 in Popis kmetijstva 2020).

	2010		2020		INDEKS (2010=100)	
	Vipava	Slovenija	Vipava	Slovenija	Vipava	Slovenija
Število kmetijskih gospodarstev (KMG)	421	74646	384	68331	91,2	91,5
Kmetijska zemljišča v uporabi (KZU)	2130	474432	2001	474633	93,9	100,0
Število glav velike živine (GVŽ)	988	421553	846	408682	85,6	96,9
GVŽ/hektar KZU	0,46	0,89	0,42	0,86	91,3	96,6

Slika 28: Kmetijska gospodarstva v Občini in nekatere njihove osnovne značilnosti,

5.2 Raba kmetijskih zemljišč

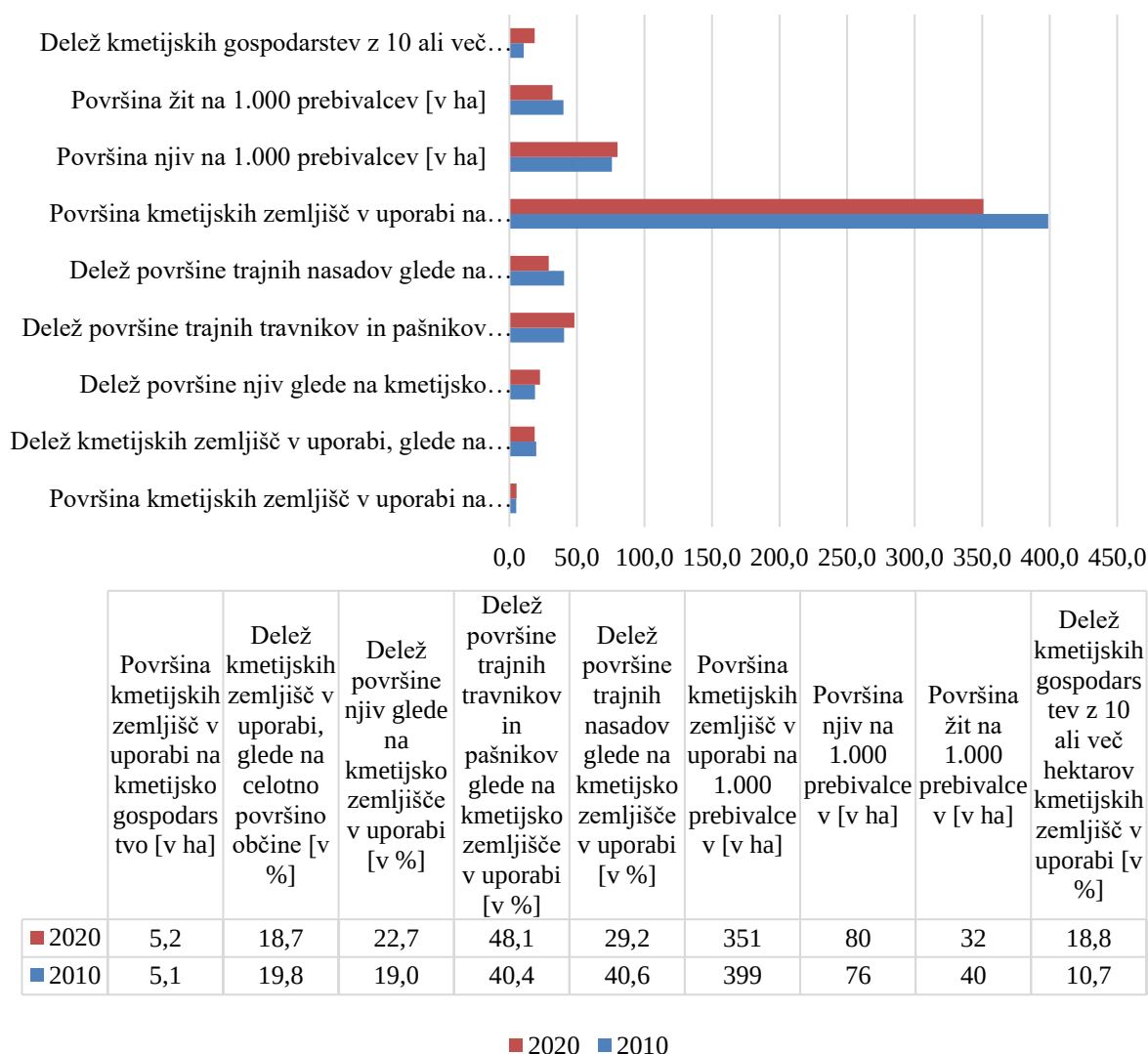
Povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) na kmetijsko gospodarstvo (KMG) se je v obdobju 2010 - 2020 v občini Vipava povečala za 2 % in je v letu 2020 znašala 5,2 ha. V primerjavi v slovenskim povprečjem je površina KZU na KMG v občini Vipava manjša. Slovensko povprečje je v letu 2020 znašalo 7,0 ha in se je v obdobju od leta 2010 do 2020 povečalo za 9,4 %, torej precej več kot v občini Vipava. Delež kmetijskih zemljišč v uporabi v občini Vipava je v letu 2020 znašal 18,7 % celotne površine občine, kar je bilo kar 5,6 % manj kot v letu 2010. Na slovenski ravni je bil delež KZU v istem obdobju nekoliko višji in sicer 23,4 % celotne površine, v obdobju 2010 - 2020 pa se ni spremenil. Njive so v občini Vipava v skupni površini KZU v letu 2020 predstavljale 22,7 %, njihov delež pa se je v obdobju 2010 do 2020 povečal za 19,5 % (verjetno na račun zmanjšanja trajnih nasadov). Na slovenski ravni je ta delež v letu 2020 znašal (37 %), delež pa se je v obdobju 2010 -2020 na slovenski ravni povečal za 3,1 %. Delež površine trajnih travnikov in pašnikov glede na celotno površino KZU je v letu 2020 v občini Vipava znašal 48,1 % in se je v obdobju 2010 - 2020 prav tako povečal za 19,1 %. Slovensko povprečje je v 2020 znašalo 57,2 %, delež travinja pa se je v zadnjem desetletju na ravni države zmanjšal za 2,2 %. Obseg trajnih nasadov se je v letu 2020 v strukturi KZU v občini Vipava občutno zmanjšal, kar za 28 % in je predstavljal le še delež v obsegu 29,2 % kmetijskih zemljišč v uporabi. Na račun zmanjšanja obsega trajnih nasadov se je deloma povečal delež njiv in travnikov v strukturi rabe KZU. Na ravni države je v istem obdobju delež trajnih nasadov predstavljal 5,8 %, vendar je v obdobju 2010 - 2020 porasel za 3,6 %. Površina kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) na 1.000 prebivalcev je v letu 2020 v občini Vipava znašala 351 ha (12 % manj kot v letu 2010), na ravni Slovenije pa 226 ha, torej nekoliko manj. Zmanjšanje površine na slovenski ravni po tem kazalniku je bilo 2,6 %. Pomemben kazalnik

potenciala za samooskrbo je površina njiv na 1.000 prebivalcev, ki je v občini Vipava v letu 2020 znašala 80 ha (5,3 % več kot v letu 2010, kot je že bilo prikazano predvsem na račun zmanjšanja obsega trajnih nasadov). Na ravni Slovenije je površina njiv na 1.000 prebivalcev malenkost višja in znaša 84 ha (1,1 % več kot v letu 2010). Površina žit je v letu 2020 v občini Vipava na 1.000 prebivalcev se je v primerjavi z letom 2010 zmanjšala za 20 % in znašala 32 ha. V Sloveniji je v istem časovnem obdobju površina žit na 1.000 prebivalcev znašala 47 ha (2,2 % več kot v letu 2010). Pri kmetovanju in njegovi gospodarnosti pomembno vlogo igra tudi velikost kmetijskega gospodarstva. Delež KMG večjih od 10 ha KZU je v letu 2020 v občini Vipava znašal 18,8 % (v Sloveniji 21,9 %), se je pa v zadnjem opazovanem desetletnem obdobju delež večjih KMG nad 10 ha KZU v občini povečal kar za dobrih 75,7 %, kar je spodbuden podatek. V istem obdobju se je na ravni Slovenije delež takšnih KMG povečal za 43,1 %. Kaže se torej trend večanja kmetij, ki je na ravni občine Vipava precej bolj intenziven, kot na ravni države (Preglednica 21, Slika 29).

Preglednica 21: Trend rabe kmetijskih zemljišč.

	2010	2020	Indeks (2010=100)
Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijsko gospodarstvo [v ha]	5,1	5,2	102,0
Delež kmetijskih zemljišč v uporabi, glede na celotno površino občine [v %]	19,8	18,7	94,4
Delež površine njiv glede na kmetijsko zemljišče v uporabi [v %]	19,0	22,7	119,5
Delež površine trajnih travnikov in pašnikov glede na kmetijsko zemljišče v uporabi [v %]	40,4	48,1	119,1
Delež površine trajnih nasadov glede na kmetijsko zemljišče v uporabi [v %]	40,6	29,2	71,92
Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na 1.000 prebivalcev [v ha]	399	351	87,97
Površina njiv na 1.000 prebivalcev [v ha]	76	80	105,26
Površina žit na 1.000 prebivalcev [v ha]	40	32	80,0
Delež kmetijskih gospodarstev z 10 ali več hektarov kmetijskih zemljišč v uporabi [v %]	10,7	18,8	175,70

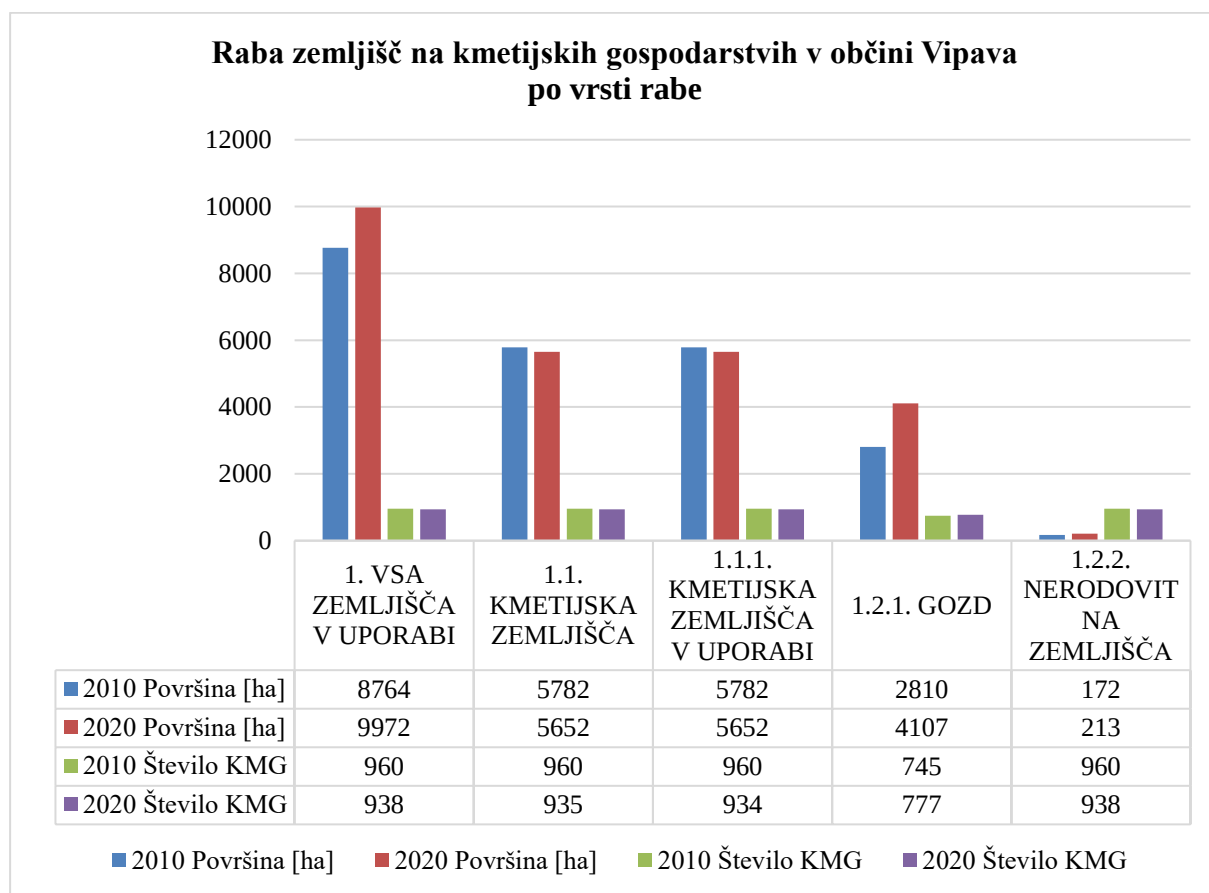
Raba kmetijskih zemljišč v uporabi občini Vipava (SURS)

Slika 29: Raba kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) v Občini (vir: SURS, 2023)

Kmetijska zemljišča so v letu 2020 v občini Vipava predstavljala 51,8 % vseh zemljišč v uporabi. Površina kmetijskih zemljišč se je v zadnjem desetletnem obdobju zmanjšala za 13,2 %, število kmetijskih gospodarstev, ki ima ta zemljišča v lasti pa se je v istem obdobju zmanjšalo za 9,1 %. Tudi površina kmetijskih zemljišč v uporabi v občini se je zmanjšala. Na ravni Slovenije se je površina kmetijskih zemljišč v istem obdobju zmanjšala za 0,4 %, število KMG pa za 9 %. Površine njiv v občini Vipava so v letu 2020 znašale 454 ha, kar je bilo za 12,4 % več kot v letu 2010. Na njivah so prevladoval krmne rastline in žita, trajni travniki in pašniki so v letu 2020 obsegali 963 ha, kar je bilo slabih 12 % več kot pred desetletjem. Površine trajnih nasadov so se občutno zmanjšale in so predstavljale v letu 2020 v občini 584 ha (v letu 2010 še 865 ha). Upad površine trajnih nasadov je torej izrazil, zmanjšalo se je tudi število KMG, ki ima trajne nasade (za 10,8 %), se je pa na ta račun po drugi strani povečala površina njiv in travinja. Na drugi strani se je v zadnjem desetletju v občini Vipava precej povečala tudi

površina gozdov, po podatkih SURS kar za 24,2 %, močno pa se je povečal tudi delež nerodovitnih zemljišč, ta se je več kot podvojil (Preglednica 22, Slika 30).

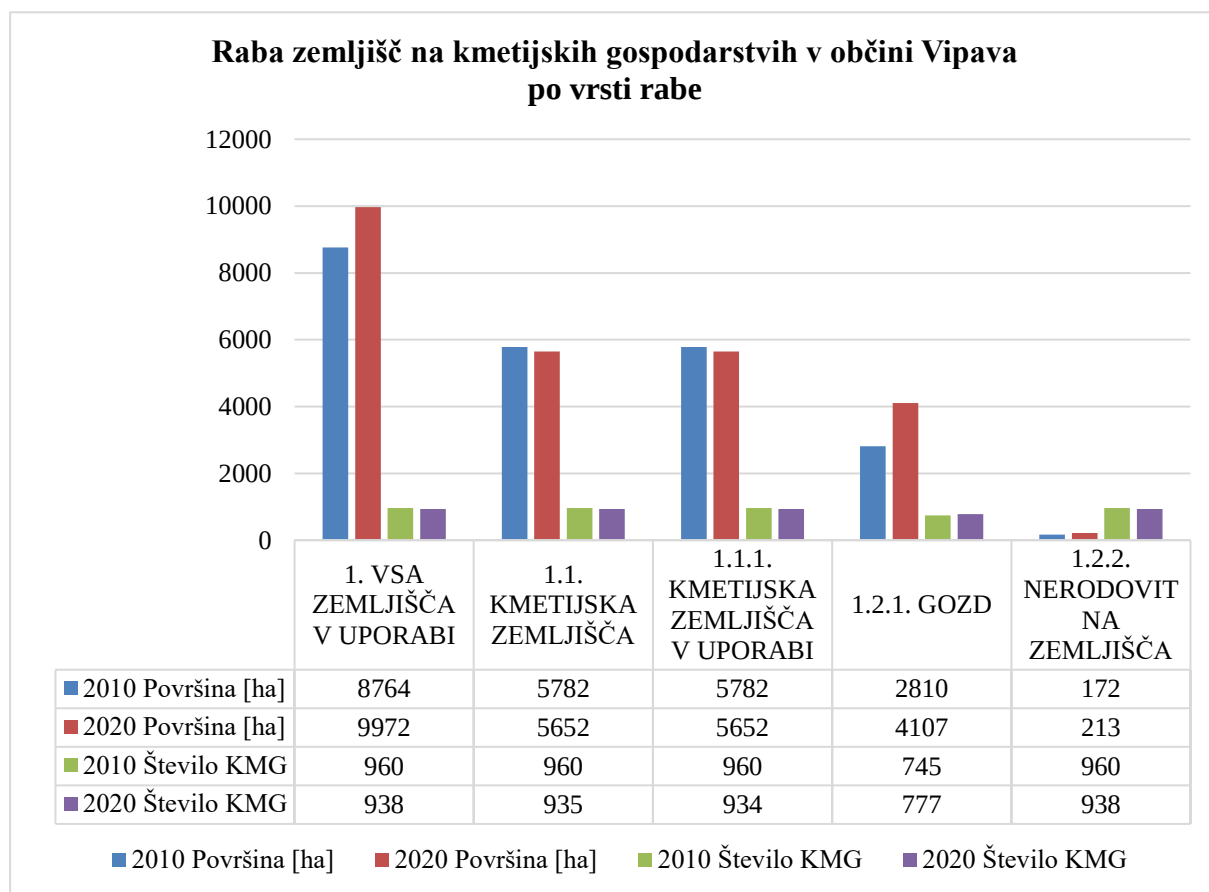

Slika 30: Raba zemljišč na kmetijskih gospodarstvih po vrsti rabe.

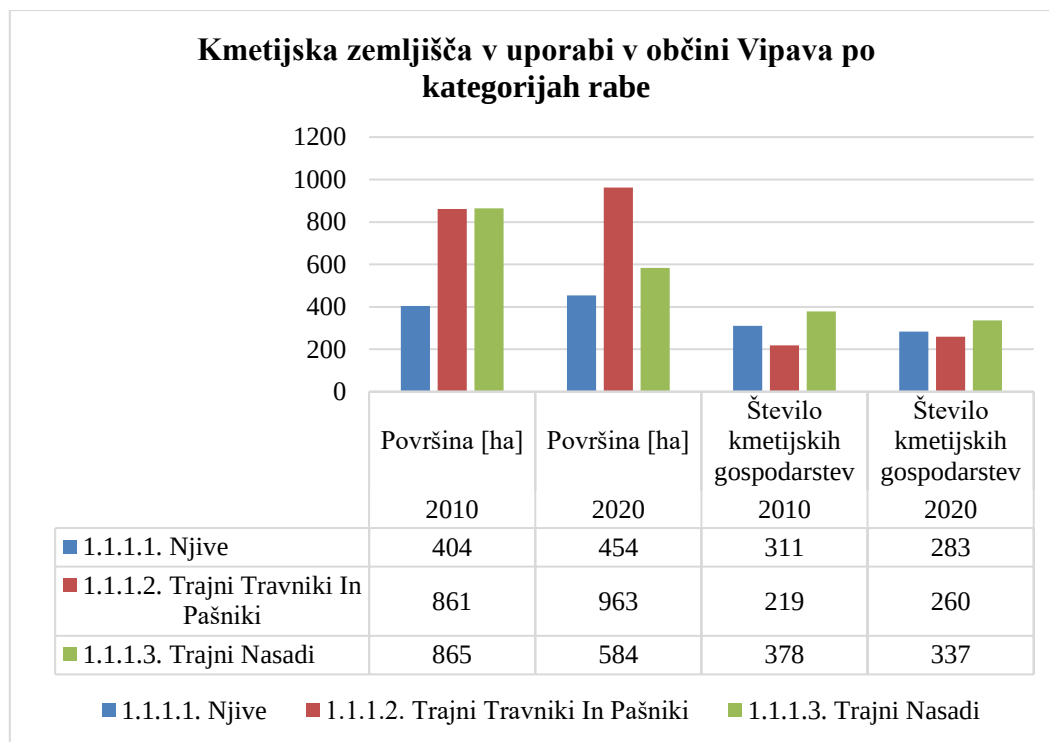
Preglednica 22: Raba zemljišč na kmetijskih gospodarstvih po vrsti rabe.

	Površina [ha]		Indeks (2010=100)	Število KMG		Indeks (2010=100)
	2010	2020		2010	2020	
1. VSA ZEMLJIŠČA V UPORABI	4240	4336	102,3	421	384	91,2
1.1. KMETIJSKA ZEMLJIŠČA	2589	2247	86,8	416	378	90,9
1.1.1. KMETIJSKA ZEMLJIŠČA V UPORABI	2130	2001	93,9	415	377	90,8
1.1.1.1. Njive	404	454	112,4	311	283	91,0
1.1.1.1.01. Žita	215	184	85,6	139	114	82,0
1.1.1.1.01.01. Pšenica in pira	40	27	67,5	48	34	70,8
1.1.1.1.01.02. Ječmen	64	70	109,4	76	62	81,6
1.1.1.1.01.05. Koruza za zrnje	101	67	66,3	79	58	73,4
1.1.1.1.02. Krompir	18	14	77,8	226	127	56,2
1.1.1.1.03. Industrijske rastline	z	2	-	z	12	-
1.1.1.1.04. Krmne rastline	165	207	125,5	169	198	117,2
1.1.1.1.04.04. Silažna koruza	z	z	-	3	z	-
1.1.1.1.07.02. Zelenjadnice	4	43	1075,0	135	169	125,2
1.1.1.2. Trajni Travniki In Pašniki	861	963	111,8	219	260	118,7
1.1.1.2.01. Travniki in pašniki: z enkratno rabo	207	97	46,9	75	103	137,3

	Površina [ha]		Indeks (2010=100)	Število KMG		Indeks (2010=100)
	2010	2020		2010	2020	
1.1.1.2.05. Trajno travinje: z večkratno rabo	-	866	-	-	253	-
1.1.1.2.02. Travniki in pašniki: z dvokratno rabo	490	-	-	149	-	-
1.1.1.2.03. Travniki in pašniki: s trikratno rabo	z	-	-	35	-	-
1.1.1.2.04. Travniki in pašniki: s štiri in večkratno rabo	z	-	-	20	-	-
1.1.1.3. Trajni Nasadi	865	584	67,5	378	337	89,2
1.1.1.3.P01_02 Sadovnjaki in oljčniki - skupaj	25	-	-	91	-	-
1.1.1.3.01. Površina sadovnjakov	-	50	-	-	140	-
1.1.1.3.03. Površina vinogradov	803	512	63,8	357	291	81,5
1.2.1. GOZD	1609	1998	124,2	356	311	87,4
1.2.2. NERODOVITNA ZEMLJIŠČA	41	90	219,5	421	384	91,2

Slika 31: Kmetijska zemljišča v uporabi po vrsti rabe.

Slika 32: Kmetijska zemljišča v uporabi po kategorijah rabe.

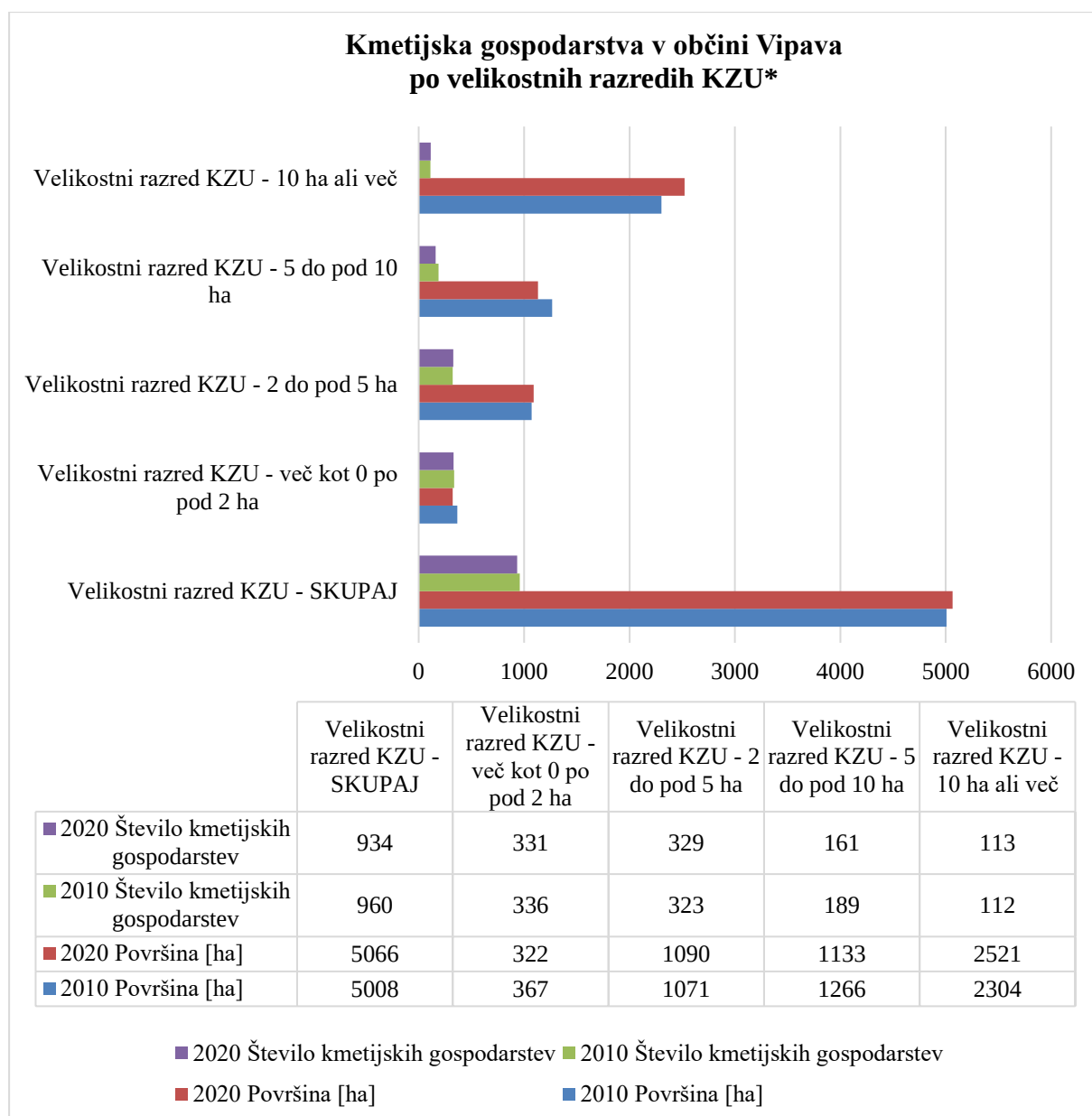
5.3 Velikostna struktura kmetijskih gospodarstev

Podatki v preglednici kažejo, da se površine KZU v lasti KMG najmanjšega velikostnega razreda zmanjšujejo (njihova površina se je v obdobju 2010-2020 zmanjšala za 19,8 %), manjše pa je tudi število KMG, ki se uvršča v ta velikostni razred KZU (zmanjšanje za 18,6 %). Površine KZU v velikostnem razredu od 2 do 5 ha KZU so se v obdobju 2010-2020 povečale za slabih 16 %, število KMG tega razreda pa se je v istem obdobju povečalo za 8,6 %. Velikostni razred KZU od 5 do 10 ha se je po površini KZU v obdobju 2010-2020 zmanjšal za 10,4 %, število kmetij v tem velikostnem razredu KZU pa se je v istem obdobju v občini Vipava zmanjšalo za 14,3 %. So se pa v istem obdobju za 8,6 % povečale površine KZU največjega velikostnega razreda nad 10 ha KZU, število KMG v tem razredu pa se je zmanjšalo za 2,2 %. (Preglednica 23).

Preglednica 23: Kmetijska gospodarstva v Občini po velikostnem razredu KZU

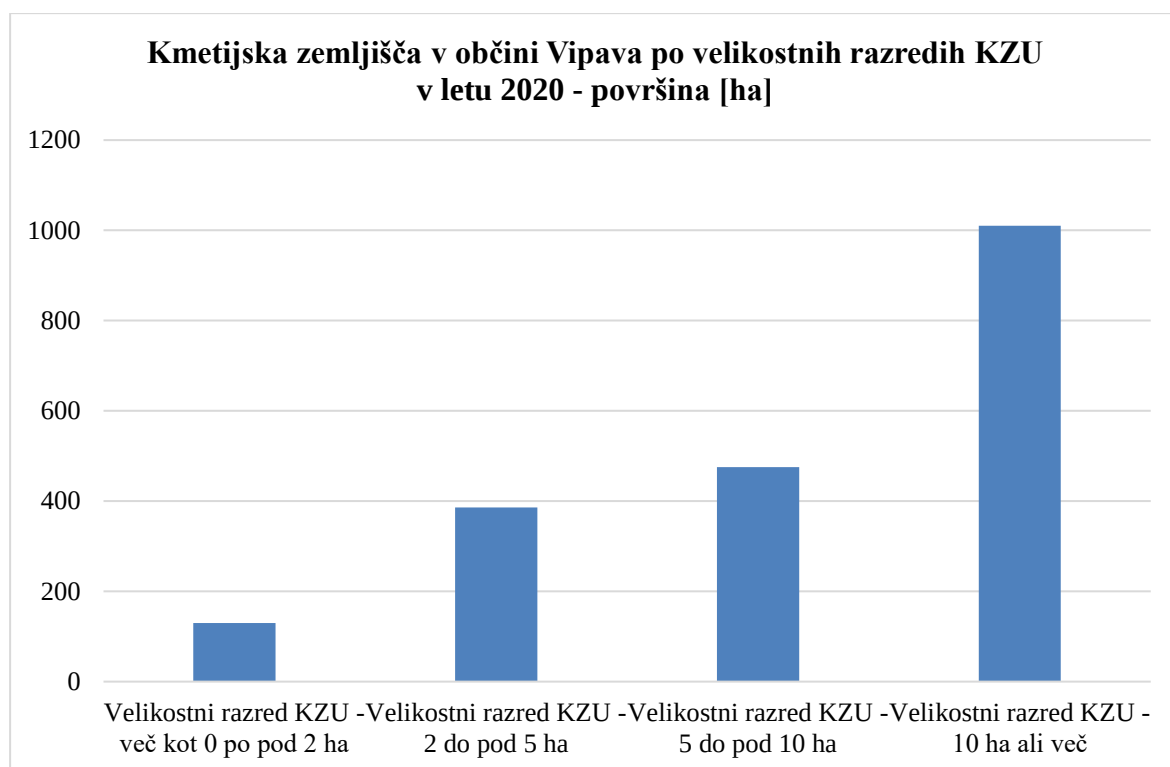
	Površina [ha]*		Indeks (2010=100)	Število kmetijskih gospodarstev		Indeks (2010=100)
	2010*	2020		2010	2020	
Velikostni razred KZU - SKUPAJ	2130	2001	93,9	415	377	90,8
Velikostni razred KZU - več kot 0 po pod 2 ha	162	130	80,2	188	153	81,4
Velikostni razred KZU - 2 do pod 5 ha	333	386	115,9	105	114	108,6
Velikostni razred KZU - 5 do pod 10 ha	530	475	89,6	77	66	85,7
Velikostni razred KZU - 10 ha ali več	1105	1010	91,4	45	44	97,8

*Za leto 2010 po zabeležki SURS v podatkih niso vključeni skupni travniki in pašniki v obsegu 8.221 ha.

*Za leto 2010 po zabeležki SURS v podatkih niso vključeni skupni travniki in pašniki v obsegu 8.221 ha.

Slika 33: Kmetijska gospodarstva v Občini po velikostnih razredih KZU.

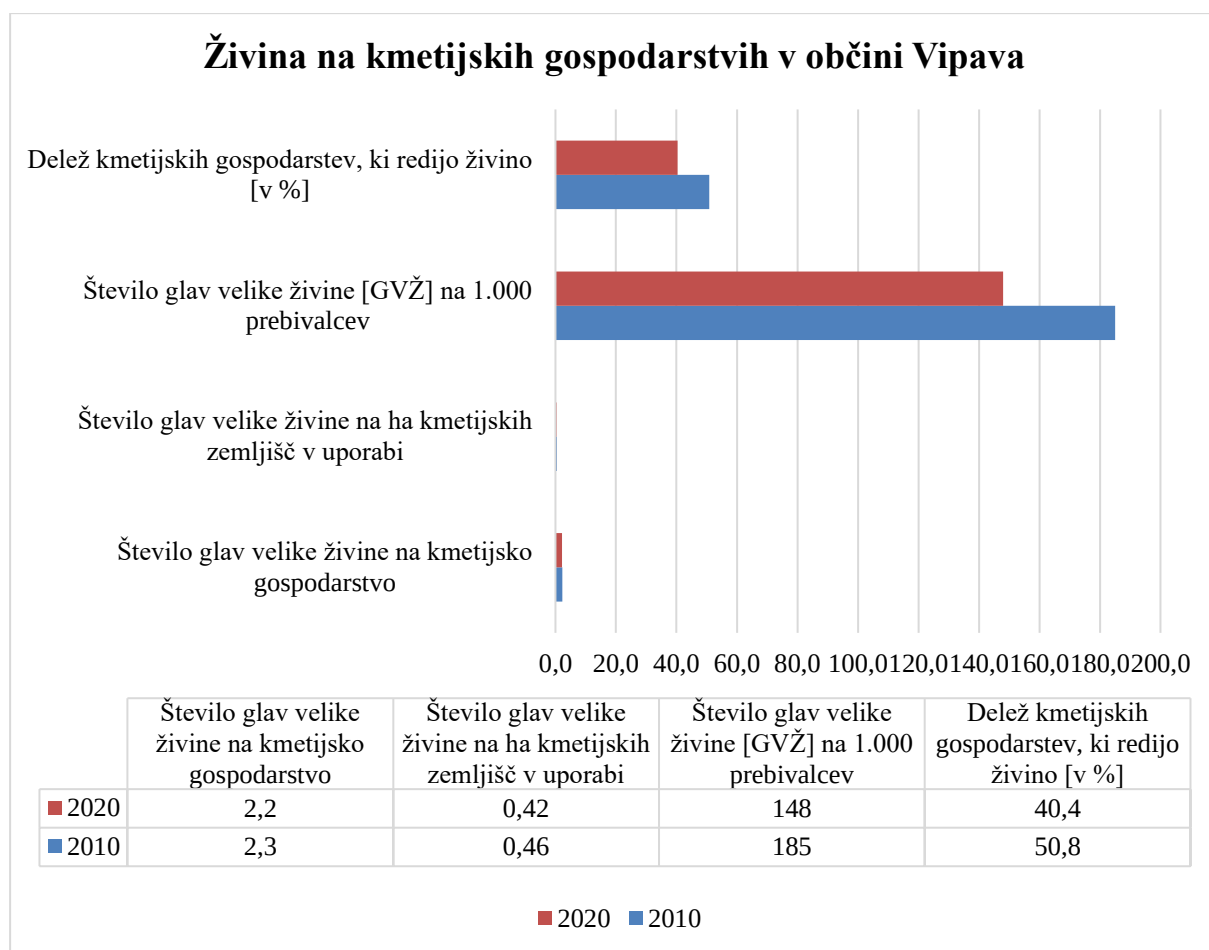
Slika 34: Velikostni razredi KZU v Občini v letu 2020 (SURSTAT, 2023).

5.4 Živina na kmetijskih gospodarstvih

Število GVŽ na kmetijskih gospodarstvih v občini je nizko, v letu 2020 je znašalo le 2,2 GVŽ/KMG, kar je bilo za 4,3 % manj kot v letu 2010 (Preglednica 24, Slika 35). V istem obdobju je bila na ravni Slovenije intenzivnost reje GVŽ/KMG trikrat višja in je znašala 6 GVŽ/KMG, za razliko od občine Vipava pa se je na ravni Slovenije intenzivnost reje živine na KMG v opazovanem 10-letnem obdobju povečala in sicer za 7,1 %. Obtežba kmetijskih zemljišč z živalmi v občini Vipava je nizka in je v letu 2020 znašala 0,42 GVŽ na ha KZU. V obdobju 2010-2020 se je ta še zmanjšala (za 8,7 %). V Sloveniji je bila v letu 2020 obtežba dvakrat višja in je znašala 0,86 GVŽ na ha KZU. V zadnjem opazovanem desetletju pa se je zmanjšala tudi na ravni države in sicer za 3,4 %. Število GVŽ na 1000 prebivalcev je v letu 2020 v občini Vipava znašalo 148, kar je za 20 % manj kot v letu 2010. Na ravni Slovenije je število GVŽ na ha KZU znašalo 195 (5,3 % manj kot v letu 2010). Po popisu kmetijstva 2020 je v občini Vipava živino redilo le dobrih 40 % kmetijskih gospodarstev (21,5 % manj kot leta 2010), v Sloveniji pa 67,8 % kmetijskih gospodarstev (3,7 % manj kot v letu 2010).

Preglednica 24: Kazalniki stanja živine na KMG v Občini.

	2010	2020	Indeks (2010=100)
Število glav velike živine na kmetijsko gospodarstvo	2,3	2,2	95,7
Število glav velike živine na ha kmetijskih zemljišč v uporabi	0,46	0,42	91,3
Število glav velike živine [GVŽ] na 1.000 prebivalcev	185	148	80,0
Delež kmetijskih gospodarstev, ki redijo živino [v %]	50,8	40,4	79,5

Slika 35: Živina na kmetijskih gospodarstvih v Občini.

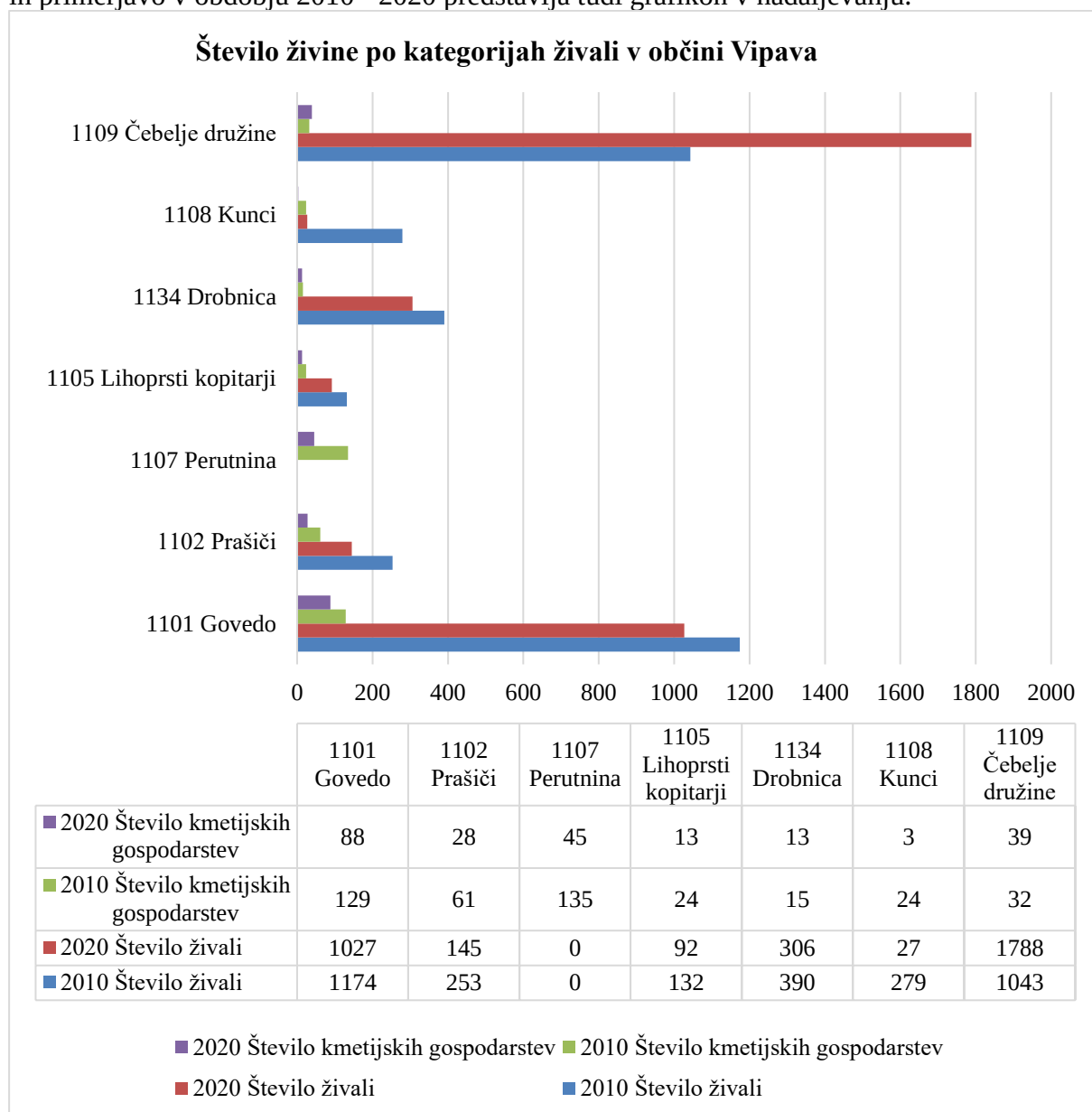
Preglednica 25: Živina na KMG v Občini po kategorijah živali.

	Število živali		Indeks (2010=100)	Število KMG		Indeks (2010=100)
	2010	2020		2010	2020	
1101 Govedo	1174	1027	87,5	129	88	68,2
1101.031 Krave	305	292	95,7	88	56	63,6
1101.0311 Krave molznice	162	z	-	33	12	36,4
1101.0312 Krave dojilje	143	z	-	65	44	67,7
1102 Prašiči	253	145	57,3	61	28	45,9
1102.03 Prašiči v pitanju	162	118	72,8	51	28	54,9
1107 Perutnina	z	z	-	135	45	33,3
1107.01 Kokoši nesnice	1106	1241	112,2	134	43	32,1
1107.02 Pitovni piščanci	z	z	-	z	3	-
1105 Lihoprsti kopitarji	132	92	69,7	24	13	54,2
1134 Drobnica	390	306	78,5	15	13	86,7
1108 Kunci	279	27	9,7	24	3	12,5
1109 Čebelje družine	1043	1788	171,4	32	39	121,9

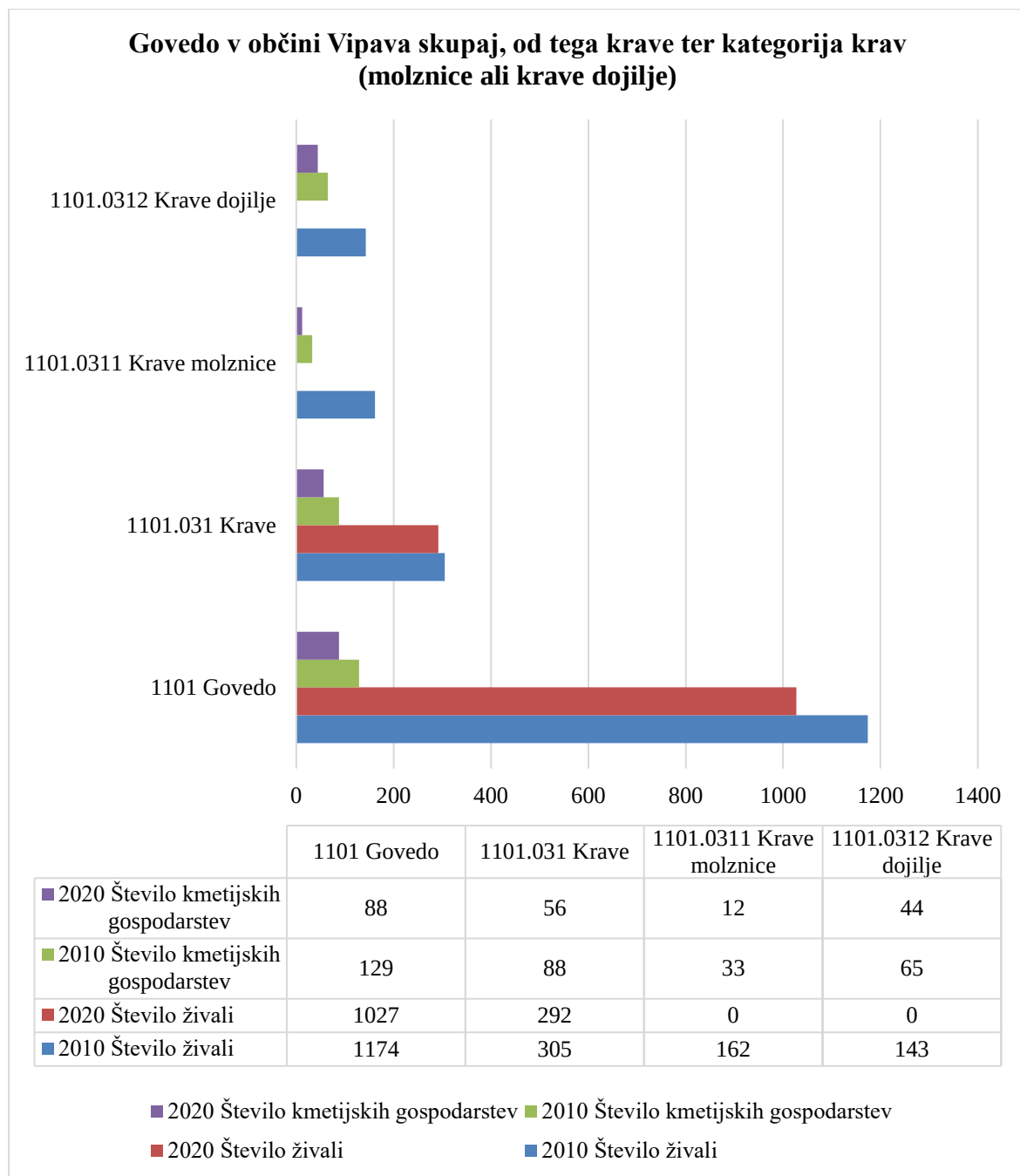
*Z - zaupnost podatka s strani SURS zaradi zelo majhnega števila

Kljub temu, da je število živine v občini relativno nizko v strukturi prevladuje govedo (skupaj v letu 2020 1027 živali ali 12,5 % manj kot v letu 2010). Krave predstavljajo 28,4 % govejih živali v občini, zaradi zaupnosti podatka s strani SURS pa ni mogoče oceniti deleža reje krav molznic in krav dojilj. Vsekakor se reja obojih zmanjšuje. Močno se je zmanjšal delež KMG na katerih še redijo govedo oz. krave (za 31,8 % pri govedu skupaj oz. za 36,4 % pri kravah). Kaže se tudi trend zmanjševanja števila prašičev (zmanjšanje števila živali za 42,7 % v obdobju

2010-2020), predvsem pa se je pri prašičih izrazilo zmanjšalo število KMG, ki prašiče sploh imajo (zmanjšanje za dobrih 54 %). Pri perutnini ni mogoče narediti primerjav saj je ta podatek zaradi nizkega števila zaupen, podatek za število kokoši nesnic pa kaže ohranjanje števila oz. rahel porast. Tudi tu lahko opazimo, da se je število KMG, ki sploh še imajo perutnino na svojem gospodarstvu močno zmanjšalo (za 67, 7 %). V opazovanem obdobju se je zmanjšalo tudi število lihoprstih kopitarjev (za okrog 30 %) ter število kmetij, ki jih še redijo (zmanjšanje za 45,8 %). Zmanjšuje se tudi število drobnice (v obdobju 2010-2020 za dobrih 31,5 %) in KMG, ki jo še redijo (za 13,3 %). Izrazito se je v opazovanem obdobju zmanjšalo tudi število kuncev (po številu za več kot 90 %) ter število KMG, ki jih še redijo (zmanjšanje za 87,5 %). Večje povečanje števila opazimo pri čebelah, kjer se je število čebeljih družin povečalo za 71,4 %, za slabih 22 % pa se je povečalo tudi število KMG, ki se ukvarjajo s čebelarstvom. Stanje in primerjavo v obdobju 2010 - 2020 predstavlja tudi grafikon v nadaljevanju.

Slika 36: Gibanje števila živali po kategorijah ter števila KMG, ki posamezne kategorije živali redijo v Občini.

Slika 37: Gibanje števila govedi ter števila KMG, ki posamezne kategorije živali redijo v Občini.

5.5 Družinski člani po starostnih skupinah na družinskih kmetijah in polnovredne delovne moči (PDM)

Ker je bil popis kmetijstva v letu 2020 izveden administrativno podatkov o družinskih članih na kmetijah v Občini Vipava za leto 2020 ni. Določeno informacijo o tem lahko dobimo le na podlagi podatkov popisa 2010 (Preglednica 26).

Preglednica 26: Družinski člani na kmetijah v Občini po starostnih skupinah v letu 2010 (SURs, Popis kmetijstva 2010).

	Število oseb	Delež (%)
Starostne skupine - SKUPAJ	1400	100,0
Starost pod 25 let	296	21,1
Starost od 25 do pod 35 let	152	10,9
Starost od 35 do pod 45 let	176	12,6
Starost od 45 do pod 55 let	234	16,7
Starost od 55 do pod 65 let	256	18,3
Starost 65 let in več	286	20,4

V letu 2010 sta največja razreda družinskih članov na kmetijah predstavljali starostni skupini do 25 let ter nad 65 let, ostali vmesni razredi pa so bili nekoliko nižje zastopani, njihova velikost pa se povečuje s starostnim razredom. Če upoštevamo 10 letni zamik po letu 2010 lahko smatramo, da so se razredi premaknili za en razred navzgor, ne vemo pa, koliko je bilo v tem času na kmetijah novorojenih in umrlih, iz podatkov pa bi lahko sklepali, da se je starostna skupina nad 65 let še povečala.

Obseg delovne sile na kmetijah navadno prikazujemo v polnovrednih delovnih močeh, ki jih lahko preračunamo še na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU). To prikazuje preglednica v nadaljevanju. Podatki v preglednici se nanašajo na leto 2010, saj se v administrativnem popisu kmetijstva 2020 na ravni občin prav tako niso izračunavali (Preglednica 27).

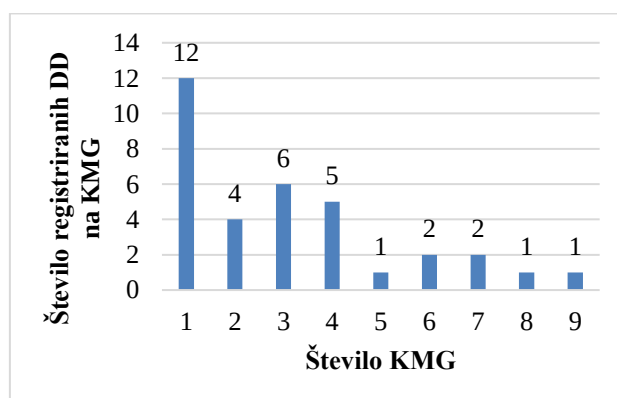
Preglednica 27: Polnovredne delovne moči (PDM) na kmetijah v Občini ter na ha KZU v letu 2010,

	Polnovredne delovne moči [PDM]	PDM/ha kmetijskih zemljišč v uporabi [KZU]
Velikostni razred KZU - SKUPAJ	417	0,20
Velikostni razred KZU - manj kot 2 ha	77	0,48
Velikostni razred KZU - 2 do pod 5 ha	105	0,32
Velikostni razred KZU - 5 do pod 10 ha	112	0,21
Velikostni razred KZU - 10 ha ali več	122	0,11

V letu 2010 je bilo na kmetijah v občini Vipava skupaj 417 polnovrednih delovnih moči (PDM), kar je preračunano na hektar kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) predstavljalo 0,2 PDM/ha KZU. Iz preglednice je razvidno tudi, da se z višanjem razpoložljivih KZU na ha zmanjšuje razpoložljiva delovna sila na kmetiji. Razmeroma veliko je torej delovne sile na majhnih kmetijah, precej manj pa na večjih. Pri tem je potrebno upoštevati, da podatki vključujejo vse družinske člane, pri čemer pa ni nujno, da vsi družinski člani na kmetiji dejansko tudi sodelujejo pri kmetovanju.

5.6 Dopolnilne dejavnosti

V občini Vipava ima dopolnilno dejavnost na kmetiji registrirano 34 kmetijskih gospodarstev, od teh ima le eno dejavnost registrirano 12 KMG. Po dve dejavnosti imajo registrirana 4 KMG, po 3 dejavnosti 6 KMG, po 4 dejavnosti 5 KMG, eno KMG ima registriranih 5 vrst dopolnilnih dejavnosti, dve KMG imata po 6 registriranih dopolnilnih dejavnosti, prav tako 2 KMG po sedem DD, eno KMG ima registrirano 8 dopolnilnih dejavnosti, eno pa 13. V zvezi s temi podatki je potrebno poudariti, da zgolj registracija neke vrste dopolnilne dejavnosti še ne pomeni, da se ta na kmetiji dejansko tudi izvaja. Iz prakse je znano, da kmetije pogosto registrirajo dejavnosti tudi »na zalogo«, za primer, če bi se kdaj kasneje z njo dejansko tudi ukvarjali. Glede na vrste DD je v občini Vipava najbolj pogosta »storitev delo s traktorjem in drugo strojno opremo«, ki je registrirana 11-krat. Devetkrat je registrirana DD »turistična kmetija z nastanitvijo«, po 8-krat »proizvodnja žganih pijač«, po 7-krat »storitev sečnja«, »spravilo lesa iz gozda« ter »storitev izdelava drv in lesnih sekancev iz gozdnih lesnih sortimentov za proizvodnjo energije«. Po 4-krat so registrirane dejavnosti »predelava medu, cvetnega prahu, matičnega mlečka, propolisa in voska«, »izletniška kmetija« ter »vinotoč«. Po 3-krat sta registrirani »peka kruha in potic ter peciva in slaščic« ter »predelava in konzerviranje sadja in zelenjave«. Po 2-krat so registrirane: »proizvodnja moke in drugih mlevskih izdelkov«, »proizvodnja rastlinskega olja in predelava semen oljnih rastlin«, »proizvodnja sadnih in zelenjavnih sokov«, »zakol živali in predelava mesa«, »predelava zelišč«, »prodaja na lokalnem trgu«, »osmica«, »apiturizem«, »storitev vzdrževanje cest in pluzenje snega« in »storitev gojenje in varstvo gozdov«. Le po eno registracijo beležijo dejavnosti kot so »proizvodnja testenin«, »peka sadnega kruha (kruha z dodatki sadja ipd.), trajnega peciva, kolačev z dodatki«, »predelava in konzerviranje krompirja«, »proizvodnja kisa«, »proizvodnja eteričnih olj«, »proizvodnja drugih fermentiranih pijač in sadnih vin«, »prodaja na kmetiji in prodaja od vrat do vrat«, »prodaja trgovcem na drobno, institucijam in gostinskim obratom«, »prevoz potnikov z vprežnimi vozili in traktorji«, »ježa živali«, »oddajanje površin za piknike«, »medičarstvo in lektarstvo, dražgoški kruhki, medenjaki, pecivo in slaščice«, »Izdelki iz čebelnjega voska«, »predelava zelišč in dišavnic na tradicionalni način«, »izdelava mila na tradicionalni način«, »proizvodnja in prodaja energije iz sončnega vira«, »storitev vzdrževanje zelenic«, »storitev žaganje in skobljanje lesa«, »storitev stiskanje kmetijskih pridelkov za olje«, »storitev opravljanje posebnih ročnih kmetijskih del in oskrbe živali«, »organiziranje delavnic ali tečajev«, »prikaz del iz kmetijske, gozdarske in dopolnilne dejavnosti« ter »svetovanje in prikazi iz kmečkih gospodinjstevskih opravil« (Slika 38, Preglednica 28).

Slika 38: Kmetijska gospodarstva v Občini glede na število registriranih dopolnilnih dejavnosti,

Preglednica 28: Število registriranih dopolnilnih dejavnosti na posamezni kmetiji v Občini.

Število reg. DD na posameznem KMG	Število KMG
1	12
2	4
3	6
4	5
5	1
6	2
7	2
8	1
13	1
Skupna vsota	34

6 VIRI

- Bertalanč R., Dolinar M., Draksler A.,... *Ocena podnebnih sprememb v Sloveniji do konca 21. stoletja : Sintezno poročilo–prvi del*, Ljubljana, Agencija RS za okolje, 2018,
- Van Vuuren, D., Edmonds, J., Kainuma, M., Riahi, K., Thomson, A., Hibbard, K., , , , Rose, S., *The representative concentration pathways: an overview*, *Climatic Change*, 2011, 109, 5-31,
- Vertačnik G., Bertalanč R., *Podnebna spremenljivost Slovenije v obdobju 1961-2011*, 3, *Značilnosti podnebja v Sloveniji*, Ljubljana, Agencija RS za okolje, 2017,
- PINTAR, Marina, CVEJIĆ, Rozalija, KACJAN-MARŠIĆ, Nina, GLAVAN, Matjaž, ČREMOŽNIK, Bojan, NAGLIČ, Boštjan, PAVLOVIČ, Martin, *Trajnostna raba vode za krepitev rastlinskega pridelovalnega potenciala v Sloveniji : končno poročilo : Ciljni raziskovalni program V4-1131*, Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, 2013, 172 str., zvd, ilustr., grafični prikazi, [COBISS,SI-ID [7683449](#)]
- Vidic, N.J., Prus, T., Grčman, H., Zupan, M., Lisec, A., Kralj, T., Vrščaj, B., Rupreht, J., Šporar, M., Suhadolc, M., Mihelič, R., and Lobnik, F., 2015, *Tla Slovenije s pedološko karto v merilu 1:250000 = Soils of Slovenia with soil map 1:250000*, [online] Luxembourg: Evropska komisija, Skupni raziskovalni center (JRC); = European Commission Joint Research Centre (JRC); Publications Office of the European Union, Available at: <doi:10.2788/88750>,